

Ludo Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 38
24/2023
2. december 2023

Cena 1,- €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

YDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

Ktovie, kam svätý Martin ustajnil toho roku bieleho koňa. Do Terchovej na svoj kalendárny sviatok neprišiel. Len na vrchol Stohu a na bochník Chleba, na najvyššie miesta Krivánskej Fatry, porozsypal snehový poprašok, ako keď šporovlivá gazdina skúpo ozdobi bábovku, aby sa nepovedalo...

A predseda bol syn rímskeho centúria, narodený v Szombathely okolo roka 316, zázrakom preslávený neskorší biskup z francúzskeho Tours, ktorý sa podielil s uzímeným žobrákom o polovicu plášťa, nedávno počas martinského večera v Terchovskej galérii umenia hlavný hrdina. Na nebotyčnú slávu mu hrali skvelí terchovskí muzikanti z Ťažkej i Nebeskej muziky, prišiel si ho uctiť bohobojný domáci ľud aj plný autobus susedov zo Štefanovej. A viacerí si pri záverečnej projekcii dojímavého filmu o dvoch barančekoch aj poslžili, keďže v mimoriadne citlivo nasnímanom dokumente, od k týmto ľuďom a horám prirasteného etnografa, fotografa a filmára Karola Skřipského, mnohí spoznávali ešte svojich dedov...

Aby bolo jasné, v Tärchovej dlho kostol nebol. Dokonca aj toho zbojníka z lazú U Jánošov, čo má na Vrškoch smerom do Vrátnej sochu od Kulicha, pokrstil koncom januára v roku 1688 farár Michal Smutko ešte vo Varíne, lebo pri Vratňanke prvý svätostánok postavili Terchovčania až v roku 1731 s patrocíniom svätého Martina. Preto si toho svätca považujú a po svojom uctievaní. Viacerí, čo sme na Martina v Terchovej boli, aby sme sa naladili na otvorenie výstavy Maľované krajiny III. na pamiatku dlhoročného starostu Zdena Horeckého, ktorý bol vyše šesťdesiat rokov prirastený k Malej Fatre, sme tento nádherný večer vnímali aj ako vynikajúcu predohru na sobotnú (11. 11.) vernisáž diel vyše tridsiatich členov Umeleckej besedy slovenskej. Hudobnou produkciou aj nachystanými prevapeniami od organizátorov vari aj prekonala to, čo sme zažili večer predtým. Aj preto sa už tešíme na 5. december, keď tu spoločne oslávim desiate výročie zápisu terchovskej muziky do svetového Zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO. Dvojdiňové martinské akoby „sústredenie“ na túto nevšednú udalosť sľubuje skutočne nezabudnuteľný zážitok.

Emil SEMANCO

SPOLUPRÁCA SRBSKEJ A SLOVENSKEJ MATICE

Foto: Peter SCHVANTNER
Viac na strane 16

Falošná a zisťná ochrana slovenskej prírody

str. 5

Cudzí agenti v inštitúciách štátu skončia

str. 5

Krvavá vojna v Na Blízkom Východe pokračuje

str. 11.

TRI OTÁZKY PRE: ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí Juraja BLANÁRA

Slovensko zvolili do výkonnej rady UNESCO

• Pán minister, Slovensko na 42. zasadnutí Generálnej konferencie UNESCO v Paríži zvolili za člena Výkonnej rady pre vzdelávanie, vedu a kultúru na obdobie rokov 2023 – 2027. Ako hodnotíte toto zvolenie a čomu ho pripisujete?

Zvolenie Slovenskej republiky do výkonnej rady, teda najdôležitejšieho rozhodovacieho orgánu UNESCO, v ktorom 58 členov zastupuje 194 krajín UNESCO zo všetkých svetových regiónov, je mimoriadnym úspechom slovenskej diplomacie. Dokázali sme presadiť túto kandidatúru v silnej konkurencii šiestich krajín. Potvrdila sa reputácia Slovenska ako zodpovedného a spoľahlivého partnera na diplomatickej scéne.

• Aké domáce a medzinárodné priority bude Slovensko v rámci svojho mandátu presadzovať?

Sústredíme sa najmä na zintenzívnenie spolupráce v oblasti vzdelávania, zvýšenia ochrany kultúrneho a prírodného bohatstva, biodiverzity a podpory ľudských práv. UNESCO ponúka inšpiráciu aj pri riešení najaktuálnejších výziev týkajúcich sa využívania umelej inteligencie, neurotechnológií či šírenia informácií v digitálnom priestore. Na Reprezentatívnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva je dnes zapísaných už deväť slovenských prvkov, ako napríklad modrotlač, drotárstvo či terchovská muzika. Bol by som osobne rád, keby sa počet týchto dobrých príkladov v budúcnosti zvýšil.

• Naposledy bolo Slovensko členom Výkonnej rady v rokoch 2009 až 2013. Ide aj o ocenenie našej reputácie vo svete, pretože si pripomíname tridsiate výročie členstva v tejto organizácii?

Áno, úspech je aj symbolický a za obdobie svojho fungovania sa dnes začína už štvrtý mandát vo výkonnej rade. Navyše Slovenská republika je od roka 2022 členom Medzivládneho výboru pre ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva, ďalšieho prestížneho orgánu UNESCO. Patríme tak medzi málo krajín, ktorým sa podarilo získať členstvo v dvoch významných výboroch UNESCO.

Zhovárať sa Ivan KRAJČOVIČ

www.neografia.sk

R-2023012

V SNN 25/2023
SI PREČITAĽTE

Najbližšie vydanie Slovenských národných novín 25 vyjde s dátumom 16. december 2023
■ Jubileum unikátnej terchovskej muziky zaradenej do zoznamu dedičstva ľudstva UNESCO
■ Dejepisné, zemepisné a štatistické poznatky o Gemerskej stolici v niekdajšom Hornom Uhorsku

Parlament sa rozdelil na vecne diskutujúcich a tábor bezducho vulgárnych Na Slovensku je konečne slovenská vláda

Štefan ZLATOŠ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Vláda Roberta Fica získala dôveru Národnej rady Slovenskej republiky. Poslanci odsúhlasili Programové vyhlásenie vlády. Za hlasovalo 78 poslancov zo 143 prítomných, proti bolo 65. Vládny program poslancom predložil premiér ešte minulý týždeň a požiadal ich o vyslovenie dôvery jeho kabinetu. Diskusia trvala štyri dni, vystúpilo v nej vyše 70 rečníkov najmä z opozície, mnohí opakovali a viac-menej „od vecí“.

Trebárs dočasný premiér L. Ódor, ktorý stál na čele prezidentkinej vlády, sa vyjadril, že Programové vyhlásenie vlády ani nedečil do konca, „lebo ho nezaujalo“. Svedčí to skôr o jeho morálno-hodnotovej orientácii ako o oddanosti jedného z najvyšších štátnych úradníkov k štátu – Slovenskej republike...

■ ŠTVRTÁ FICOVA

„Je to moja štvrtá vláda. Presne viem, do čoho ideme, čo nás čaká, a nemienim sa sťažovať,“ vyhlásil Robert Fico vo videu na sociálnej sieti po schválení Programového vyhlásenia vlády a vyslovení dôvery vláde v NR SR. Potvrdil ambíciu naplniť názov vládneho programu, teda aby sa ľuďom žilo lepšie, pokojnejšie a bezpečnejšie. Staronový predseda vlády tiež skonštatoval, že posunutie predčasného parlamentných volieb na koniec septembra tohto roka spôsobilo, že nová vládna koalícia má len štyri týždne na prijatie zásadných rozhodnutí, ktoré sa nedajú odložiť. Spomenul napríklad bonifikácie hypoték či trinásť dôchodkov.

■ SOCIÁLNOŠŤ – SPRAVODLIVOSŤ

Schválenie vládneho programu je prvým krokom k budovaniu silnej a sociálne spravodlivého štátu. Vyhlásil to predseda Národnej rady Slovenskej republiky Peter Pellegrini. „Schválením Programového vyhlásenia vlády vykročilo Slovensko na cestu budovania silného a sociálne spravodlivého štátu, ktorého stredobodom pozornosti je človek,“ povedal a zdôraznil, že Hlas – SD je s vládnym programom stotožnený a spokojný. Poďakoval sa partnerom, že v ňom akceptovali zásadné priority strany. Predseda SNS a podpredseda parlamentu Andrej Danko vyslovil vieru, že vláda vydrží štyri roky, potvrdil tiež

záujem na jej fungovaní. Pripomenul však, že si v SNS vyhradili aj právo na kritiku. „Tak ako sme rivali, sme aj vzájomne prepojení. Verím, že to zvládne štyri roky,“ uviedol šéf SNS.

■ ĽUDIA VLÁDE VERIA

Aj v polovici novembra si až päťdesiat percent ľudí myslelo, že vláda Roberta Fica bude riadiť štát lepšie ako vlády Matoviča a Hegera, takmer tridsať percent ľudí s týmto názorom nesúhlasí. Vyplýva to z prieskumu agentúry AKO. Keby sa parlamentné voľby uskutočnili v novembri, strana vulgárnych, oplzých a bezradných kriklúňov by sa už do parlamentu nedostala.

Programové vyhlásenie vlády je strategický dokument rozvoja Slovenska určený na obdobie zložitého spoločenského, politického, ekonomického a medzinárodného vývoja. Vláda sa v ňom zaväzuje, že od prvého dňa pristúpi s maximálnym nasadením k jeho napĺňaniu tak, aby so ctou uniesla svoju ústavno-politickú zodpovednosť. Aby

Slovenky, Slováci, príslušníci národnostných menšín a ostatní občania Slovenskej republiky mohli po skončení jej mandátu konštatovať, že na Slovensku sa žije lepšie, pokojnejšie a bezpečnejšie ako v rokoch 2020 – 2023.

■ NIE MINULOSTI

„Slovenská republika sa od roka 2020 prepadla medzi najchudobnejšie krajiny v Európskej únii. Životná úroveň obyvateľov sa zhoršila nielen v porovnaní s európskym priemerom, ale aj v porovnaní so susednými štátmi. Verejné financie Slovenskej republiky sú v porovnaní so začiatkom roka 2020 rozvrátené, štát čelí vysokému deficitu a rekordne rastúcemu dlhu. Ohrozené je aj čerpanie životne dôležitých finančných zdrojov z fondov Európskej únie a Plánu obnovy a odolnosti Slovenskej republiky,“ konštatuje programové vyhlásenie vlády.

■ PARALYZOVANÁ OPOZÍCIA

Progressívne Slovensko sa v duchu vlastných sľubov o konštruktívnej spo-

lupráci pustilo do odvolávania ministra Eštoka, ale z neznalosti ústavy to muselo spraviť opakovane a až jeho druhý pokus viedol k zvolaniu mimoriadnej schôdze. Kresťanskí demokrati pokračujú vo svojej politike chameleónov – síce slušne, ale bez akejkoľvek politickej vízie. Saskári nateraz riešia otázku, kde a kto vlastne sú a prekvapujúco, hoci iba náznakom, podporujú aj niektoré legislatívne návrhy z oblasti zdravotníctva, ktoré veľmi rýchlo s krátenom konaní v záujme pacientov predložila nová parlamentná väčšina. Neobyčajný predseda ešte donedávna „obyčajných“ a dnes už v názve s prívlastným Slovenskom Matovič doteraz vystupoval k akémukoľvek vládnemu návrhu či poslancovej iniciatíve so svojim vulgárnym obohratým slovníkom. Občas mu preskakuje hlas a občas upadá akoby do psychotického delíria. A jeho stranické ovečky? Rad-radom prichádzajú s tým istým refrénom. Z časového hľadiska blokujú prácu parlamentu opakovaním doslova rovnakých fráz, drzo a bez hanby ponížujú koalíčných poslancov či poslancov SaS a ich voličov, ktorých je v našej vlasti väčšina. Sú obscénni a ich vystupovanie nie je prijateľné pre pôdu, na ktorej diskutujú demokraticky a väčšinou zvolení zástupcovia občanov.

■ DŮCHODKY A OPERÁCIE

Aktuálnou témou rokovania poslancov je takzvaný trinásť dôchodok, teda vyplatenie sumy 300 eur každému starobnému dôchodcovi ešte v decembri 2023. Ak by parlamentná opozícia svojimi nekonečne neobsaženými až lživými príspevkami v diskusii k návrhu neobštruovala, mohli by sme už v tomto článku oznámiť (vzhľadom na uzávierku SNN), že tento príspevok v decembri dôchodcovia dostanú. Lenže – najmä podľa matovičovcov „ešte je tu prezidentka a ešte je tu ústavný súd“, čím naznačujú, že december sa vôbec stihnúť nemusí.

Dlhé čakacie lehoty na operácie sú ústrednou témou druhého navrhovaného zákona. Tu treba oceniť konštruktívny a vecný, hoci aj kritický prístup niektorých saskárov, ale aj poslancov za KDĽ ku koalíčnému návrhu. Bude to však v každom prípade beh na dlhé trate a reálny výsledok pacientí môcť pociťiť, žiaľ, najskôr o dva roky.

AKTUÁLNE

Vraj Peter Pellegrini má ako predseda parlamentu výraznú kandidátsku výhodu pred Ivanom Korčokom ako kandidátom. A to na ceste stať sa prezidentom. Povedal to samotný kandidát na prezidenta, bývalý minister zahraničných vecí I. Korčok. A vraj „Pellegrini má malý náskok“.

Demagógia

Tieto obvinenia propagandisticky šíri do tábora svojich verných, no slepých ovečiek, mediálny hlavný prúd. Teda médiá, ktoré si prívlastnili pravdu a právo na kázanie a prikázanie jediného správneho názoru. Nuž, pozrieme sa na tie vraj...

Vraj Peter Pellegrini už teraz pozná termín prezidentských volieb, a tak môže nakupovať mediálny priestor. A Korčok nie. A vraj Pellegrini má podľa zverejneného agentúrneho prieskumu „malý náskok“. Niežeby nepravda bola vybraným médiám na Slovensku vzdialená, ale tu už ide o propagandistické lži. Napríklad: Peter Pellegrini nikdy nedostal v médiách hlavného prúdu toľko pozitívneho PR storu ako Ivan Korčok. A je to sporné, či by si nakupoval reklamu v niektorom z jeho titulov. Na druhej strane: Korčok je v týchto médiách zveľbovaný na dennej báze až na nebesá a počas volebnej kampane ich bude mať na svoje PR celé k dispozícii aj bez zaplataenia jediného centu.

A že Pellegrini podľa nich mierne vedie? Exaktne má nateraz v poslednom prieskume agentúry AKO o štvrtinu viac volebných preferencií ako Korčok. Tak kde je pravda? Kde je lož? Kde je goebbelsovská propaganda? Kto už teraz manipuluje prezidentské voľby vo svoj prospech? Zdá sa, že Pellegrini to nie je...

(ib)

VŠIMLI SME SI

Na pozvanie vedenia Spolku Slovákov v Poľsku sa v nedeľu 29. októbra 2023 delegácia Miestneho odboru Matice slovenskej v Trstenej zúčastnila na slávnostnom zasadnutí v Centre slovenskej kultúry v severospišskej obci Nová Belá pri príležitosti šesťdesiateho piateho výročia založenia krajského mesačníka Život.

Šesťdesiatpäť rokov Života

Na pôde Centra slovenskej kultúry a v Slovenskom dome v severospišskej obci Nová Belá si naši krajanovia v minulých dňoch pripomínali významné jubileum krajského mesačníka Život, ktorý oslávil šesťdesiatpäť rokov vychádzania. Súčasťou slávnostného podujatia bola aj výstava dokumentov k tomuto krásnemu jubileu.

Spolu s podpredsedami SSP ocenila všetkých prispievateľov a doručovateľov jediného slovenského mesačníka v Poľsku, ktorí vo svojom voľnom čase s láskou prispievajú k zachovaniu slovenčiny v povedaní našich tamojších krajanov.

Po krátkej prechádzke obcou nás potešilo, že už nevidieť stopy po nedávnom požiari. Sme radi, že okrem poľskej vlády na ich odstránenie prispela zbierkou Spišská katolícka charita zo Slovenska. Na krajskej spolupráci sa podieľa aj trstenskú dychovka Oravanka, ktorá sa poslednú septembrovú nedeľu zúčastnila na XII. prehliadke krajských dychových hudieb v blízkom Kacvine.

František ŠTEFANIDES, MO MS Trstená
Foto: Kamil BEDNÁR

Koniec prvej svetovej vojny si pripomenuli aj pod Vihorlatom

Pocta elitným Vilmošovým husárom v Snine

Vlčí mak – červený divý kvet, ktorého sýta červená farba a krehkosť symbolizuje krvou premáčané polia a ranené aj mŕtve telá na vojnových bojiskách. Žiaľ, i na takéto udalosti musí ľudstvo spomínať. Preto bol 11. november ustanovený ako Deň červených makov alebo aj Deň vojnových veteránov.

Mestské kultúrne a osvetové stredisko v Snine pripravilo na tento deň výstavu fotografií pod názvom Kvety krvi alebo Pocta husárom, ktorú tvoria diela miestnych, ale aj renomovaných fotografov z viacerých európskych krajín i zo zámoria. Kristína Némethová z maďarského Székesfehérváru sa predstavila výstavou fotografií Tisíc tvárí dobrovoľníkov zachovávajúcich husárske tradície, kde umeleckou formou zachytila ich nadšenie a obetavosť, ktorú venujú voľnočasovej aktivite zameranej na zachovanie vojenských tradícií. Fotografka, ktorá je tiež členkou občianskeho združenia Krajczáros, pomáhajúceho pri rekonštrukcii vojnových cintorínov aj na východe Slovenska, o svojej záľube povedala: „Považujem za dôležité, aby sme venovali patričnú pozornosť našej minulosti, dejinám a kultúre. Dúfam, že pri pohľade na moje fotografie si budete klásť tieto otázky. Husári patrili k elitným ozbrojeným silám krajiny. Cisársky a kráľovský 10. husársky pluk, zvaný tiež Vilmošovi husári, sídlil v mojom rodisku v Stolčnom Belehrade od roka 1741 do 1918. Dôstojnícky zbor a tri roty tvorili útvar známy ako Fehérvári husári. Pre mladého muža v Uhorsku bolo najväčšou poctou narukovať k husárom. Budem ďalej pokorne fotografovať dobrovoľníkov tak, aby moje snímky vzbudili u divákov pozitívny vzťah k histórii.“

Výstavu o husároch si so záujmom pozreli aj členovia Klubu vojenskej histórie Hodošík so Stakčina.

ČO INÍ NEPIŠU

Pôsobenie jazdeckých jednotiek rakúsko-uhorskej armády na bojiskách prvej svetovej vojny priblížil stredoškolský pedagóg a historik PhDr. Rado Turík, podpredseda Klubu vojenskej histórie Beskydy. V prvej svetovej vojne, ktorá priniesla zmenu bojových techník v kavalérii uputej na historických tradíciách, bojovalo šestnásť husárskych plukov. Už prvé bojové stretnutia s cárskou ruskou armádou, pri ktorých kavaléria mala pripraviť zázemie pre pomalšie postupujúcu pechotu, boli katastrofálne, keď sa po boji do pluku vrátil každý piaty husár.

Preto sa neskôr v priebehu vojny husárske pluky využívali pri prieskumoch alebo pri rýchlych nasadeniach pred postupujúcou pechotou. V oblasti severovýchodného Slovenska sa bojovalo v ťažkom horskom teréne od jesene 1914 do jari 1915, kde rozhodujúcu úlohu zohralo aj počasie. Oba tieto faktory boli nevhodné na nasadenie husárov. V roku 1915 na Karpatskom fronte bojovali iba štyri jazdecké divízie, ktoré tvorili mobilné zálohy. V boju utrpeli veľké straty. Teatrálne farebné uniformy, nabýskané šable a ďalšie doplnky výstroja husárov boli pre nepriateľskú armádu dobre viditeľný terč.

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Vyvolenosť či opäť diktatúra

Ivan BROŽÍK

Pokrytci, falošníci... Všetci, ktorí sa pretvarujú a sami o sebe navzájom jeden o druhom vyhlasujú, že sú dobrí, lepší, najlepší či priam jediní vyvolení. Svoju hodnotu a najmä morálnu špinu chcú ukryť pod pláštik fráz o slobode a demokracii.

Iba na Slovensku a prípadne ešte v nejakých exotických diktatúrach si môže názorová menšina dovoliť obhajovať právo zakazovať vyjadrovanie a publikovanie iných ako jej ideologicky vyhovujúcich informácií. A vypínať weby. To robili boľševici a robia to aj dnes tí, ktorí si myslia, že majú na to neodňateľné právo. Moderátorka podľa nej „seriózneho“ média, pritom ide o hrubý prízemný bulvár, kádruje médiá na seriózne a „dezinformačné“. Verejne prezentuje svoju bohorovnú nadradenosť i napriek vyhláseniam mnohých sudcov, že

nie sú schopní kategorizovať informácie na seriózne a dezinformačné. To však je „iba“ mediálna tuposť či duševná slepota duchom chudobnej moderátorky. Horšie je, ak hlava štátu jeden deň žiada poprieť slobodu vyjadrovania a zakazovanie vybraných médií na Slovensku, a to na akejkolvek pôde, a druhý deň pred pamätníkom Novembra v Bratislave tvrdí, že výdobytkom Novembra 1989 je demokracia, sloboda médií a vyjadrovania. A ešte cestovanie, na ktoré však dve tretiny obyvateľov „jej“ krajiny nemajú.

Pristúpme teda na takúto demagógiu. Samozrejme, iba na chvíľku. Dlhodobu by to žiadneho duševne vyrovnaného jedinca nemohlo uspokojovať. Povedzme si pár náhodne vybraných príkladov. Začneme na Slovensku. Vystupuje po voľbách s novou vládou Slovensko z Európskej únie a NATO?

Kto to ešte tvrdí, nielenže nie je seriózny, ale je obmedzený ľuhár. Sú „rašisti“ (výraz médií hlavného prúdu, ktorý naznačuje, že odmietanie nenávisť voči Ruskej federácii je fašizmus) všetci tí, ktorí tvrdia, že svet má štyri svetové strany,

KOMENTÁR

a nie iba tú jednu za Atlantickým oceánom?

Podme však aj do horúcich zahraničných tém. Kto z médií hlavného prúdu zverejnil v rámci práva na informácie občanov Slovenska aj toto vyjadrenie ruského prezidenta? „Nechceme prerušiť vzťahy s nikým, ale ani to nerobíme. Nič nezatvárame – ani dvere, ani okná, ani vetracie otvory,“ zdôraznil Vladimir Putin. „Nemáme žiaden konflikt s európskou spoločnosťou, máme ťažké časy s európskymi

elitami,“ dodal ruský prezident.“ (Zdroj TASS, 17. 11. 2023) Kto v rámci práva na informácie zverejní na Slovensku správu, že ruské HDP napriek sankciám, ktoré poškodzujú výrazne práve nás, rastie už druhý štvrtrok? Sú to iba dezinformácie z Ruska?

Skúsme to teda inak. Kto z liberálnych médií písal niekedy o bandedrovcach na Ukrajine? O tamojšej megakorupcii aj z našich peňazí? O likvidačnom nacionalizme, takmer genocide, nielen ruského, ale možno i maďarského etnika? Uvedme niekoľko citátov (serióznej, neserióznej európskej tlače?): „Kyjevský režim porušil Ottawský dohovor o zákaze protipechotných mín. Uviedol to ... člen Inštitútu OSN pre výskum odzbrojenia (UNIDIR) Mark Hizney pri prezentácii správy o monitore nášlapných mín 2023.“ „Šéfka Európskej komisie reprezentantov začala uvažovať o projekte financovania, ktorý nezahŕňa pomoc Ukrajine,“ píše americký The Hill. „Šéfka Európskej komisie Ursula von der Leyenová prisľúbila, že do 13. novembra na rokovaní ministrov zahraničných vecí členských krajín EÚ jej rezort pripraví ďalší sankčný balíček. Teraz však Európska komisia cúva,“ píše

nemecký Berliner Zeitung. „Írsko sa vzbúrilo proti ukrajinským utečencom. Tamojšie úrady šesťnásobne znížia dávky pre všetkých prichádzajúcich ukrajinských utečencov, aby znížili ich príliv,“ píše The Irish Daily Mail. Dezinformuje takto a konšpiruje celý svet okrem pár mediálnych redakcií na Slovensku?

Igora Matoviča a jeho vulgárnosti vytvorili médiá hlavného prúdu. Lipšica a spol. tak isto. Hegera, Naďa a Remišovú podobne. To sú ich adoranti.

Napokon ešte jeden citát: „Stoltenberg (najvyšší predstaviteľ NATO) počas stretnutia s ministrom obrany (Robertom Kaliňákom, pozn. red.) ocenil zámer modernizovať ozbrojenú silu SR, umožniť rast obranného priemyslu a investovať do infraštruktúrnych projektov. Zároveň vyzdvihol pokrok Slovenska v súvislosti s plnením cieľov spôsobilosti, a to vrátane snahy o obnovu samostatnej protivzdušnej obrany.“ Je to dezinformácia, konšpirácia? Je to správa, ktorá sa smie tridsaťštyri rokov po Novembri 1989 na Slovensku podľa tých „slušných“ publikovať?

Ved... Ved tu predsa máme slobodu vyjadrovania! Aspoň podľa tých samovyvolených...

Primátorské polície plnia kasy

Ivan KRAJČOVIČ

Mestským policiám z legislatívy vyplývajú rôzne úlohy pri zabezpečení verejného poriadku na území mesta alebo obce. Od 14. apríla 2023 sa ich právomoci dokonca posilnili. Môžu trebárs merať prítomnosť alkoholu v dychu, čím duplikujú právomoci štátnej polície. Zavádzajú sa aj nové donucovacie prostriedky...

Ak sa však pozrieme na dostupné štatistiky, zistíme, že radnice si z mestskej polície urobili iba vyberačov pokút za parkovanie na plnenie mestskej kasy. Mestskí policajti sa prispôbili štátnym. Pešiči v uliciach nevidíte. S jednou výnimkou. Príslušníkov obiehajúcich trikrát denne parkoviská s cieľom zistiť parkujúcich, ktorí nezaplatili príslušný poplatok.

V Žiline platí od tohto roka niekoľko parkovacích kariet – rezidentská, návštevná, abonentská a mestská. Ročne oberú parkujúcich

v centre o sumu 600 eur, teda takmer o mesačnú minimálnu mzdu. Ak ste iba návštevník a chcete v centre stabilne parkovať kvôli práci, zaplatíte 800 eur. Firmy zaplatia 1 000 eur a za každé ďalšie vozidlo 1 500 eur. Aspoň v nedeľu je parkovanie zadarmo.

POZNÁMKA

Bratislava bude v tomto roku hospodáriť so sumou 607,6 milióna eura. Taký je plán. Plánom sú aj pokuty za nesprávne parkovanie. Majú sa vybrať vo výške úctyhodných štyri milióny eur. Lenže akosi to nejde. Za prvých šesť mesiacov sa vypokutovalo len milión. Takže sú dve možnosti – buď sa plán zníži, alebo si musí mestská polícia vstúpiť do svedomia a rozbehnúť sa do ulíc. A sekať pokuty hlava-nehlava. Inak prémie policajti nevidia ďalších desať rokov. Nečudo

že vznikla petícia za Férové parkovanie. Trnava má zo spolplateného parkovania príjem dva milióny eur. Z verejnej správy o činnosti Mestskej polície mesta Trnava za rok 2021 – aktuálnejšie údaje nie sú zverejnené – vyplýva, že šesťdesiatjeden príslušníkov mestskej polície v tom roku zdokumentovalo 8 626 priestupkov a mali 14 311 zákrokov. Na prvý pohľad je to slušné číslo, dokazujúce ich opodstatnenosť. Až 354-krát museli použiť donucovacie prostriedky. Laik by sa potešil. Zvyčajne si pod týmto pojmom predstavuje najmä elektrické alebo iné dočasne zneškodňujúce veci, ako sú spútačacie opasky a popruhy na vandalov alebo futbalových výtržníkov v derby Trnava – Slovan. Za spomínaný rok zaistili iba jedného. Polícia však pod toto číslo zaradila 348-krát prostriedky na zabránenie odjazdu vozidla, ľudovo povedané „papuče“. Počet nájdených

motorových vozidiel, po ktorých bolo vyhlásené pátranie, sa rovná nule.

Priestupky z kamerového systému zaslané na riešenie štátnej polícii, ako je krádež z auta, bicykla, mobilného telefónu, výtržníctvo, napadnutie, dopravný priestupok a podobne majú v štatistike iba jeden záznam ročne. Zaujímavejšie sú údaje o priestupkoch proti bezpečnosti a plynulosti cestnej premávky. Tých je 827. Uložili za ne pokuty v hodnote 81 150 eur.

Trnava v rámci Slovenska patrí k parkovacej špičke. Kým v roku 2019 stačilo na uhradenie hodinového státia päťdesiat centov, dnes sú to v centre dve eurá. Lacnejšie je to aj v Brne, kde si na záchytných parkoviskách účtujú jedno euro až 2,5 eura za prvých dvanásť hodín, s celodennou sadzbou štyri eurá. Rovnako ako vo Viedni. V Košiciach to zvýšili od novembra na tri eurá.

V Trnave sa skončila petícia za ukončenie novej parkovacej politiky a stopku bezbrehým vyberačom pokút. Podpisalo ju 19 220 obyvateľov mesta. Keďže množstvo splňa 30-percentnú kvótu na vyhlásenie referenda, uvidíme, čo sa bude diať ďalej. Primátora a bicyklového hipstera Petra Bročku v minulom roku volilo podľa údajov Štatistického úradu SR už iba 9 665 Trnavčanov.

SPOZA OPONY

Čitateľom Slovenských národných novin netreba zdôrazňovať, prečo si potrebujeme pripomínať minulosť. Neslúži matickej verejnosti len na návraty, ale najmä na poučenie, prečo je potrebné a užitočné národné ukotvenie. Je to ukazovateľ. Ved' o historické vedomie sa zápasí dodnes, vlastne denne. Je to barometer. Vidno to napríklad na časovom rozdiel medzi vznikom Slovenskej republiky pred tridsiatimi rokmi a vznikom Literárneho týždenníka o päť rokov skôr.

Nezodpovedaná je však otázka, prečo vlastne časopis, ktorý bol totálnym prelomom k zmene vo federácii, v septembri 1988 začal vychádzať. Aká bola na Slovensku atmosféra, ktorá to umožnila, koľko nevyriešenej historickej ťažoby sa zrazu prelialo cez stránky Literárneho týždenníka do dychtivej verejnosti? Literárny týždenník nehľadal a nenachádzal len literárne odpovede. V Prahe sa dusil každý prejav, odchýlka od oficiálnej centralistickej línie. Pomery nespokojnosti na Slovensku azda vystihuje aj veta Vladimíra Mináča pred cestou do Buda-

pešti, že v čase očakávaných zmien, keď sa nedá ísť a nedá pohnúť so skamenelou Prahou, treba sa vybrať do Budapešti. V Maďarsku sa menili pomery. No nielen v Maďarsku, najmä v Poľsku. Poľsko zmenilo pomery vo vtedajšej východnej Európe.

Prečo potrebujeme aj túto minulosť

Dušan D. KERNÝ

Mináč sa stal lektorom Bratislavy nahlas. V obhajobe životného prostredia išlo v podstate o obžalobu vtedajšieho režimu. Mináč vystúpenie o potrebe čistej vody, ochrany na vodu bohatého Slovenska, v slovenskom parlamente, teda vtedy v Slovenskej národnej rade, predniesol takým jazykom, s takým podmnanivým slovníkom, že bolo jasné, aký skamenelý je oficiálny jazyk, ako treba hovoriť inak, a slovenčina je dostatočne bohatá. Ako dôležitý výborník vtedajšieho Zväzu slovenských spisovateľov podporil úsilie ministra

Vznikol dve desaťročia po tom, čo bol zlikvidovaný Kultúrny život. Ten bol tribúnou názorov, ktoré hýbali verejnou mienkou. Preto aj mocenská vrchnosť podnietila a financovala vznik týždenníka Predvoj, mal byť jeho protiváhou.

Pokiaľ išlo o ďalší literárny časopis Zväzu slovenských spisovateľov Slovenské pohľady, tie súbežne s atmosférou vzniku Literárneho týždenníka prešli „prestavbou“ vedenia, čo prinieslo zásadný obrat a tribúnu časti verejnosti. Boli to časy novej atmosféry. Zväz spisovateľov podpo-

ril ojedinelú, dovtedy a odvtedy nevidanú konferenciu o slovenskej literatúre na pôde londýnskej univerzity. Okrem slovakistov, dlhoročne podporovaných slovenským zväzom, sa na konferencii hovorilo o vtedy u nás tabuizovanom Dominikovi Tatarkovi,

Bola to atmosféra, v ktorej sa konala v Budmericiach konferencia Európsky román 87 za účasti vyše päťdesiatich spisovateľov prevažne z vtedy západného sveta, slovenský zväz si na to nepýtal od nikoho povolenie či súhlas. Okrem iných bol prítomný aj literát z Izraela, zo štátu, s ktorým vtedajšie Československo nielenže nemalo diplomatické styky, ale všade kopirovalo sovietskú protizraelskú politiku. V Bratislave na Slovensku sa aj vtedy ničoho pohlo.

Keď sa to konečne zlomilo, Matica slovenská si ledva vybojovala naspäť Slovenské pohľady a má ich, aj keď finančne priškrtene, dodnes. Literárny týždenník odolal pokusom premenovať ho na Kultúrny život a žije dodnes najmä z filantropickej inzercie. Žijú aj ako svedectvá o rozdielnosti časti verejnosti, rozdelenia, ktoré sa zrodilo v ďalekých útroch bývalého režimu, deľby medzi národne suverénnymi a prispôsobivo splyvajúcimi. Dnes by mali byť Matica a Literárny týždenník na jednej lodi, spolupracovať. Žiaľ, v poslednom vydaní sa v ňom objavil článok, ktorý verejne zaútočil na národnú ustanovizeň bez toho, aby jej dal priestor na vyjadrenie, čo je smutné.

SEBAOBRAHA

Do Vianoc zostávajú už iba týždne, ktoré môžeme porátať na prstoch jednej ruky. Nástrahám podvodníkov v tomto období sme sa už venovali, ale je ich toľko, že sa do jedného textu nevojdu. A to v tomto článku vynecháme „kasičkárov“, útočiacich cez vaše city na vaše peňaženky.

Je predsviatočný čas, mnohí posielame priateľom a blízkym darčekové balíčky. A tak nás vôbec neprekvapí oznam „slovenskej pošty“, ktorý príde v esemeske na vaše číslo, ale uvádza niekoľko internetových adries, na ktoré treba kliknúť a „doplniť chýbajúce údaje k doručeniu balíka“. To, že číslo odosielateľa má zahraničnú predvoľbu, si v tom zhone akosi nevšimneme. Tie chýbajúce údaje – to sú vlastne heslá a kódy k vášmu bankovému účtu cez uľahčenie prístupu do vášho počítača, napríklad zadávaním mailovej adresy.

Zlaté týždne

Máme tu aj podvody, ktoré v zmysle zákona ani podvodmi nie sú. Internetový predajca vám ponúkne „úspornú“ sušičku na bielizeň doslova za pár eur. Objednáte, zaplatíte a – príde vám domov pekne zabalená šnúra na bielizeň. Táto hra zloďeja so zákazníkom má mnoho variantov. Chcete príklad? Tu je: Istá žena si cez internet objednala rampu pre svojho psa, ktorý pre boľavé kľby nedokázal sám vyliezť na pohovku. Za nákup zaplatila „len“ tridsaťpäť dolárov. Dostala však minikópiu, ktorú by jej malý yorkšírsky teriér jednoducho rozdrvil.

Výber modelových podvodov je prakticky nekonečný. Na čo by ste si mali dať v tomto období pozor? Druhy podvodov sú v súčasnosti takmer nekonečné. No je to iba vaša nepozornosť, ktorá nahráva podvodníkom do nimi namiešaných karát. Vždy si najskôr dobre overte, či nákup na internete urobíte na reálnej stránke. Dnes existuje množstvo podvodných stránok, dokonca aj známych značiek, kde si objednáte tovar, zaplatíte zaň, ale nikdy ho neuvidíte. Lákadlom bývajú podozrivo nízke ceny a vysoké zľavy. Nakupujte z overených stránok, riadte sa aj recenziami zákazníkov, pozor však i na počítačom generované vychvaľujúce príspevky. Tu je najjednoduchšia rada: neplaťte vopred, ale objednávať na dobierku – platíte až po doručení a navyše v pravidlách dobierky je, že máte právo tovar si najskôr skontrolovať. Hoci by to mala byť priam povinnosť kupujúceho, ja nie iba jeho právo.

Ak však veci predávajú, pri online bazároch, ako sú bazo.sk, Vinted alebo Facebook market place, vždy zvýšte opatrnosť. Podvodníci sa napríklad často tvária ako vážni záujemcovia o kúpu. Cez odkaz, ktorý vám zašlú v komunikácii, si vyžadujú prihlasovacie údaje do internet bankingu alebo údaje z vašej karty, aby vám „mohli zaplatiť“ alebo aby ste mohli „prijat“ peniaze. Prípadne si od vás vyžadujú e-mail a vy dostane následne (falošnú, ako inak) správu od kuriérskej spoločnosti. V skutočnosti ide o falošný e-mail a na presmerovanú stránku takéto údaje nezadávať.

V zásade prvé a hlavné pravidlo ako nenaletieť do pasce podvodníkov znie – premýšľajte bez zhonu.

(ib)

Peter BULÍK: Ako slovenčinár a píšuci autor dobre rozumiem interpunkcii Slovensko je podmanenou krajinou

Zhovárал sa Matej MINDÁR

Dvadsaťpateho novembra tohto roka uplynie tridsať jeden rokov od prijatia ústavného zákona o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky. Vďaka tomu sa Slovenská republika stala jedným z jej nástupníckych štátov. O tomto štátoprávnom akte sme sa zhovárалi s poslancom vtedajšieho Federálneho zhromaždenia Petrom BULÍKOM (HZDS), ktorý tento ústavno-právny akt podporil.

• **November 1989 okrem postupného nastoľovania demokratizačných procesov otvoril aj dlhodobu neriešenú problematiku česko-slovenského spoluzitia. Ako ste vnímali udalosti okolo tzv. pomlčkovej vojny?**

Ako slovenčinár i ako píšuci autor dobre rozumiem interpunkčným znamienkam i tomu, čo môžu vypovedať.

INTERVIEW

Rovnako aj ako vlastenec písaniu veľkých písmen v názve štátu. Hnevalo ma, prečo s tým Česi majú problém. Pomlčka – spojovník... Napokon bola spojka dobrým riešením. Až časom som pochopil, aspoň sa mi to tak zdá, že bratia Česi vôbec nerozumeli dôvodom slovenskej požiadavky, boli im malicherné. Dostal sa nedokázali zbrať komplexu staršieho brata.

• **Ako ste sledovali v roku 1990 snahu niektorých politických strán a skupín vytvoriť samostatnú Slovenskú republiku?**

Myslím si, že spočiatku išli „natvrdo“ za samostatnosťou len SNS a niekoľko málo marginálnych strán, niekoľko spolok. Tie však, pri všetkej úcte k nim a k ich predstaviteľom, nemali vo svojom čele takú výraznú osobnosť, akou sa ukázal byť pán Mečiar. Občania to úsilie nevnímali ako kľúčové. Téma samostatnej Slovenskej republiky nebola spočiatku výrazne na stole. V prvých mesiacoch po Novembri 1989 politické reprezentácie hľadali najmä spôsob rovnoprávného postavenia Slovákov v spoločnom štáte.

• **Ako hodnotíte pôsobenie vlády Jána Čarnogúrskeho? Bolo správne podľa vás, že Predsedníctvo SNR krátko pred druhými slobodnými voľbami v roku 1992 neprijalo text tzv. Milovskej zmluvy?**

Obsah rokovania o tzv. Milovskej zmluve bol posledným pokusom zachovať spoločný štát. Odmietnutie zmluvy bolo viac vecou nedohody vo vláde než premysleným štátnickým

činom. Rokovania oboch strán, teda vtedajšej slovenskej i českej politickej reprezentácie, opätovne potvrdili nejednotnosť i u samotných predstaviteľov oboch republík. Tiež tí, ktorí mali záujem o udržanie spoločného štátu, prezentovali aj v rámci delegácií zásadne rozdielne názory na to, ako by malo spoluzitie Čechov a Slovákov vyzerat'.

vlastne všetci. Aj všetci zo SNS. Túžba vytvoriť vlastný štát bola silnejšia, než túžba vykonavat' lukratívny poslancský mandát celé štyri roky. Takže ak to zhrniem, zrejme sme s tým viac počítali ako nie a najmä sme to chceli.

• **Trinásteho novembra 1992 schválilo Federálne zhromaždenie ústavný zákon o delení spoločného**

Federálneho poslancu Petra BULÍKA v novembri 2022 ocenia Matica slovenská diplomom Zaslužil sa o štát.

• **Na kandidátke HZDS ste boli zvolený za poslancu Snemovne ľudu Federálneho zhromaždenia. Počítali ste v tom čase s tým, že federácia sa dokáže bez problémov ústavným spôsobom rozdeliť na dva samostatné štáty?**

Nedovolim si povedať, že sme s touto verziou štátoprávneho usporiadania počítali od začiatku ako s jedinou alternatívou, ktorá hladko prebehne. Určite však môžem povedať, že pri výbere kandidátov na poslancov do federálneho a národného parlamentu, ktorý mal vtedy podobu rozsiahlych psychologických a inteligentných testov, spôsobilosti komunikovať v cudzom jazyku a záverečnom rozhovore s predsedom hnutia, sa pán Mečiar každého spýtal, či je ochotný „ísť do Prahy“, kde sa naše „poslancovanie“ môže rýchlo skončiť. Myslím si, že väčšina z nás z HZDS, ktorí sme dobrovoľne kývli na Prahu, tomu rozumela správne. Ako ukázalo hlasovanie z 25. novembra 1992

federálneho majetku. Považujete za spravodlivé, akým spôsobom sa v tom čase delil?

Základný konštrukt – pomer delenia 2:1, bol v tej hektickej dobe správny a umožňoval konať. Zákon nastavil i základné pravidlá delenia majetku. Tak ako mu ja rozumiem, bol dobrým právnym rámcem pre počítanie. Detaily potom už boli vecou expertných skupín i reálnych možností. Do detailov som sa však touto problematikou nezaoberal. Delenie prebiehalo i po prvom januári 1993 a skončilo sa až v máji 2000. Boli pri ňom viaceré vlády zo slovenskej i z českej strany, historická zodpovednosť je na nich všetkých. A dnes je to už aj tak úplne jedno. Ak by nás aj v niečom dobehli, bola by to iba malá cena za vlastný štát.

• **Dvadsaťpateho novembra 1992 bol nakoniec schválený ústavný zákon o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Repub-**

likou. Podarilo sa vám presvedčiť nerozhodných slovenských poslancov aj na základe toho, že prenicali informácie, že česká strana sa pripravuje na rozdelenie federácie v svojej réžii a Slovensku tak hrozilo, že nebude mať nijaké nástupnícke práva?

V kuloároch odzneli aj takéto vyhlásenia, ako hovoriť, no nikdy nie oficiálne. Aspoň o tom neviem. Nám, ktorí sme vedeli, čo chceme, a boli sme rozhodnutí hlasovať za spomínaný zákon, išli viac-menej jedným uchom dnu a druhým von.

Bývalý poslanec FZ ČSFR Peter BULÍK.

• **Ako hodnotíte takmer tridsaťročný príbeh samostatného Slovenska?**

Príbeh tridsiatich rokov samostatného Slovenska považujem za smutný príbeh. Slovensko je podmanenou, okradnutou krajinou, so zdevastovanou ekonomikou, školstvom, zdravotníctvom, morálkou, medziľudskými vzťahmi. Je štátom naďalej zbavovaným politickej, hospodárskej, a veru aj kultúrnej suverenity. A to s veľkým pričinením domácich paholkov rôzneho druhu. Kam a ako priebiežne naďalej upadáme vo väčšine spoločenských parametrov vidieť i na úrovni tzv. nových elít, ktoré sa tlačia do verejného života a funkcií a chcú spravovať našu vlasť. Hlavnými znakmi už niekoľko desaťročí trvajúceho vývoja celej západnej civilizácie, ktorému nadmieru úspešne sekundujeme aj na Slovensku, sú pretvárika, faloš, predstieranie. Eufemistické pomenovania, ako sú politická korektnosť, inkľúzia, tolerancia, naše hodnoty a naše pravidlá, demokracia, neprekryjú hlboký civilizovaný úpadok Európy.

• **Príbeh tridsiatich rokov samostatného Slovenska považujem za smutný príbeh. Slovensko je podmanenou, okradnutou krajinou, so zdevastovanou ekonomikou, školstvom, zdravotníctvom, morálkou, medziľudskými vzťahmi. Je štátom naďalej zbavovaným politickej, hospodárskej, a veru aj kultúrnej suverenity. A to s veľkým pričinením domácich paholkov rôzneho druhu. Kam a ako priebiežne naďalej upadáme vo väčšine spoločenských parametrov vidieť i na úrovni tzv. nových elít, ktoré sa tlačia do verejného života a funkcií a chcú spravovať našu vlasť. Hlavnými znakmi už niekoľko desaťročí trvajúceho vývoja celej západnej civilizácie, ktorému nadmieru úspešne sekundujeme aj na Slovensku, sú pretvárika, faloš, predstieranie. Eufemistické pomenovania, ako sú politická korektnosť, inkľúzia, tolerancia, naše hodnoty a naše pravidlá, demokracia, neprekryjú hlboký civilizovaný úpadok Európy.**

MEDZI NAMI

Bibliotéka je každoročne počas štyroch novembrových dní tradičným bratislavským sviatkom knihy. Pravdaže, nedá sa porovnať so Svetom knihy v Prahe, kde vystavuje svoju knižnú produkciu vyše štyristo vydavateľstiev z celého sveta. Bratislava je skromnejšia. Po covidovom šialenstve sa v roku 2022 predstavilo v Inchebe iba šesťdesiat vystavovateľov, a hoci ich tohto roku pribudlo, predsa len chudobné roky poznačili aj Bibliotéku 2023. Pre mnohé malé vydavateľstvá, ktoré svojou rozmanitosťou vytvárajú kolorit knižného výstaviska, je cena účasti privysocká, a preto bola ich absencia citeľná.

Knižný veľtrh v Bratislave s prívlastkom „medzinárodný“ aspoň trochu ozvlášťovala prezentácia krajín z Česka, Poľska, Ukrajiny a Rumunska. Inak, čo sa dalo v Inchebe vidieť od 9. do 12. novembra, bol „eintopf“ – všetko v jednom hrnci. Okrem kníh limitovanej edície (Elán v koži za 1 400 eur a kniha s podpisom Arnolda Schwarzeneggra) sa čitatelia či diváci mohli zoznámiť s knižným spracovaním licenčného programu RTVS Pečie celé Slovensko (z britského originálu

The Great British Bake Off) a mohli sa tam stretnúť aj s televíznymi tvármi – moderátorom Jurajom Bačom aj „dogkaučom“ Jurajom Ferkom.

Okrem množstva rôznych podujatí vari najviac zaujala autogramiáda Ľuboša Blahu. O jeho vedecko-populárnu knihu o revolucionárovi a bojovníkovi za slobodu Che Guevarovi bol enormný záujem, ktorý zatienil všetky ostatné podujatia na výsta-

Rozprávky zo Zamaguria

Ludovít ŠTEVKO

visku. Pri všetkej úcte k autorovi tejto pozoruhodnej knihy mňa ten deň predovšetkým zaujala vydarená prezentácia knihy zamagurských rozprávok Pastierik na zlatom voze z produkcie vydavateľstva Goringa a Spolku Slovákov v Poľsku (SSP). Rozprávky zo Zamaguria pre deti i dospelých sú jedinečným kolektívnym dielom zberateľov i autorov (Viktor Majerik a Marián Servátka) a upravovateľiek textu (Milica Majeriková-Molitoris a Ingrid Majeriková). Rozprávkový svet Zamaguria je v kontexte slovenskej ľudovej slovesnosti zvlášť

nevystupujú v ňom králi a princezné ani draci, ale obyčajné postavy z ľudu: Pastierik, muzikant, mlynár, krčmár, bača, šuster, vodníci a pekelníci, lebo bez čertov a vodníkov sa nezaobide žiadna ľudová rozprávka. Akáže rozprávka, skôr poučný alebo vtípný príbeh ako vystrihnutý zo života dedinských figliarov, napríklad O žene, čo veľa pila, Mladý gazda a smrťka alebo Ako figliar

Jendruš lakomého krčmára vytrestal. (Prezentácia knižnej novinky Pastierik na zlatom voze v Literárnom stredisku Bibliotéky za účasti generálneho tajomníka SSP Ludomíra Molitoris bola príjemným prevkapaním jesennej nepohody. Mnohí, čo poznajú jedného z autorov knihy Mariána Servátka, možno nečakali, že bývalý dlhoročný diplomat, ktorý vyštudoval slovenskú a poľskú filológiu, sa predstaví verejnosti ako spoluautor rozprávok zo zamagurského regiónu. Pravdou však je, že Servátka bol na túto činnosť profesionálne pripra-

vený. Odborne sa venoval výskumu slovenského jazyka v Poľsku a na Spiši, a tak sa celkom prirodzene zaujmal o neznáme rozprávkové príbehy v interpretácii Slovákov na slovensko-poľskom pomedzí. Servátka mal v zberateľstve ľudovej slovesnosti svojho predchodcu aj pokračovateľa v osobnosti už nežijúceho známeho etnografa a folkloristu Viktora Majerika, ktorý bol aj choreografom a umeleckým vedúcim niekoľkých folklórnych súborov v Zamagurii. V rodine Majerikovcov nepadlo jablko ďaleko od stromu. Dcéry etnografa Viktora Majerika a poetky Anny Majerikovej Ingrid a Milica nemajú k slovenskému povedomiu a ku knihám ďaleko. Bratislavčanka Ingrid je publicistka, prekladateľka a riaditeľka vydavateľstva Goringa a Milica Majeriková-Molitoris, žijúca v Krakove, je historičkou a autorkou niekoľkých vedeckých monografií, napríklad Tajné dejiny hornej Oravy a publikácie Poznaj Slovensko – vlasť svojich predkov.

Na záver treba uviesť pre knižných fajnšmekrov, že autorom pôsobivých ilustrácií rozprávok zo Zamaguria Pastierik na zlatom voze je maliar a grafik Martin Kellenberger, tohoročný laureát ceny Fra Angelica, patróna umelcov.

Rudolf HULIAK: Cudzí mocnosti zisťujú zásoby nerastných surovín

Falošná a zisťovaná ochrana slovenskej prírody

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

„Progresívne Slovensko v rámci svojho liberalizmu začalo byť až špinavo fašistické. Akýkoľvek iný názor je neprijateľný. Akékoľvek iné konanie je neprijateľné. Ak neslúžite zahraničiu, tiež ste neprijateľní, nedaj Boh, ak by ste podľa nich boli národne mysliaci, proslovenskí, hneď ste nacionalisti a šovinisti,“ povedal Rudolf Huliak, predseda Výboru NR SR pre pôdohospodárstvo a životné prostredie na sociálnej sieti Youtube v Diskusii na palete.

Poslanec Huliak a kandidát na ministra, ktorého prezidentka odmietla vymenovať, ďalej uviedol: „Väčšina enviro, ale i ostatných mimovládnych organizácií, s ktorými je spojená aj pani prezidentka, je financovaných zo zahraničia. Sú to doslova agenti zahraničných mocností, ktorí tu mapujú napríklad vodné zdroje, surovinovú základňu a ktorí pod rúškom ochrany prírody vyvíjajú aktivity, ktoré s krajinotvorbou nemajú nič spoločné, bez toho, aby o nej vôbec niečo vedeli.“

V ZÁJME CUDZINY

Podľa Rudolfa Huliaka Progresívne Slovensko reprezentuje sily, cenzurujúce názory, ktoré nie sú v súlade s ich ideológiou. Cieľom takejto kampane sa stal aj on sám, keďže ostrou kritikou niektorých environmentálnych mimovládok „pichol do osieho hniezda“. Upozornil, že tieto organizácie pod falošnou ochrannárskou vlajkou a v záujme cudzích mocností v skutočnosti zisťujú zásoby nerastných surovín, vodných zdrojov a ďalšie prírodné bohatstvo našej krajiny a zároveň vysávajú štátne finančné zdroje z envirorezortu.

Mali by pomáhať tam, kde neexistuje pomoc štátu a zároveň tvoriť priestor pre ľudí, ktorí chcú svoju prácu meniť našu spoločnosť na lepšiu. Niektoré mimovládky sú tu však zjavne preto, aby spoločnosť rozkla-

dať. Aby získali vládnú moc. Drvivá väčšina mimovládok sa, našťastie, korešponduje s ich pravým poslaním venuje nie politike a téme moc, ale biednym, odkázaným, starým a opusteným ľuďom, zvieratám v útulkoch a všetkému, čo nestíha zachraňovať klasická charita ani štát.

DRAXLER – BIHÁRIOVÁ

„Politické“ mimovládne organizácie žijú predovšetkým zo strednej podpory zahraničných subjektov, nie z asignačnej dane dvoch percent. Zaujímavé zistenie je, že štátny rozpočet Slovenska je v objeme finan-

cií pre mimovládky až na siedmom mieste. K téme sa nedávno vyjadril aj exminister Juraj Draxler. Urobil tak v reakcii na vystúpenie poslankyne Ireny Bihárieovej z PS. Progresívna poslankyňa doslova prskala na vládu za to, že si dovoľila hovoriť o vyvážení prostredia neziskových organizácií. „Všetky mimovládky sú politické!“ – „Táto veta Ireny Bihárieovej, typickej predstaviteľky mimovládarskej kaviarne, dokonale odhaľuje mentálny svet týchto ľudí,“ konštatuje Draxler. „Oni to totiž naozaj inak nevedia. A mimovládarská kaviarska spoločnosť si nevie predstaviť občianske združenia, ako si len robia svoju prácu. Nie, podľa nich všetko musí byť sprevádzané nejakou politizujúcou rétorikou. Nemôžete sa len venovať ochrane vtáctva či zachovávaniu regionálnych remeselných zručností, musíte sa aspoň používať terminológiu hlásiť k niečomu „správne“, progresívnemu, prozápadnému (aspoň v ich hlavách) a podobne,“ píše vo svojom statuse exminister.

Po voľbách líder víťazného Smeru – SSD Robert Fico vyhlásil, že éra, keď v krajine vládli mimovládky, sa skončila. Riešiť by to chcel predložením takzvaného amerického zákona. „Je to veľmi jednoduché. Ten zákon hovorí, že pokiaľ pôsobia mimovládne organizácie na území Slovenskej republiky a sú financované zo zahraničia, musia mať označenie zahraničný agent,“ vysvetlil. Premiér dôrazne chce veľmi jasne odlišiť mimovládne organizácie, ktoré robia čistú politiku s jediným cieľom poškodiť vládu.

PREZIDENTKIN NÁZOR

Prezidentku podľa jej vlastných slov „mrzí“ rozlišovanie neziskových organizácií na lepšie alebo horšie. (To však robí iba PS a mainstream, inak sa jasne hovorí o politizujúcich a spoločensky prospešných.) „Mám ale obavu v tom, že štát nebude schopný zabezpečiť taký náhradný mechanizmus, ktorý naozaj vykryje všetky organizácie, ktoré benefitovali z asignácie dvoch percent fyzických osôb,“ vyhlásila Zuzana Čaputová. „Toto bude strašná voľba a táto voľba je strašný omyl, povedal o návrhu ministra práce, sociálnych vecí a rodiny Erika Tomáša (Hlas – SD) oklieštil financovanie mimovládneho sektora podpredseda Rady vlády pre mimovládne neziskové organizácie Marcel Zajac, vymenovaný ešte predchádzajúcou vládou.

Predseda parlamentu podporil názor ministra školstva Tomáša Dručkera (Hlas – SD), že mu nie vždy prechádzajú mimovládne organizácie. Treba podľa neho nájsť spôsob, ako umožniť pôsobiť napríklad v školách tým, ktoré pomáhajú pedagogickým či nepedagogickým zamestnancom škôl.

SNS V PREDSTIHU

„Pôsobenie týchto organizácií (mimovládnych, pozn. red. SNN) je potrebné regulovať tak, že tieto budú zákonom donútené používať pri svojom pôsobení označenie napríklad „pozor – zahraničný agent!“. V prípade, že nebudú túto povinnosť rešpektovať, budú nekompromisne postavené mimo zákona,“ navrhla dnes koalícia SNS už v apríli tohto roka.

Zbavujeme sa zahraničných agentov a ich sofistikovanej siete

Progresivistické úderky v štátnych inštitúciách

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Máte pocit, že prezidentkina vláda bez dôvery parlamentu, teda aj občanov Slovenska, pod vedením ekonóma Ódora nerobila nič? Mýlite sa. Robila toho veľa... Dokazujú to audity na rôznych ministerstvách, v štátnych inštitúciách a priamo aj na úrade vlády. Agentov, šíriacich globalistickú propagandu GLOBSEC-u, vojnovú politiku NATO, migračné témy a najmä čokoľvek protislovenské, umiestnila pod najrôznejšími kryciami funkciami prakticky do všetkých štátnych spoločností.

Právo na jediný názor spolu s jedinou prípustnou pravdou, oblečenou do ukrajinskej uniformy s americkými výložkami, tak v masovom meradle produkovali najrôznejšie „komunikačné odbory“ a „experti na elektronický boj“ podľa smerníc, ktoré prichádzali zo zahraničia, a paradoxne túto svoju ideologickú diverziu nazývali bojom proti zahraničnému ideologickému záškodníctvu, samozrejme, tomu „z Moskvy“. A financovali ju aj z eurofondov, čiže z našich spoločných peňazí. Alebo dotáciami z rozpočtových prostriedkov médiám hlavného prúdu. Prípadne nepriamo – cenzúrou a vypínaním slobodných médií. Samozrejme, v záujme svojej protislovenskej a protimierovej ideológie.

GLOBSEC NA VLÁDE

Konečne teda vieme, čím sa vlastne takmer desať mesiacov zaoberala dočasná vláda bez dôvery Národnej rady Slovenskej republiky. V plnej nahote to zverejnil na sociálnej sieti vedúci Úradu vlády Slovenskej republiky Juraj Gedra: „Keďže postupne preberá úrad vlády a veci, ktoré tu zostali, došlo aj na politických aktivistov. A teraz pozor, nejde iba o pár ľudí. Ide o celé politické bunky. Na úrade vlády, na ministerstve zahraničných vecí, v policajnom zbore, na ministerstve obrany a na ministerstve vnútra. Mali sa starať výhradne o to, aby na Slo-

vensku bol na témy, ako napríklad vojna na Ukrajine, Európska únia, NATO, migračná kríza a alternatívne médiá, len ten jeden povinne správny názor. A tiež spolupráca s mimovládkami a so strednými školami, kde títo aktivisti vysvetľovali, čo si majú myslieť, čo majú čítať a čo sledovať. To tiež berte ako základné poslanie týchto buniek. Za úrad vlády môžem povedať, že bude urobená náprava. A ostatných kolegov na rezortoch,

ktorých sa tiež téma týka, už som upozornil.“

OSLOBODZOVANIE SLOVENSKA

Takže štát sa snaží pod novou vládou Roberta Fica urobiť poriadok skôr, ako bude vyhlásený za hybridnú hrozbu. Mimochodom, obľúbenú tému častého bratislavského sabatu – zvaného GLOBSEC. Nie náhodou sa stavajú na zadné práve aktivisti tejto organizácie, napríklad aj Daniel Milo, bývalý riaditeľ Centra boja proti hybridným hrozbám, ktoré fungovalo pri ministerstve vnútra. A, samozrejme, štvavé médiá hlavného prúdu. „Končí aj kompletné šesťčlenné oddelenie pre strategickú komunikáciu na úrade vlády, ktoré viedla ďalšia bývalá analytička Globsecu Miroslava Sawiris. Títo úradníci mali zmluvy len do konca novembra, nová vláda ich už nepredĺžila.“ To je citát vlajkovej lode slovenského mainstreamu – Denníka N. Treba dodať, že sa končí aj neuveriteľne svojvoľná literárna tvorba autora policajnej stránky na sociálnej sieti pod názvom Hoaxy a podvody.

LŽI O MATIČIAROCH

Z polície konečne odchádza David Púčovský. Nie bez zaujímavosti je, že poručík Púčovský je od decembra asistentom poslanca Progresívneho Slovenska Jaroslava Spišiaka. Ten istý Púčovský, ktorý si poistil svoju ďalšiu kariéru verejným

„coming outom“. A ten istý Púčovský, ktorý svojho času vyrábal a pod hlavičkou polície prezentoval na jej oficiálnej stránke hoax o Matici slovenskej. Na FB stránke Hoaxy a podvody – Polícia SR bola totiž zverejnená účelová manipulácia, podľa ktorej mala Matica slovenská šíriť dezinformáciu o tzv. zákaze slovenskej vlajky na Devinskom hrade. Vo vyhlásení Predsedníctva Matice slovenskej, zverejnenom na oficiálnom webe MS 5. mája 2023, však bolo preukázateľne uvedené, že MS protestovala proti nezmyselnému zákazu nosenia štátnej vlajky Slovenskej republiky na žrdi. A to nie je všetko, ďalším hoaxom Púčovského bola aj lož o tom, že vtedajší študentský výstup nebol ohlásený. Výstup bol riadne a vopred nahlásený tajomníkom Matice slovenskej, čo MS vie písomne preukázať.

PARADOX PROPAGANDY

Mediálny hlavný prúd si hude naďalej svoje. Teda vlastne cudzie, ale zapletené. Napríklad svedčí o tom aj tento titulok: „Smer a Hlas oslabujú schopnosť štátu brániť sa ruským vplyvovým operáciám.“ Iba krátko pamät? Čo tak pripomenúť týmto mediálnym zapadajúcim hviezdíčkam jeden výrok súčasného predsedu vlády Roberta Fica? „Niektorí poslali v apríli zo Slovenska skupinu dvadsaťjeden ľudí, z toho asi pätnásť či šesťnásť boli predstaviteľia štátnych orgánov. Komunikovali s vysokými predstaviteľmi EÚ ... boli v centrále NATO a žiadali o intervenciu proti slovenskej opozícii vraj preto, že začína mať prevahu, je nebezpečná pre Slovensko,“ vyhlásil Robert Fico na májovej tlačovej konferencii.

O čo dnes už opozícia v skutočnosti ide? Sú zúfali zo straty vlastných záujmov a z toho, že ako sprostredkovatelia inoštátnych propagand už skončili, práve tak ako ich doterajšie štedré príjmy z tejto protištátnej činnosti.

EKONOMIKA

V súlade so záväzkom zo schváleného Plánu obnovy sme povinní znížiť deficit verejných financií minimálne o pol percenta HDP ročne. Ak by sa podarilo vláde usporiť ročne viac, konsolidácia by sa urýchlila. Slovensko by nemuselo každoročne platiť zahraničným investorom stále vyššie úroky za požičané peniaze. Kabinet spláca dlhy emitovaním štátnych dlhopisov, ktorých výnos je dnes tesne nad štyrmi percentami, pričom pred covidom sme si požičiavali peniaze za menej ako jedno percento. Štát sa naďalej zadlžuje. Kompenzáciou cien energií, vyššími sociálnymi výdavkami, výrazne vyššími mzdami v zdravotníctve a školstve a napokon aj úrokmi zo strany ECB. Preto sa ani nečudujeme, že tohtoročný deficit verejných financií HDP bude atakovať hranicu až šesť percent.

Východisko z dlhov

Čo bude zrejme najviac v eurozóne. Pokiaľ ide o kumulatívny deficit verejného dlhu, bude na úrovni 58 percent k HDP. Pre objektivitu pripomeňme, že v eurozóne je priemerný dlh na úrovni 90 percent. V Grécku sa vyšplhal nad 150 percent, v Taliansku nad 130 percent a v Japonsku sa pohybuje na hranici 250 percent k HDP. Z tohto porovnania to teda nie je s nami až také zlé.

Vláda Roberta Fica chce v parlamente už tento rok schváliť rozpočet na rok 2024, aby sme do nového roka nevstupovali s rozpočtovým provizóriom. Ako konkrétne zmeny sa očakávajú na oboch stranách rozpočtu (príjmy a výdavky), naznačilo programové vyhlásenie. Rozpočet bude isto zodpovedať sociálnej orientácii kabinetu. Koaličná vláda „služuje“, že nájde spôsob, ako bez poklesu životnej úrovne domácností každoročne znížiť deficit verejných financií v súlade so záväzkom v Pláne obnovy, čo predstavuje vyše miliardu eur. Dôchodcovia dostanú trinásť dôchodok vo výške priemerných penzie z predchádzajúceho roka. V decembri 2024 získajú 606 eur navyše. Tiež sa pamätá na pomoc živnostníkom úpravou limitu v doterajších paušálnych výdavkoch, možnosť rýchlejšieho odpisovania hmotného a nehmotného majetku u právnických osôb, ale aj úpravu limitu obratu na registráciu DPH. Minimálna mzda by mala dosiahnuť až 60 percent priemerného platu... Ako to napokon so štátnym rozpočtom dopadne, si počkajme, keďže na úsporné opatrenia sú zvedavé aj ratingové agentúry, ktorých stanovisko bude mať vplyv na náklady splácania spomínaných dlhov.

Vláda vidí znížovanie deficitu zvyšovaním príjmov a znížením výdavkov. Na príjmovej strane zavedenie bankového odvodu. Na strane výdavkov sa najviac hovoriť o znížení stavu zamestnancov štátneho a verejného sektora, a to rušením celého radu inštitúcií s duplicitnou funkčnou náplňou.

O čom sa však nehovorí, je, že verejné financie možno ozdraviť nielen škrtmi, ale aj investovaním do ekonomiky s následným dosahom na rast HDP. Deficity z verejných financií a verejného dlhu sa totiž počítajú ako percento k HDP, a preto je veľmi dôležité, aby sa HDP zvyšovalo o viac percent, ako sa súčasne zvyšujú dlhy.

Róbert HÖLCZ

Výtvarník a spisovateľ Miroslav BARTOŠ o životných múzach Literatúra a výtvarné umenie patria k sebe

Zhovárala sa Eva ČULENOVÁ – Foto: Emil SEMANCO

Básnik, výtvarník, esejista, publicista a dlhoročný pedagóg Miroslav BARTOŠ absolvoval štúdium na Filozofickej fakulte v Prešove Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach v odbore slovenčina a výtvarná výchova (1974). Potom do roka 1977 pracoval ako redaktor Východoslovenského vydavateľstva v Košiciach. V tom čase debutoval básnickou zbierkou V letokruhu (1976). Nasledovali ďalšie knihy veršov: S vami (1985), Kto ťa pohľadá (2003), Anna (2006), dvojjazyčná zbierka (v slovenčine a angličtine) Solitudo: Trochu soli tu do veršov (2009), Radosť: Keď mi dáš znamenie (2012), Ružový akt (2015). V tomto roku mu vyšla básnická zbierka Kvety omylov, v ktorej farbisto a harmonicky spracúva kolobeh života v prírode aj v spoločnosti a využíva pritom žáner japonského haiku. Všetky knihy si ilustroval sám. Má za sebou vyše tridsať samostatných zbierok. Je člen Združenia výtvarných umelcov stredného Slovenska a Umeleckej besedy slovenskej. V súčasnosti pracuje ako kurátor Galérie Mikuláša Galandu v Turčianskych Tepliciach. Žije v Hornej Stubni.

• **Ste všestranný umelec, orientujete sa na literárnu aj výtvarnú tvorbu. Vidíte prienik medzi týmito dvoma umeleckými oblasťami?**

Oba druhy umeleckého zobrazovania k sebe patria odjakživa. Veď obraz – znak – písmo – slovo majú základ v potrebe komunikovať, zaznamenať, oznámiť... A ja som si ako dieťa otváral knižku, aby som prečítal obrázky a až potom slová. Deti najprv vyrozprávajú obsah textu z obrázkov. Domnievam sa, že to ma v detskom veku viedlo k tomu, aby som už ako žiak pripísal ku kresbe aj slovný komentár. Prišlo obdobie dospievania,

ROZHOVOR TÝŽDŇA

hľadanie povolania, ale v pozadí bol vždy záujem o literatúru, umenie. Po maturite bolo rozhodnuté: „Miro, ty musíš ísť študovať umenie,“ rozhodol môj úžasný učiteľ akad. architekt Ján Šimo-Svrček, ktorý našu nevelkú skupinu žiakov na SPŠD pripravoval na nábytkový a interiérový dizajn. Absolvoval som FF UPJŠ odbor výtvarná výchova a slovenský jazyk a literatúra. Skvelé roky v Prešove so skvelými učiteľmi, ktorí podporovali aj moju vlastnú tvorbu. Tu nemôžem nespomenúť v tom čase mladých literátov Albína Bagina, Imricha Vaška, výtvarníkov Jozefa Bendíka, Františka Patočku, Júliusa Hegyesyho.

• **Ktorá z týchto oblastí podľa vás u vás prevažuje, k čomu viac inklinujete?**

Na podobné otázky som vždy odpovedal rovnako – obe sú súčasťou môjho života, v tvorbe sa striedajú alebo idú vedno.

• **Do literatúry ste vstúpili už v roku 1976, a to zbierkou básní V letokruhu. Spracúvate v nej motívy rodiny, medziľudských vzťahov, prírody i umenia. Tieto motívy sa objavujú aj v ďalšej vašej tvorbe. Prečo práve tieto témy a čo vo vás vyvolávajú?**

Prevažuje téma prírody a lásky; vznikala ešte počas môjho štúdia na fakulte, ktorú som absolvoval v roku 1974. Príroda! Veď je s ňou späté celé moje detstvo – lúky, potôčky, lesy, jahody, ryby, vtáky, zvieratá, fascinujúce prírodné živly, pastieri, salaše na liptovských holiach, výrazné typy ľudí – ešte nosili kroje –, ktorých tváre, hlasy, írečtú reč mám dodnes v pamäti. Aj moje básne akoby hovorili o nich – sú stručné, ako neskôr povedal môj kolega Mišo Kováč „gnómické“. Myslí si, že to bolo moje svojské haiku, ktoré som však vtedy ešte nepoznal. Je mojím tvorivým prostredím a láskou dodnes, nežijem v meste, aj keď mám rád atmosféru historických centier.

• **Akési vybočenie z vašej poetickej tvorby predstavuje kniha Obid' svoj deň, v ktorej sa orientujete na svoj osobný život a prežívanie aktuálnych udalostí.**

Na tohtoročnej kolektívnej výstave Umeleckej besedy slovenskej Totum pro arte II. v košíckom Kulturparku/Kasárne vystavoval Miroslav Bartoš túto skupinu plastík.

Do života zasahujú udalosti, ktorými musíme prejsť. Strata životného partnera otrásie celým bytím, obdobie ničoty a bólu možno prekročiť reflexiami a tvorbou. Osobne však chápem v kontexte ľudského osudu a spoločenské javy a udalosti ma vedú k úvahám, ktoré vystupujú z lyrických rozjímaní a nadobúdajú tvar esejí. Túto knižku nazval Jozef Tatár jednou esejou.

• **Tiež publikácia Deň, aký ti patrí predstavuje výber z vašej prozaickej a publicistickej tvorby, no rámcovaný je poetickými a lyrizovanými útvormi, ktoré sú pre vás vlastné. Priblížite čitateľom témy, ktoré ste v nich spracúvali, a čo vás k tomu viedlo.**

Život v prítomnosti, vyjadrenie postoja k spoločenskému životu, ktorý sa zväčša neprezentuje tou skutočnou tvárou, pretože sa ho usilujú zmocňovať protagonisti

s náhradnými hodnotami, účelovo a marketingovo, tí, ktorí majú ďaleko od múdrosti, ktorá sa nedá zobraziť digitálnymi vzorcami ani mocenskými zásahmi. A tiež rozjímaním v prírode, krásnymi spomienkami na priateľov, študentský život. Bez ohľadu na časové roviny prežívame svoje jestvovanie v prítomnosti. Vonkajší svet sa zmenil, rieky odplovili tamtie udalosti, obrazy minulého sveta i ľudí však žijú v nás naďalej. Tiež sú v nej prezentácie niektorých výstav a diel.

• **Zaujímavosť pôsobí aj zbierka Ružový akt, v ktorej ste zladili rozostávajú o láske a o človeku s aktami v ružovom ladení, čo pôsobí nielen zaujímavosťou, ale najmä veľmi originálne. Prečo ste sa rozhodli pre súznenie tejto témy a aktov?**

Básnická kniha sonetov je mojím príspevkom k 120. výročiu narodenia Mikuláša Galandu.

Spisovateľ a výtvarník Miroslav BARTOŠ je kustód Galérie Mikuláša Galandu v Turčianskych Tepliciach.

Oslava sa oneskorila vinou covidu na rok 2022 a 2023. Ružový akt je majstrov známy obraz. Pripomenuli sme si ho v jeho rodnom dome v Turčianskych Tepliciach kolektívnu výstavu členov Združenia výtvarných umelcov stredného Slovenska. Vystavil som jemu venované dva obrazy a knižka s akvarelovými ilustráciami bola prezentovaná na slávnostnej vernisáži v roku 2015.

• **Názov zbierky Solitudo evokuje zbierku Nox et solitudo od Ivana Kraska. Vy sa v nej tiež dotýkate motívov človečenstva a prírody. Vidíte ďalšie vnútorné spojitosti medzi týmito dielami? Inšpirovala vás Kraskova zbierka emocionálne alebo atmosférou?**

Solitudo je osobná výpoveď po traume zo smrti partnerky a z úzkosti hľadania nového zmyslu života, vyvažovanie medzi bytím a nebytím, vykročenie od noetickej krízy k novému životu, nádejnému vzťahu s pretfhaním pochybností, keď ANO je zrážané krutým NIE. Verše sú bližšie k poézii J. Ondruša; I. Kraskovi sú vzdialené...

• **V poetickej tvorbe ste neobišli ani haiku, japonskú formu poetického stvárnenia vzťahu človeka a prírody, ktorá má však veľmi prísne formálne aj obsahové pravidlá a patrí medzi najnáročnejšie útvary. Napísali ste takto tri básnické zbierky: Ticho rúk, Živá voda a najnovšie Kvety omylov. Boli haiku pre vás výzvou? Ako forma haiku korešponduje s vašim založením a výpoveďami v týchto zbierkach?**

Očarilo ma zjednotenie ľudskej mysle s dušou prírody v krátkej trojveršovej forme so sedemástimi slabikami. Úžasné a také blízke slovenskej frazeológii! Podobné mojim starším a mojim dedičanom, ktorých som ako dieťa tak pozorne a neraz s úžasom počúval... A či príroda potrebuje slová? Veď tí, čo v nej ešte pred polstoročím žili, si vystačili s málom slov, a ako presne povedali, čo bolo treba povedať! Odmala som sa aj sám túlavol dolínkami i vrškami, tajomnými zákutiami krajiny. Načo hovoriť? Všetky zmysly sú zapojené, prijímajú a súznejú. Takto majú vstúpiť aj do poézie.

• **V najnovšej zbierke Kvety omylov ponúkate hlboké emócie vo vzťahu človeka a spoločnosti, no aj zo vzťahu človeka a prírody. Aké spojitosti, no aj rozdielnosti nachádzate v týchto dvoch vzťahoch? Čo nám dáva spoločnosť, čo nám nedáva príroda a naopak?**

Do témy človečiny a prírody pristúpili znepokojujúce nástrahy riadenia ľudského života mocenskými a elektronickými príkazmi, zmazávanie ľudskej individuálnej jedinečnosti, úpadkom všeobecnej vzdelanosti a manipulatívnym výberom informácií. Omyly v použití techno-

logických objavov ničia životné podmienky rodnej planéty, akoby nám valiace sa vedomosti zahmlievali schopnosti rozumieť životu (svoju i rodnej Zeme), zablokujú najmä citovú a duchovnú podstatu človeka, bez ktorej ťažko nachádzame zmysel bytia. Poviem to zovšeobecnene: Haiku je o láske k prírode a o múdrosti.

• **Témy medziľudských vzťahov, spoločnosti i prírody sú badateľné aj vo vašej výtvarnej tvorbe. Akým spôsobom ich výtvarne spracúvate? Aké techniky používate na dosiahnutie svojich cieľov?**

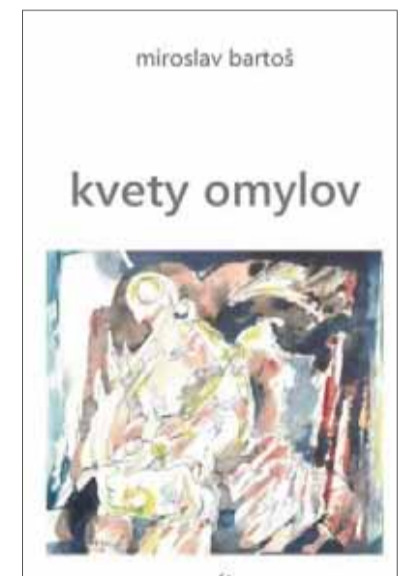
Vyjadriť to, čo ste vymenovali, je znásobením tvorivých problémov. Jednoduchšie je riešiť si len výtvarnou formou, keď mi do témy vstupujú literárne obsahy a presahy, riešenie sa komplikuje. Pohotovejšia je kresba, z nej je blízko k ilustrácii, nástroje možno kombinovať. Používam akvarel, pastel, akryl, koláž.

• **Ilustrovali ste si viacero svojich kníh. Ako ilustrácie vytvárate a čo je ich základom?**

Spomenul som už kresbu (perokresba, ceruza, uhlik, štetcová kresba). Vzťah ilustrácie k textu je voľnejší, neusilujem sa o dôsledné interpretovanie obsahu veršov, viet. Niekedy kreslím súbežne s písaním alebo hľadám výtvarné vyjadrenie neskôr až pri kompletizovaní rukopisu. Občas sa pokúsim to isté vyjadriť veršom i maľbou.

• **Dotvárali ste aj ilustrácie literárne diela iných autorov alebo sa orientujete len na svoje?**

Ilustroval som aj diela iných, robil som i grafické úpravy kníh, literárnych plagátov v čase, keď sme tu nemali počítače. Zúčastňujem sa na spoločných výstavách so Združením výtvarných umelcov stredného Slovenska – každý druhý rok, s Umeleckou besedou Slovenska – vlni i tento rok boli dve výstavy venované ešte stému výročiu Umeleckej besedy slovenskej v Bratislave – oslava sa oneskorila vinou covidu na rok 2022 a 2023, na výstavách v Terchovej – aktuálne na počesť bývalého dlhoročného starostu UBS Zdena Horeckého. Posledné výstavy som mal v Banskej Bystrici s priateľom Miroslavom Bárdim v krajine (ŠVK, Galéria v podkroví), tiež v GMG v Turčianskych Tepliciach, vlni s Ondrejom Durianom Socha a obraz, takisto v GMG v Turčianskych Tepliciach.

• **Prezradte ešte na záver, čo nového z oblasti umenia pripravujete – bude to výtvarné alebo literárne dielo?**

Pripravujem ďalšie výstavy slovenských výtvarníkov v GMG v Turčianskych Tepliciach v roku 2024. A k svojmu životnému jubileu plánujem s Univerzitnou knižnicou v Prešove v roku 2024 výstavu Výber z maliarskej, ilustračnej a literárnej tvorby.

OROL TATRANSKÝ

Vydávaný Ľudovítom Štúrom od 1. augusta 1845 do 30. júna 1846
Príloha Slovenských národných novín pre mladú literatúru, umenie a spoločnosť

bezplatné

Zdroje obrázkov: EČ, Jozef Pobočík, autori príspevkov
Na titulke: Múzeum zvoncov, Šumiac. Foto: EČ

12

2023

HODNOTA TRADÍCIE

PETER CABADAJ

Aktuálne 10. jubileum zápisu prvku Terchovská muzika do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO, ako i celé adventné, respektíve vianočné obdobie – kedysi mimoriadne bohaté na zvykoslovie a mágiu – ponúkajú vhodnú príležitosť k úvahe o dôležitosti tradície v ľudskom bytí.

Hoci sa už folklór dávno stratil zo svojho prostredia spolu s ustupovaním foriem tradičného spôsobu života, vôbec to neznamená, že masívne zanikli trebárs piesne alebo tance. Radikálne sa zmenila len forma ich existencie. Staré tradície a zvyky nesporne oslovujú a inšpirujú aj dnes. Kľúčové však je, ako s nimi budeme narábať a hlavne, či tradície chceme bližšie poznať. O dôkladnejšiu reflexiu mnohorakých prejavov ľudových tradícií, ich adekvátnu propagáciu a prezentáciu v domácom aj medzinárodnom kontexte sa dlhodobo vytrvalo usilujú napríklad naše folklórne festivaly.

Umenie bez tradície je nemysliteľné. Vždy ale bude závisieť od toho, čo si z tradícií slobodne vyberieme. Kým folklór je kultúra, na ktorú sa pozeráme, tradície sú kultúrou, ktorú žijeme. Sebaidentifikácia s dedičstvom predkov však nemusí byť nútená. Rozhodne to nie je uniforma navlečená nasilu, ale príjemná domácka žičlivá atmosféra, v ktorej si chce citlivý človek hovieť čo najdlhšie. Slovenskí muzikanti, speváci a tanečníci vedia takúto čarovnú atmosféru spontánne navodiť nielen na domácich akciách, ale i všade tam, kam ich kroky zavedú. Napríklad v súvislosti s Detvou, Myjavou, Horehroním, Šarišom, Zemplínom, Terchovou... je tiež dôležité uviesť, že folklórne, duchovné, hudobné, etnografické, výtvarné, literárne, divadelné, filmové a iné tradície spomenutých oblastí predstavujú intenzívny zdroj výmeny kultúrnych hodnôt a tvorivej konfrontácie s okolitým svetom.

Pravú identitu človeka formuje materinská reč, zvyky a nehmotná (duchovná) kultúra, v obkolesení ktorej vyrastá. Toto stotožnenie je ďalej viazané na „pevninu detstva“, rodnú obec, mesto, kraj či región. Hodnoty a dedičstvo otcovizne, ktoré senzibilný človek vyznáva a rozvíja, sa stávajú jeho spojivom voči cudziemu elementu. A čím je tlak „cudzieho“ viditeľnejší, hmatateľnejší a agresívnejší, tým väčšími sa chce človek stotožniť s tým, čo považuje za svoje. Lebo to predstavuje jeho obranu, vlastný pocit identifikácie, bezpečia, domova... Opodstatnenosť uvedeného tvrdenia v plnej miere dosvedčuje dlhodobá zmysluplná činnosť nespočítateľného množstva slovenských folkloristov. Ľudové tradície, kultúra,

umenie a hrdosť na vlastný pôvod sa z ich duše a srdca nevygumujú nikdy. Bezpochyby ide o fundamentálny zreteľ osobnostnej výbavy, ktorý si starostlivo uchovávajú, chránia, zvelaďujú a prehľbujú. Úvodom bol spomenutý prvok Terchovská muzika, ktorý je od 5. 12. 2013, čiže už desať rokov, integrálnou súčasťou exkluzívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva. Toto najvyššie možné svetové ocenenie priznáva UNESCO výnimočným formám ľudových a kultúrnych prejavov, akými sú hudba, tanec, národné rituály a mytológia, poznatky a praktiky vzťahujúce sa na prírodu a svet, skúsenosti spojené s tradičnou výrobou, ako i špecifické kultúrne prostredia. Okrem Terchovskej muziky sa tak pod ochranné

kridla UNESCO doteraz zaslúžene dostalo aj sedem ďalších tradičných slovenských prvkov (Fujara – hudobný nástroj a jeho hudba, Gajdy a gajdošská kultúra, Bábkarstvo, Horehronský viachlasný spev, Modrotlač, Drotárstvo, Sokoliarstvo).

Rodná obec legendárneho zbojníckeho kapitána vydala začiatkom decembra pri príležitosti spomenutého jubilea hodnotnú knižnú monografiu, kde v jednej z kapitol čítame aj tieto riadky: „Terchovské srdce bolo vždy mimoriadne citlivé na interpretačné majstrovstvo a kumšt muzikantov z Jánošíkovho kraja. Dokázalo harmonicky biť, keď sa svojho milovaného nástroja chopili ľudia, pre ktorých boli vzťah k otcovizni a terchovská muzika doživotnou posvätnou kategóriou. Terchová v sebe geneticky vlastní čarovnú silu, ktorá akoby mimo vplyvu okolitého sveta – štedro a originálne zároveň – ponúka tomu istému svetu vlastné poslanstvo. Hoci jeho tvár býva spravidla nevyspytateľná, v súvislosti so vzťahom k rodu zostáva vždy pôsobivo a úprimne rovnaká. Každý terchovský muzikant je inšpiratívne poznačený týmto osudovým vzťahom, pre každého terchovského muzikanta sú ale rodné súradnice životodarnými kúpeľmi, blahodarne poskytujúcimi neustále nové a nové tvorivé sily a energiu na ďalšie interpretácie.“

Citované vety doplníme o zovšeobecňujúce tvrdenie, že vzťah k univerzálnym hodnotám kultúrneho dedičstva v mnohých slovenských regiónoch neodmysliteľne súvisí s akcentovaním historickej kontinuity, ako i s hlbokou osobnostnou identifikáciou s obecným, respektíve tradičným geniom loci (duchom miesta). Funkčne aj harmonicky sa tak prepája lokálpatriotizmus, spolupatričnosť, hrdosť a erudícia s autorskou (rodáckou) reflexiou. Konkrétnym výsledkom je prezentácia obdivuhodne pestrej škály aktivít s neskrývanou ambíciou ponúknuť svetu svoju obec (mesto, kraj) ako interesantnú lokalitu Slovenska, kde – nadväzujúc na bohatú minulosť – zladene koexistuje živá tradičná kultúra s moderným, dynamicky pulzujúcim dňekom.

Július LOMENČÍK

SVETLO V TICHU...

Kraj pomaly usína,
počúvam hudbu
fosforeskujúcich hviezd.
Ich farebnosť
prezliekla oblohu
do tajomného rúcha
svätého svetla...

Cez jeho tunel
vchádza
hviezda z Betlehema
do útulnej krajiny
spriaznených duší,
ktoré sa srdcom
vzájomne spájajú
v SVETLE Tichej noci...

ROZHOVOR V TICHU...

V sklenených tabuliach
cez priehľadné vzory
malé Ticho bez krídel
presýpa Čas...
do otvorených náručí.

Neprosí, nežaluje,
„len“ vo hviezdach Východu
prináša svit nového zrodu...
... a v spínajúcich ručičkách
odbíja rozhovor Človeka s...
v MODLITBE Tichej noci...

Pred sedemdesiatimi rokmi zomrel dramatik a prozaik Július Barč-Ivan

(1. 5. 1909 – 25. 12. 1953)

PETER CABADAJ

Svetlo sveta uzel v Kropachoch vo famílii učiteľa, správcu školy a spisákeho Nemca Júliusa Barča a matky Alžbety, rodenej Ivanovej, ktorá mala maďarský pôvod. Hneď po absolvovaní gymnázia (1926) začal študovať právo na Karlovej univerzite v Prahe. Štúdium ale zo zdravotných dôvodov (pľúcna choroba) po roku prerušil; neskôr, po uzdravení (1930), navštevoval evanjelickú bohosloveckú fakultu v Bratislave. Ako kaplán pôsobil v Užhorode, bol farárom v Pozdišovciach a na iných miestach východného Slovenska (1934 – 1942), v roku 1942 zakotvil v Martine, kde vykonával funkciu tajomníka spolkovej Slovenskej národnej knižnice. Neskoršie bol štipendistom, respektíve zamestnancom Matice slovenskej, v priebehu SNP redigoval Národné noviny.

Hovorí budeme o literátovi, ktorý ovládal niekoľko svetových jazykov, absolvoval študijné pobyty vo Francúzsku, Anglicku a Taliansku, bol bytostne spätý tak so svojím domovom, ako i so širokým kontextom modernej európskej drámy. Táto fatálna korelácia sa netýkala iba minulosti a prítomnosti, ale vyúsťila i do viacerých opusov zo záverečnej etapy jeho tvorby (poznávanie bezvýchodiskovosti medziľudských vzťahov). Keďže dramatik a prozaik nepoznal iný druh nádeje, zostávala mu len nádej vyhraneného kresťanského intelektuála...

Manželstvo sa už po troch mesiacoch skončilo rozvodom, na sklonku života trpel Parkinsonovou chorobou a mal veľké duševné problémy.

Literárne príspevky uverejňoval Július Barč-Ivan od začiatku 30. rokov v časopise Vesna a v Národných novinách. Knižne debutoval zbierkou poviedok *Pohádka* (1933), ktorá obsahuje tematicky aj štýlovo rôznorodé texty (*Pohádka, Film, Penzia Jozefa Grubčíka*). Bezprostredným impulzom k vzniku dramatickej prvotiny *3000 ľudí* (inscenovaná 1934) bolo zatvorenie bane v rodných Kropachoch počas veľkej hospodárskej krízy. Autor však dej hry situoval do amerického prostredia. Konflikt medzi multimilionárom Fentonom a redaktorom Petersom rieši mravnou utópiou, uvedením si povinnosti „vyvolených“. Ideová stránka sa tu však dostáva do zjavného napätia s príbehom, ktorý je poplatný klíše dobrodružného a detektívneho žánru. Hra *Diktátor* (inscenovaná 1938) reflektuje etické konzekvencie manipulovania osudmi iných. Zvolená téma charakterizuje takmer všetky Barčove literárne diela. Postava Diktátora má analogické črty ako Maršal v slávnej Čapkovej dráme *Bílá nemoc*.

Kolekcia noviel *Predposledný život* (1940) zahŕňa texty publikované v rokoch 1937 – 1940 na stránkach matičných Slovenských pohľadov. Tvorca kladie akcent na psychické prežívanie udalostí a často volí detskú optiku. Precitlivosť, trpnosť a bezmocnosť aktérov deja je kompenzovaná snom, ríšou fantázie a krásou. Vyhrtený stret s krutou realitou odsudzuje protagonistov na bezvýchodiskovú samotu a mlčanie. Tematická, jazyková aj štýlistická inovácia práz korešponduje s autorovým úsilím o prekonanie naturizmu.

Satirickú komédiu *Mastný hrmec* (inscenovaná 1940), ktorá čerpá z tradičných zdrojov komickosti, možno označiť za „vybočenie z Barčovho naturelu“. Obľúbený titul konvenčne využíva zámenu postáv, vďaka ktorej stredoškolského profesora Babíka pokladajú za novovymenovaného ministra. Bežne zaužívané komické prvky charakterizujú reakcie malomesta, prebudenie ambícií pani Babíkovej, nemotornosť a prehovory slúžky Hanky... *Mastný hrmec* bol podobne ako hra *Diktátor* postihnutý cenzúrnymi zásahmi a opatreniami zo strany dogmatických úradov.

Trojdejtový opus *Matka* (inscenovaný 1943) nadväzuje na tradície klasickej antickej drámy. Okrem akcentu na nadľudskú silu materinskej lásky má aj hlbokú teologickú dimenziu. Matkino vizionárstvo a jej predtuchy upozorňujú na otázku fatálnosti, respektíve slobodnej vôle človeka. Zreteľne uplatnené „prvky archetypálneho myslenia“ vedú k tomu, že matkina obeta vyrovnáva pomer sil medzi synmi – medzi „silným“ Janom, dedičom Otcovského, a „slabým“ Paľom, dedičom Materinského princípu. Popri zásadnom dianí na „fiktívnom javisku sa odo-

hráva druhý, reálnejší dejový prúd, o ktorom referuje druhá matka v hre – Suseda. Využitie antimimetického prístupu a dôraz na premeny dramatickej postavy, v línii maximálne stotožnenie – odlišenie, sú typické i pre ďalšie Barčove drámy“. Hry zo 40. rokov možno nazvať reflexívnymi opusmi s filozofickým a teologickým pozadím. Ústrední aktéri rozprávania v nich vystupujú ako zvestovatelia myšlienok.

Konzekventná znalosť modernej európskej dramatickej spisby (A. Strindberg, L. Andrejev, nemeckí expresionisti...) umožnila odvahu rozhradenému Barčovi vytvoriť dielo výrazne prevyšujúce dobovú slovenskú produkciu. Vplyvy Kierkegarda a kalvinizmu našli uplatnenie v jeho presvedčení o hriechu ako počiatku ľudských dejín, v ktorých sa opakovane zabíja Boh. Prvotné zlo a deštrukcia musia byť nevyhnutne kompenzované ľudským úsilím o dobro a tvorbu. Dráma *Neznámy* (inscenovaná 1944) zobrazuje príchod anonymného hlásateľa lásky do Mesta a kategorické odmietnutie jeho posolstva ľuďmi. Iná hra – *Dvaja* (inscenovaná 1945) akcentuje Barčov návratný motív premeny polarít a je založená na približovaní a vzdalovaní hrdinov deja. Prvá kniha Mojžišova inšpirovala autora k napísaniu opusu *Veža* (inscenovaná 1947), zrkadiaceho prepojenie deštrukcie a konštrukcie; vražda starého človeka je smutným základom, domnienkou presadenia sa nového. Tému hľadania nového človeka završuje dráma *Koniec* (rukopis 1948), ktorá vyšla knižne až v roku 2001. Suet sa odohráva na území postihnutom následkom katastrofy fyzickým aj psychickým rozkladom. Analogicky ako v hrách *Neznámy* a *Veža* tu vystupuje dvojica postáv reprezentujúca kontrast medzi vierou a skepsou (Kazateľ a Herec).

Otázky spojené so synovskou revoltou zobrazil Barč-Ivan v románe *Železné ruky* (1948), kde sa zhodne ako v jeho drámach, paralelne s rozvíjaním príbehu, aktéri zblížujú a vzdalujú. Metamorfózy vzťahu Otca k strate (obete) Syna zachytáva novela *Cesta ďaleká* (1950). Kmitaním medzi silou a slabosťou, pýchou a pokorou, zdôraznením utrpenia ako cesty poznania ide o prozaický ekvivalent drámy *Matka*. Súbežne s ďalšími hrami (*Človek, ktorého zbilil*, inscenovaná 1936; *Pevce boží*, knižne 1936; *Na konci cesty*, inscenovaná 1939; *Poeta Laureatus*, knižne 1981 a i.) pripravil mimoriadne usilovný autor koncom 40. rokov na vydanie zbierku poviedok *Úsmev bolesti* (tlačou vyšla až v roku 1968). Väčšinu textov z uvedeného súboru spája postava umelca, jeho zápas o ľudčenskú autenticitu a elementárne ľudské hodnoty.

Životný príbeh dramatika, prozaika, publicistu, redaktora, knihovníka, evanjelického farára, účastníka SNP a matičiara Júliusa Barča-Ivana sa s definitívnou platnosťou uzavrel pred sedemdesiatimi rokmi. Keď na Vianoce 1953 v Martine zomrel, mal iba 44 rokov. Pochovaný je na Národnom cintoríne.

Výtvarné umenie

Maliar slnečnej cesty Teodor Csontváry-Kostka

PETER CABADAJ

Autoportrét (olej na plátne, rok neznámy; v zbierkach Csontváryho múzea v Pécsi)

Na tento svet prišiel ako Michal Teodor Kostka pred 170 rokmi, 5. júla 1853, v Sabinove (Šarišská župa). Rečové prostredie, kde sa v detstve pohyboval, bolo zväčša slovenské. Otec ho preto ako chlapca viackrát poslal k vzdialeným príbuzným na Dolnú zem, aby si dôkladne osvojil maďarský jazyk. Vari oprávnene možno konštatovať, že aj umelecké meno Csontváry, ktoré používal od roku 1900, odkazuje na autorove slovenské, respektíve slovan-ské priezvisko (csont znamená v maďarčine kosť či kôstka, vár je hrad). Nemožno totiž úplne vylúčiť, že Kostkovi zo Sabinova boli potomkami rodu Kostkú z Postupic v Čechách, ktorí okolo roku 1468 vstúpili do služieb uhorského kráľa Mateja Korvína.

Budúci výtvarník najskôr študoval v Budapešti právo a ekonomické vedy, pričom mal zjavne ambíciu vstúpiť do verejného a politického diania. Aktívne reagoval na spoločenské témy a impulzy v regiónoch, kde žil. Traduje sa, že v roku 1880 – počas pobytu v Spišskej Novej Vsi (niektoré zdroje spomínajú Vysoké Tatry) – údajne začul mysteriózny nebeský hlas, ktorý mu našepkával: „Ty budeš najväčším maliarom slnečnej cesty na svete, väčší od Rafaela...“ V rokoch 1884 až 1891 žil v Haliči pri Lučenci, prevádzkoval vlastnú lekáreň a horlivo participoval na organizovaní kultúrneho života v Novohradskej župe.

Keď Csontváry opustil Halič (1891), nabral kurz Nemecko a prišlo obdobie intenzívneho štúdia maliarstva (Mníchov, Karlsruhe). Absolvoval viacero študijných ciest po rôznych cudzokraj-

Hold a obdiv mu vzdal ikonický Pablo Picasso, renomovaní kunsthistorici ho považujú za jedného z najoriginálnejších výtvarníkov hviezdnej umeleckej epochy konca devätnásteho a začiatku 20. storočia. Paradoxom je, že bývalý lekárnik začal naplno tvoriť až ako štyridsiatnik, zomrel takmer zabudnutý a medzinárodné uznanie získal niekoľko decénii po odchode na večnosť. Maliarov obraz *Jazdci na morskom pobreží* bol v rámci Svetovej výstavy EXPO 1958 v Bruseli zaradený medzi päťdesiatku veľdiel svetovej výtvarnej moderny, iné fascinujúce dielo – *Stretnutie milencov* – vydražili v roku 2006 za milión eur.

ných destináciách, v rámci ktorých hľadal námety a inšpiračné zdroje (Taliansko, Francúzsko, Španielsko, Dalmácia, Bosna, krajiny severnej Afriky a Blízkeho východu...). Okrajovo v jeho dielach rezonujú aj slovenské témy (Vysoké Tatry, Banská Štiavnica). Prvú individuálnu výstavu mal Csontváry v Paríži (1907), neskôr, ale bez väčšieho ohlasu, prezentoval svoje artefakty hlavne v západoeurópskych galériách (1908 – 1910). Doma, myslíme tým Rakúsko-Uhorsko, nenašiel ani len zlomok porozumenia pre osobitý expresionistický štýl a vizionárske myšlienky vegetariánstva, abstinencie či pacifizmu. Istotne dôležitú rolu zohral aj umelcov rapídne sa zhoršujúci zdravotný stav (trpel schizofróniou), čo malo za následok, že v poslednej etape života stvárňoval výhradne len svoje bolestné, mučivé vízie.

Modliaca sa starenka (olej na plátne, 1900; v zbierkach Slovenskej národnej galérie)

Z maliarovej tvorby (olej na plátne; v zbierkach Csontváryho múzea v Pécsi)

Tvorcov originálny výtvarný štýl zvyknú experti nazývať aj mystickým realizmom. Zobrazenie historických alebo biblických motívov a tém situoval Csontváry do atraktívneho prírodného či architektonického prostredia. Evidujeme tiež vyjadrenia niektorých znalcov, ktorí sabinovského rodáka označujú za priekopníka expresionizmu či post expresionizmu. Medzi najznámejšie maliarove opusy patria *Jazdci na morskom pobreží*, *Stretnutie milencov*, *Osamelý céder*, *Rímsky most v Mostare*, *Vodopád v Jajce*, *Baalbek*, *Máriin prameň v Nazarete*, *Pút k libanonským cédom*, *Grécky amfiteáter v Taormine*, *Attilou kameň*... Výtvarníkov diela tvoria súčasť zbierkových fondov Národnej galérie v Budapešti, Csontváryho múzea v Pécsi, skromnejšie tiež Slovenskej národnej galérie v Bratislave a inde.

Ťažko chorý, hlboko sklamaný a nepochopený Teodor (Tivadar) Csontváry-Kostka – zomrel 20. júna 1919 v Budapešti vo veku 66 rokov – bol nesporne veľkým uhorským maliarom. Plynúci čas z neho napokon urobil excelentného maďarského umelca, ktorý ale na druhej strane nezapieral slovenský pôvod. Mali by sme sa preto k nemu hlásiť oveľa viac ako doteraz. Zatiaľ registrujeme len záslužné aktivity mesta Sabinov: pamätnú tabuľu na maliarovom rodnom dome, výtvarnú súťaž žiakov základných škôl Csontváryho túlavé topánky a 13 trvale vystavených kópií autorových špičkových obrazov v budove mestského úradu.

Ak je človek výtvarník, literatúra je vždy jeho veľkou múzou

Rozhovor s Jozefom Pobočíkom ml.

EVA ČULENOVÁ

EVA ČULENOVÁ: Pochádzas z umelecky veľmi disponovanej rodiny z Brvnišťa. Tvoj otec Jozef Pobočík je známy rezbár, hudobník a folklorista a najnovšie aj autor skvelých kníh epigramov. Tvoja teta Dr. Anna Jónasová je veľmi etablovaná spisovateľka, historička a bibliografka, na jej konte je mnoho kníh všetkých žánrov. Prezrad' nám, kde pramenia talenty vašej rodiny? Po kom ste zdedili výtvarné, hudobné a literárne nadanie?

Jozef POBOČÍK ml.: Vzťah k folklóru ma sprevádzal od mala. Vždy, keď som prišiel k babke a dedovi, boli pri kanape opreté nejaké rífové píšťalky, dedo nám hrával na harmonike. Babka a dedo boli aktívnymi folkloristami, často som navštevoval aj strýka Frana, významného hráča na rífovku. K hudobným nástrojom som sa vrátil neskôr, keď otec začal vyrábať píšťalky a fujary. Pomáhal som mu a postupne som sa výrobu naučil. Nadanie mám po rodičoch a starých rodičoch, ktorí sa venovali všemožnej tvorivej činnosti na poli hudby, ochotníckeho divadla a pod.

Slovenská fujara s plastickým zdobením z dielne Pobočíkovcov

Ktorým žánrom si začínal svoju výtvarnú tvorbu: maliarstvom, sochárstvom alebo rezbárstvom? Ktoré motívy si spracúval ako prvé?

Samozrejme, na začiatku to boli kresby a maľby, často inšpirované dobrodružnou literatúrou. Mal som rád verneovky, tak moje obrázky zobrazovali ponorky, vzducholode, autá, zástupy Indiánov. Postupne som začal obdivovať modernú techniku, na prvom stupni ZŠ som chcel byť dizajnérom áut. Študoval som u Zlatice Pleškovej na ZUŠ IWK v Považskej Bystrici. Nakoniec som rád, že som absolvoval rytie na ŠUV v Kremnici, kde som prehľbil môj vzťah k výtvarnému umeniu a postupne som v sebe objavoval túžbu učiť v škole, kde som s výtvarnou začínal.

S otcom ste autormi veľmi známych slovenských vyrezávaných fujár. Ako ste sa dostali k rezbárstvu fujár?

Otec bol po nehode dlhšie doma, nudil sa a začal postupne vyrábať píšťalky a fujary. Obišli sme nejakých výrobcov, ktorí nám niečo prezradili, ale na veľa vecí musel prísť sám. Ja som vtedy študoval, a tak som mu pomáhal najmä s vyrezávaním. Tu mi veľmi pomohli znalosti zo štúdia na ŠUV Kremnica, kde sme sa pod vedením P. Karolyho zdokonalili v umení tvorby nízkého reliéfu.

Jozef Pobočík ml. (1977) je slovenský výtvarník, rezbár, ilustrátor kníh. Študoval na Strednej škole umeleckého priemyslu v Kremnici, odbor plošné a plastické rytie kovov, a Fakulte humanitných vied Univerzity Mateja Bela, učiteľstvo výtvarná výchova – filozofia. Pracuje ako učiteľ v Základnej umeleckej škole Imra Weinera Kráľa v Považskej Bystrici. V jeho maľbách prevláda krajina a portrétna tvorba. Venuje sa aj knižnej ilustrácii. Spolu s otcom vyrábajú rífové píšťalky a známe slovenské fujary.

Hoci vaše fujary pozná z videnia asi každý, prezrad' nám, aké motívy pri ich vytváraní spracúvate a prečo? Čo sa ti na vyrezávaní slovenskej fujary robí najlepšie a čo, naopak, najťažšie?

Vždy to závisí od konkrétneho dreva a zámeru. Pri plasticky zdobených fujaroch sú to výjavy z pastierskeho života, prípadne figúry hráčov a podobne. Najťažšou časťou je výber motívov, treba si naštudovať zobrazovaný kraj, anatómiu ľudí a zvierat a ďalšie reálie. A potom je tu práca s hrčami. Ak majú zaujímavý tvar, dá sa s nimi dotvoriť každá fujara do jedinečnej podoby. Práca na nich je ale náročná, drevo je tvrdé a ľahko sa vyštípi. Je nutné pracovať pomaly a opatrne, lebo opravy sú spravidla veľmi zložité. Samozrejme, na prvom mieste je zvuk a ladenie nástroja. Nie nadarmo si muzikanti často želajú fujaru alebo píšťalku nezdobenú, na hudobnom nástroji je predsa podstatná jeho hudobná kvalita.

Podme k tvojim knižným ilustráciám. Kedy a ako si sa k nim dostal? Ktorá bola tvoja prvá knižka?

Prvou knihou, ktorú som ilustroval, bola kniha povestí *Dardo a poklad* od pána Štefana Meliša. Ešte predtým som ale ilustroval kalendáre, ktoré sa zaoberali rôznymi aspektmi života v našej doline v minulosti, hlavne v dedine Papradno, kde som spolupracoval s pani Margitou Bulíkovou. Robili sme kalendár o zvykoch, náboženských sviatkoch, ale aj recepty, tradičné liečebné postupy a bylinky a rôzne iné.

Ilustrácia z knihy Anny Jónasovej *Povesti z horného konca Brvnišťa, povesť Tutajka*

Dovtedy si bol veľmi aktívny vo výtvarnej aj hudobnej produkcii. Prečo si sa rozhodol aj pre knižnú ilustráciu?

Hudbe som sa venoval od mladosti, hrával som na gitaru v rôznych metalových skupinách. Koncertne sme obišli celé Slovensko a Čechy a v určitom období sme boli v prostredí metalovej subkultúry celkom známi. Knižná ilustrácia bola pre mňa vždy voľbou, pretože mám rád literatúru. Od mala som veľa čítal, a ak je človek výtvarník, literatúra je vždy veľkou múzou.

Ktoré knihy nasledovali a aké motívy si v nich spracúval?

Venoval som sa ilustráciám predovšetkým povestí z nášho kraja, ilustroval som aj detské knižky, ktoré boli iným typom výzvy. Krásnou príležitosťou bola aj spolupráca na knihe *Múdrosti starých Šumiacanov* (aut.: Eva Čulénová), kde som výtvarne pracoval s postavou pána Mikuláša Gigaca zo Šumiaci, známeho folkloristu a zberateľa zvoncov.

Ako vytváraš ilustrácie pre konkrétne knihy? Čo zaväzi pri výbere procesov a metód spracovania ilustrácií? Čomu ich prispôbujes a čo ťa motivuje pri ich tvorbe?

Ilustrácie vždy musia vychádzať z textu a z množstva rozhovorov s autorom, hľadania formy, ktorá vhodne doplní text. Hľadáme techniku, ktorou budeme stvárňovať motívy z knihy, výtvarný jazyk, prostriedky, primerané textu a predpokladanému čitateľovi. Potom nasleduje tvorba návrhov, ďalšie diskusie a napokon samotná tvorba ilustrácií. Najlepšie je, keď človek spolupracuje s nejakým autorom alebo autorkou dlhodobšie a už sa vzájomne poznajú a majú k sebe dôveru. Vtedy už ide všetko jednoduchšie.

Vytváraš aj výtvarné návrhy obálok. Navrhol si takto napr. vizuál obálok kníh Anny Jónasovej *Ženy rodu Esterházyovcov I. aj II. zv.*, oboch jej detských knižiek, najnovšie si navrhol vizuál obálky jej rozsiahlej publikácie *Sila tlačeného slova. Peter Bornemisza. 450. výročie*. Čomu podriaďuješ výber formy spracovania obálok?

Ilustrácia na obálke knihy J. Pobočíka st. *Polepšovňa svedomia*

Tu pracujem výslovne v súlade so zámerom autora, predkladám viacero riešení v rôznych štádiách spracovania a postupne obálku vybrúsim do podoby, ktorá je adekvátna danej publikácii.

Na ktorú knihu, ktorú si ilustroval, si najviac hrdý a ktorá kniha ti spôsobila pri ilustrovaní najväčšie ťažkosti a prečo?

Výzvou určite boli *Povesti z horného konca Brvnišťa*, zvlášť, keď som na nej pracoval cez obdobie covidu, keď bola zložitá práca na dištančnom vyučovaní. Nedá sa ale povedať, že by bolo niečo výnimočne zložitá alebo jednoduchá na ktorejkoľvek práci. Najzložitejšie je rozklúčať si text, ponoriť sa doň a nájsť správny spôsob ako ho uchopiť. Niekedy čítam dokola aj dva-tri týždne krátky text, a neviem vôbec, čo s ním. Robím všetko iné, občas sa k textu vraciam a nápad sa nakoniec dostaví. No a potom sú, samozrejme, termíny. Paradoxne ma často vedú k vyššej efektívnosti a tvorivosti.

Čomu by si sa vo svojej výtvarnej tvorbe chcel ešte venovať, čo je pre teba výzvou do budúcnosti?

Chcel by som, pochopiteľne, aby boli dni o niečo dlhšie. Stále mám čo robiť a v podstate nič nestíham. Momentálne je možnou metou výstava, ktorú budem mať v MG Art galérii v Považskej Bystrici v polovici decembra. Neberiem si ciele, ktoré sú v nedohľadne. Výtvarne sa budem v blízkej dobe venovať krajinomalbe, snažím sa ale nájsť pre seba nové polohy maľby a chcel by som viac rozvinúť aj svoje kresliarske zručnosti a výrazové možnosti.

Premýšľas aj nad tým, že by si napísal knihu? Láka ťa, podobne ako tvoju tetu a otca, literárna tvorba? Ak áno, tak akým smerom by si sa vybral?

Pravdupovediac, mám rozrobených niekoľko konceptov, jedným je hororová „periapokalyptická“ viziya konca sveta, rozvíjajúca sa v poviedkach v zdanlivo nesúvisiacich líniách. Druhým konceptom je príbeh pre deti, ktorý sa odohráva v paralelnej realite na obrovskom, možno nekonečnom moste. Ten som rozpísal pre žiakov počas pandémie tak, že každý deň som im pripravil stranu. Ale sú to teraz odložené veci a sústreďujem sa na prácu v ZUŠ-ke, maľbu na výstavu a ďalšie projekty, ktoré ma momentálne tlačia viac. Ale počas budúceho roka si nechám na literárnu tvorbu oveľa viac času a snád už niečo dotiahnem do konca.

Predsádka knihy Anny Jónasovej *Dorotka a jej spolužiaci* z I. B

Temný mesiac na sklonku roka, čo v názve nesie slovo ber. Ber si, núkam ti.

A ona neodmieta. Berie si, čo jej sychravý mesiac ponúka. ... tá nesmelá, podivná, s tvárou mladou, no myslou starca, vo vytáhanom pásikavom svetri z povaly po starých rodičoch, v nohaviciach na traky z matkinej mladosti, vo vysokých čiernych čižmách s hrubou platformou, so žltou vlnenou čiapkou na hlave a vylietajúcimi moľami vo vreckách, kráča po hradbách opevneného mesta.

Včera v noci pršalo a ráno padla ťaživá hmla.

Kráča si. Pod nohami jej čľapotajú mláky uprostred rozpadávajúcich sa chodníkov a zvuk sa strieda so šuštaním mokrych šmykľavých listov. Čľap, šuch, šuch, čľap.

Na nose už chytá červenú farbu a vo vzduchu vidí svoj vlastný dych. Ruky jej omrzajú, strčí ich hlbšie do deravých káps.

A hmla neustáva, iba sadá a sadá.

Všetci sa niekam ponáhľajú, iba ona spomaľuje čoraz viac a viac. Uživa si chvíľu, ktorá pramení z okamihu. Kaviaren jej neujde.

Od uší sa jej ťahajú dva biele káble.

S piesňou súciti – 1979, The smashing pumpkins – a je jej dobre. Tak v duši, ako i na tele.

Hudbou v sebe láme hrádze a stavia ich pred ostatnými. Lieči sa, uteká a zabúda na čas. Vidí vďaka hmle živšie, ostrej-

MLADÁ SLOVENSKÁ POVIEDKA ako celoštátna literárna súťaž je jednou z vrcholných súťaží určených pre mladých literárnych tvorcov. Poslaním súťaže je aktivizovať tvorivý rast mladých talentov s možnosťou verejne prezentovať a tvorivo konfrontovať svoju tvorbu. V tomto roku sa uskutočnil jubilejný 20. ročník, ktorého vyhodnotenie sa konalo 6. októbra v Dolnom Kubíne.

šie... priezrační ľudia, pozlátané koruny a magické výjavy. Tóny jej pretekajú v kapilárach, rozjasňujú zrak, zbystrujú rozum a rozpúšťajú myšlienky ako šumienku.

Hmká si. Otvára ústa podľa textu... a oni to nevedia, myslia si, že je čudáčka.

No nevniča ich, necíti. Je hmla.

Stromy sa nad ňou vystierajú, zbavujú sa svojich ťažkých listov.

Jeden, žltoranžový odumretý prestúpený sfarbenými chromoplastami, jej padne do kapucne, poštekli ju na zátylku. Jemnými prstami ho schytí. Och, aký je jedinečný. V tvare srdca.

Točí si ho, obzerá.

Kúsok odumretých buniek v krvavej a snežnej zmesi.

Poutiera ho do nohavíc a vezme si z ruksaku knihu so zažltnutými stránkami, poohýbanými rohmi, s obálkou obliatou časom a poškrvnenú od kečupu... Vloží list medzi strany.

Wasteland, baby, Hozier.

Ten kúsok života jej ho pripomenul. Jeho bordovú mikinu, keď ho prvýkrát stretla. Vtedy chúlil kučeravú hlavu do kapucne, dlane pokrčené na hrudi a nohy skrúžené v kolenách. Bol ako ona, ale v mužskom prestrojení. Spúľil ústa od nenachádzania slov, chmúril sa z dôsledku nepochopenia chodu života, dlane skrúžil na prsiach kvôli svojmu uzavretiu.

Nezapadal. Ako ona. Našli sa.

Avšak ona ani on v ten večer, zavretí v klube s množstvom prázdnych stvorien, nenachádzali slová. Nevedeli ako na to. Akým spôsobom by mali vyjadriť svoje city, myšlienky, ako sa prihovoriť, ako sa znova nepopáliť, ako znova nedarovať srdce niekomu, kto si ho nezaslúži. Zranení nevedeli nájsť nové princípy, nové príležitosti, ktoré by ich odstrihli od starých dávnych bôfov.

Nemo vysedávali, dívali sa na seba a spochybovali svoje vzájomné záujmy. Už nechceli krváčať...

Krvavý list jej ho pripomenul. Ponúkol sa a ona brala.

Sychravé počasie ju chlácholilo. Zahaľovalo a odnášalo zmarené príležitosti.

Zastala na semafore. Zsvietila zelená. Omylom skočila do príhľobkej mláky. Voda v nej vyskočila prívisoko a zanechala jej hnedasté bodky od blata na čižmách i látke nohavíc.

Schytila kľučku. Zvonček nad dverami sa rozzvonil, keď prekročila prah.

Vôňa sviečky, škoric a zázvoru jej hneď zarezovala v zmysloch.

Vybrala si miesto pri okne. Ruksak si uložila na stoličku, sadla si do sivého kresla s ľaliami. Zložila si bundu, slúchadlá zavlnula do kľbka a stiahla si čapicu. Pretáčala si dennú ponuku koláčov, zašpinenú od kávy a vybrala si ľahký jablkový koláč s chai tea latté. Sympatickému čašníčkovi so širokým úsmevom vyzradila svoje želanie, žiaľ, len to, čo sa týkalo kaviarne, a na okamih neskôr sa pozrela na knihu na dne tašky. Odišiel k pultu. Dokým sa jej chystal jesenný nápoj, zložila si ruky pod bradu, zapozerala sa do zahmleneného centra.

V kaviarni – Lights are on, Tom Rosenthal.

Milovaní i nenávidení. Zastrášení i odvážni. V plášťoch

i v pestrofarebných bundách. Takí boli všetci. Uponáhľaní. Dievčatá a ženy s kávou v ruke, starší páni s novinami pod plecom, v klobúku. S rozstrapatenými vlasmi, v gumákoch, v zarosených okuliaroch s teriérmi na vôdzke. Zhnusení i zaľúbení. Opustení, stratení i nájdení. Jeho však nenachádzala.

S náporom vetra sa listy rozvírili v korunách a dopadali v podobe dažďa na vydlážené cesty. Jeden pristál aj na zarosenom skle výkladu pred ňou. Priletel k nej.

„Vaše latté,“ riekne čašník v bielej košeli.

„Dakujem,“ odvetí. Stiahne sveter viac k zápästiam, chytí šálku do oboch dlani a priloží si ju k perám. Šľahačka jej urobí mačacie fúzy, škoric jej ovlaží jazyk a závan tekvicového tónu ju omámi.

Zablúdi k svojim myšlienkam, vedú ju záhadnými cestami. Myslí naňho. No jeden pohľad, čo sa jej vryl do pamäti a nezmyl. Ešte nebola nikdy zaľúbená do cudzinca, ale október, jeseň a hmla robí so srdcami divy. Pohadzuje si emócie, chute a vône, ako sa jej zachce. Melancholické počasie tancuje tango s ľudskými túžbami.

Dopila.

Z ruksaku vytiahla The dead poets society, z drážky vytiahla ceruzku a snažila sa prísť z zmyslupnejšie myšlienkové pochody. Sem-tam si odštípla z koláča a sem-tam si podčiarkla zaujímavý citát, ktorý si i napriek dvanástemu čítaniu predtým nevsimla. Karamelizované jablko sa jej dokonalo rozpúšťalo na chuťových pohárikoch, plamienok sviečky jej jemne osvetlil stránky a čiesi ruky jej po chvíli zobrali prázdnu šálku.

My girlfriend is a witch, Oktober country

If i thought about it, Sleepy Pearls

Dark red, Steve Lacy

„Prinesiem vám ešte niečo?“ berie jej prázdny tanier už s vyschnutými kúskami koláča.

Vytrhne sa zo sveta básnikov.

„Nie, dakujem,“ zabuchne známy titul, vyloví peňaženku a ráta cent po cente. Urobí z nich malú kôpku a posunie ich k nemu. Čašník sa pousmeje, vezme ich aj s tanierikom a odíde za pult.

Zdvihne sa, oblečie sa, vloží si do uší slúchadlá a všimne si, že na oblohe už svieti mesiac, hoc je len šesť hodín popoludní.

Roztvorí dvere, rozzvoní zvonček a vybehne do ulíc.

Kam ju ešte zavedie október,

Ktorý berie i dáva?...

Hmla neustáva.

Zahalí ju.

Ukryje.

(Próza získala 3. miesto v 3. kategórii v celoštátnej literárnej súťaži mladých autorov/autoriek MLADÁ SLOVENSKÁ POVIEDKA 2023 pri príležitosti 160. výročia založenia Matice slovenskej a 100. výročia vzniku Spolku slovenských spisovateľov)

Farba SLOVA v mladíckom duchu

Mladá slovenská poviedka 2023

JÚLIUS LOMENČÍK, predseda odbornej poroty

Áno, každý má pri svojej literárnej výpovedi svoju farbu slova, tvár, svoj spôsob vystupovania... Uprostred chaosu súčasného sveta prišli mladí ľudia aj v jubilejnom 20. ročníku so svojou úprimnosťou, akousi milou dojemnou skromnosťou, s väčšou literárnou konkretizáciou toho, čo vidia, poznajú, čo sa ich bytostne dotýka. Je to dobrý znak, že autori a autorky vychádzajú najmä z vlastnej skúsenosti alebo z vlastného pozorovania toho, čo sa deje okolo nich, a neusilujú sa umelo prenášať do svojich príbehov typy postáv a problémov z cudzieho prostredia či filmov a kníh, ktoré nehovoria o našom živote, o našich životných podmienkach a problémoch.

Bolo to opäť zaujímavé čítanie. Autorov a autorky zaujímajú predovšetkým vzťahy v rodine, v škole... Každý/á svojim svojším literárnym videním a spracovaním si to rozšifruje a reflektuje najmä boľavky všedných dní... Čítali sme príbehy, z ktorých sme cítili ich túžby, nálady, rozčarovania, ale i akýsi strach z temných stránok súčasnosti, ich znepokojenie zo strany citových i sociálnych istôt. Cez ich príbehy sme sa dotýkali ich duší.

Dakujeme všetkým súťažiacim, že nám umožnili podeliť sa o svoj svet a zdieľať ho. Teší nás záujem mladých ľudí vo veku od 10 do 30 rokov o slovo. Že opakovanne majú potrebu podeliť sa slovom s pocitmi, názormi a formujúcimi sa postojmi ku všetkému, čo ich obklopuje.

Súťaž sa stala priestorom pre svedé vyzrievajúcich duší, pre generačné výpovede, miestom hľadania odpovedí na jednoduché i zložitejšie otázky. Stala sa miestom, kde mladí autori a autorky nastavujú zrkadlo sami sebe i svetu navôkol. Teší nás, že sa našlo toľko záujemcov z celého Slovenska a že ten záujem predstavil talentovaných, mysliačich a citlivých mladých ľudí.

Profesorka Eva Kollárová (dlhoročná predsedníčka literárnej súťaže Mladá slovenská poviedka) v úvodnom slove v zborníku literárnych prác roku 2014 napísala: „Vraj slová majú farbu, formu, charakter. Vraj majú svoju tvár, spôsob vystupovania, gestikulovania. Sú náladové, bývajú excentrické, majú svoju individualitu. Vraj sú slová ako malé jašteričky, schopné meniť svoje sfarbenie podľa prostredia, v ktorom sa nachádzajú. No my vieme, že nie sme otrokmi slova, sme páni textu.“

O čom sa im žiadalo rozprávať? Predovšetkým o tom, čoho sa nám všetkým akosi nedostáva, po čom túžime, aby bolo s nami v rôznych podobách: porozumenie a láska, ale i ľudská spolupatričnosť. Vo svojich príbehoch sa rozprávajú so svojim okolím, žijú s ním aj vo svojom slove. Dotýkajú sa ľudí a dotvárajú im príbehy. Niekedy sa síce skrývajú za možno trochu odkukané z iného literárneho sveta, no i tam z neho vykukuje určitý záujem o stave „duše dnešného sveta“. Témy, ktoré rezonovali u súťažiacich, zarezovali aj v ich literárnych výpovediach. Všetci však pristúpili k zvolenej téme poctivo a do riadkov (i medzi ne) vložili svoje poslanstvo a svoj pohľad na veci okolo nás. Nastavili zrkadlo svetu a prišli s kožou na trh.

Spoločným zjednocujúcim menovateľom je chuť každého vyjadriť sa, a to či už na základe osobnej skúsenosti, alebo našťudovaných poznatkov pretavených cez „svoje oči“. Snúbi sa tu rozum s cieľom podať výpoveď svojej duše o stave sveta (v ktorom sa pohybujú...) pretransformované do literárnej podoby, resp. snahy čo najskôr sa k tejto podobe priblížiť. Autorov a autorky zaujíma predovšetkým Človek – jeho život, v ktorého epicentre vládnu rôzne témy.

Aj v tomto jubilejnom ročníku tejto literárnej súťaže prišli texty na kvalitatívne rôznej úrovni, z ktorých odborná porota vybrala pre čitateľov príbehy uverejnené v zborníku. V nich vidieť smerovanie stále k výraznejšiemu tvorivému spracovaniu, z ktorého hovorí „reč srdca“.

To, čo sme pri rozhodovaní vybrali na prvé miesta i do zborníka, nás oslovilo. Páčili sa nám príbehy vypovedané úprimne, čiže v ktorých sa prejavila úprimná zvnútornená nevšedná všednosť, autorský spôsob vyjadrovania sa.

Prajeme všetkým, bez ohľadu na to, či práce boli odmenené, alebo nie, aby naďalej pestovali svoj pozorovací talent a schopnosť pracovať s jazykom, so slovom, aby im navždy ostala radosť z umeleckého slova, či sa s ním už budú stretávať ako čitatelia, alebo ako tvorcovia...

RECENZIA

Uvedené podčiarkol aj Marcel Páleš v zborníku víťazných prác konštatovaním, že „aj tento ročník uviedol mladých autorov, ktorí majú potenciál prepísať sa do prvej ligy.“

Predseda odbornej poroty Július Lomenčík a členovia poroty

Slovenský literárny ústav Matice slovenskej
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin, tel.: +421 918 904 942, e-mail: snn@matica.sk

Redakčná rada

Július Lomenčík (hlavný redaktor), Zuzana Bukovenová,
Peter Cabadaj, Patrícia Gabrišová, Martin Kubuš, Marcel Páleš,
Lukáš Perný, Lenka Želonková, Daniela Zrníková, Eva Čulenová –

Signis, vydavateľstvo (grafika)

Vydavateľ

Matica slovenská

František ŠKVRNDA: Útok Hamasu bol prekvapujúci, odveta je bezohľadná a zničujúca

Pomstychtivé zabíjanie nevinných ľudí je zločin

Zhovárať sa Matej MINDÁR – Foto: ZATL

O pretrvávajúcom izraelsko-palestínskom konflikte sme sa rozprávali s expertom na medzinárodné vzťahy docentom Františkom ŠKVRNDOM. Jeho príčiny vidí v širších historických i aktuálnych súvislostiach a protirečeniach.

• **Siedmeho októbra 2023 zaútočilo z Pásma Gazy palestínske hnutie Hamas na územie štátu Izrael. Prečo sa tak stalo?**

Aj keď bol útok Hamasu prekvapujúci, išlo o dlhšie pripravovanú akciu, ktorá má možno aj historické korene. Uvádza sa, že sa tak mohlo „pripomenúť“ päťdesiate výročie izraelsko-arabskej vojny, ktorá sa začala 6. októbra 1973. Egypťsko-sýrsky útok bol tiež prekvapujúci a oproti predchádzajúcim arabským akciám dobre naplánovaný. Útok priviedol po začiatočných neúspechoch Izrael na hranicu katastrofy. Po necelých troch týždňoch bojov však dosiahol vojenské víťazstvo. Neraz sa dodáva, že následky tejto vojny, najmä neskôr, Izrael medzinárodne oslabili. Okrem

Útok izraelskej armády na pásmo Gazy je zničujúci. Zomierajú tisíce nevinných detí. Zahraniční pozorovatelia to považujú za zločiny. Nevedno, ako by reagoval svet, ak by takto postupovala ruská armáda na Ukrajine.

GEOPOLITIKA

toho po embargu Organizácie arabských krajín vyvážajúcich ropu (nie je totožná s OPEC) na jej vývoz do USA a Holandska a znížení ťažby ropy a zmenšenie jej exportu, čo zvýšilo ceny, vznikol prvý ropný šok. Útok Hamasu predchádzalo napätie a zrážky medzi Izraelčanmi a Palestínčanmi najmä v Dženine a okolo mešity Al-Aksá, pri ktorých zahynulo takmer dvestopäťdesiat Palestínčanov a vyše tridsať Izraelčanov. Palestínski útočníci (okrem bojovníkov Hamasu to boli aj príslušníci ďalších militantných organizácií) nazvali svoju operáciu Povodeň Al-Aksá. Treba vidieť aj dlhodobú krutú politiku Izraela voči Palestíncom. Uskutočneniu útoku nahrávalo takmer rok trvajúce zvýšené napätie v izraelskej spoločnosti, spojené s mohutnými protestmi obyvateľstva pre súdnu reformu vlády Benjamina Netanjahua. Ide o najpravocivejšiu vládu v izraelských dejinách. Reformu kritizovali aj niektorí predstavitelia silových

zložiek. S vážnymi problémami sa borí aj najsilnejší izraelský spojenc – USA. Podľa viacerých vyjadrení predstaviteľov Hamasu sa počítalo aj s koordinovanou podporou arabských štátov, najmä s využitím „ropnej zbrane“.

• **Do akej miery boli zaskočené izraelské bezpečnostné zložky v začiatočných fázach palestínskeho útoku?**

Došlo k udalostiam, ktoré sú vo vzťahu k politicko-mediálnemu obrazu zaistenia bezpečnosti Izraela, najmä na Západe, ťažko vysvetliteľné. Renomé izraelského vojska (Izraelské obranné sily, známe pod hebrejským akronymom Cahal) i spravodajských služieb (najmä Šabaku) Všeobecnej bezpečnostnej služby zameranej na vnútornú bezpečnosť a kontra-

rozvedku, známu aj pod názvom (Šin bet), ale i špiónážnych agentúr Mosadu (oficiálne Inštitút pre výzvedné a zvláštne operácie) a Amanu (vojenskej výzvednej služby) bolo silno poškodené. Ani vychvaľovaná Železná kupola nedokázala úplne odraziť masívny útok rakiet Hamasu. Niekedy sa uvádza, že došlo k systémovému zlyhaniu izraelského bezpečnostného systému. Analyzovať príčiny zlyhania izraelského bezpečnostného systému a identifikovať ich v podmienkach informačnej vojny, ktorá sa na pozadí bojov vedie, nie je dnes ešte možné. Svoju zodpovednosť na zlyhaní priznali šéf Šabaku R. Bar a náčelník generálneho štábu Cahalu H. Halevi. Veľká kritika sa valí na Benjamina Netanjahua a objavuje sa aj volanie po jeho demisii. Reakcia Izraela

bola rýchlejšia a rozhodnejšia ako v roku 1973, ale proti nemu stáli teraz neporovnateľne menšie sily. Vojna však potrvá týždne, možno aj mesiace. Zatiaľ sa málo hovorí o ekonomických následkoch „vyhlásenia vojny“, ktoré budú veľmi ťažké.

• **Môžu svetové mocnosti spoločným postupom zatlačiť na Izrael a hnutie Hamas, aby spoločne diplomatickým spôsobom hľadali mierové riešenia tohto konfliktu?**

Útok Hamasu ako teroristickú akciu odsúdila veľká časť medzinárodného spoločenstva. V západných médiách hlavného prúdu sa zdvihol odpor nielen voči Hamasu, ale aj Palestíncom. Po operácii Cahalu na území Pásma Gazy sa aj na Západe začal kritizovať spôsob jej uskutočnenia a vo svete zosilneli propalestínske demonštrácie. Mnohí politici i médiá považujú akciu Izraela za neprimerane krutú a vo viacerých štátoch nezápadného sveta hovoria o izraelských vojnových zločinoch. Do Gazy prúdi aj humanitárna pomoc. „Zjednotený Západ“ (USA, NATO a EÚ a ich spojenci) nie je schopný, ale ani pripravený podniknúť účinné kroky na zastavenie izraelského útoku, ktorý mal na svedomí k 20. novembru už vyše trinásťtisíc obetí prevažne civilného obyvateľstva. Postoj USA je vágny, ale najmä pokrytecký. Jens Stoltenberg zrazu „zabudol“ na globálne ciele NATO a konflikt nie je problémom paktu. Izrael nepristúpi na návrhy z arabského (moslimského) sveta. Veľkú kritiku okrem islamského sveta vyvoláva izraelský útok vo viacerých štátoch Latinskej Ameriky. Najdôležitejšie za rýchle ukončenie bojov a mierové riešenie je ČLR. Zvýrazňuje potrebu dvojštátneho usporiadania na území historickej Palestíny, ktoré sa malo urobiť už na základe

Docent František ŠKVRNDA je odborník na problematiku medzinárodných vzťahov, ktoré však vidí a hodnotí inou optikou ako väčšina jeho kolegov.

rezolúcie VZ OSN č. 181 z novembra 1947 a odvtedy sa viackrát zdôraznilo v iných medzinárodných dokumentoch. Toto riešenie podporuje aj Ruská federácia. Mierové riešenie sa hľadá aj v rámci BRICS. Žiaľ, súčasná moc vo Washingtone ako najbližší spojenc Izraela s týmito štátmi „z princípu“ nebude súhlasiť, takže spoločný postup nie je možný. A od EÚ nemožno nič čakať.

• **Aký bude podľa vás ďalší vývoj konfliktu?**

Boje Izraela s Hamasom predstavujú tiež konflikt, ktorý sa vymyká nielen vojensky, ale aj politicky z toho, čo tu bolo doteraz. Hamas vojensky proti Izraelu nemá šance, ale vojna bude mať pre Tel Aviv vysokú cenu. Čím dlhšie budú trvať boje, tým sa ťažšie budú naprávať ich neželané následky. Predĺžovanie bojov hrozí aj zapojením ďalších regionálnych aktérov do nich, a nie je vylúčená ani nová vlna terorizmu. Konflikt, samozrejme, destabilizuje aj širšiu regionálnu bezpečnosť. Dvadsaťdruhého novembra (v deň rozhovoru, poznámka red.) sa môže začať niekoľkoďňové prímélie.

Skončím tým, že každý ľudský život má rovnakú cenu, čo bohatí a mocní a s nimi aj extrémisti neradi pripúšťajú. Pomstychtivé zabíjanie nevinných ľudí je zločin. Pri hodnotení konfliktov v dnešnom svete a ich následkov preto ani v tomto prípade nemožno uplatňovať dvojaký meter.

Ekonomické problémy na prahu ďalšieho roka ukrajinskej vojny

Nemci zatiahli dlhovú brzdu

Dušan D. KERNÝ

V nemeckých médiách zaujala najviac karikatúra typického čokoládového adventného kalendára. V každom okienku, teda každý adventný deň, sa po otvorení skrýva maškrta. Na karikatúre sú však všetky okienka už otvorené a obsah zjedený. Nemecké ministerstvá majú totiž zmrazené všetky nové výdavky. Ministerstvo financií zatiahlo v novembri dlhovú brzdu. Má odľahčiť záťaž na prípravu rozpočtu na rok 2024. Bez overenia, aká veľká je diera v nemeckom rozpočte, sa predbežne rozpočet na rok 2024 nedá zostaviť.

Hľadá sa šesťdesiat miliárd, ktoré vláda použila na iné ciele, ako to pôvodne žiadala v čase kovidovej krízy. Osobitne na fond pre klimatickú transformáciu, teda pre „zelenú“ prestavbu, a pre fond na stabilizáciu hospodárstva, z čoho sa čerpalo pri brzdení cien plynu a elektriny. Pritom nejde o nejakú „zelenú dobročinnosť“ vlády, ale o kľúčovú zmenu nemeckej ekonomiky. No dlhy vlády mali byť pôvodne vyše 138 miliárd a sú prekročené už teraz o vyše 48 miliárd.

■ LOKOMOTIVA BEZ PARY

Príznačné je, že správu o zmrazení nových výdavkov všetkých ministerstiev sa stalo známe z oznamu agentúry Reuters. Nemecká ekonomika je nielen lokomotívou európskej, ale je mimoriadne dôležitá pre slovenskú. Nemecký problém s hľadaním legálneho zúčtovania šesťdesiatich chýbajúcich mi-

liárd je pozoruhodne poučný. Ide totiž o ústavné hľadisko. Nemecko síce má mimoriadne mimorozpočtové fondy, ale v tomto prípade ústavný súd, najvyššia autorita, rozhodol, že peniaze žiadané a schválené na riešenie kovidovej krízy boli použité na úplne iné ciele. Teda podľa spolkové ústavného súdu neústavne. A to sa týka najmä, a predovšetkým politiky vládnej strany Zelených – osobitne vicekancelára a „zeleného“ ministra hospodárstva Habecka, o. i. historicky prvého nemeckého politika, ktorý prelomil dovtedajšie dlhoročné tabu a žiadal ešte pred nástupom do vlády v decembri 2021 dodávky nemeckých zbraní, vojenskú pomoc pre Ukrajinu.

Virvar okolo toho, ako sa vyrieši diera 60 miliárd, bude o to zložitejšia, že vláda trojkolécie, ktorej sa hovorí skrátene „ampel“ (semafor), je vrátane sociálnodemokratického kancelára rekordne nepopulárna.

Podľa zasvätených sa nedá pokračovať vo vládnej politike, ako keby stannovisko ústavného súdu nejestvovalo. Z ústavnoprávneho hľadiska bude zostavovanie rozpočtu na rok 2024 vysoko problematické a vysoko rizikové. Podľa znalcov až teraz konečne musí nastať nevyhnutná zmena. Oná „zeitenwende“ (epochálna zmena), ten zásadný obrat, ktorý sľuboval kancelár Scholz vo februári 2022.

■ PODPORA PRE KYJEV

V čase, keď sa pretriasalo hľadanie miliárd, bol v Kyjeve nemecký minister obrany Boris Pistorius. Na výročie Majdanu 2014 prišiel s oznamom, že Berlín zdvojnásobí vojenskú pomoc na osem miliárd eur, USA poskytlí doteraz Ukrajine pomoc vo výške 111 miliárd.

Boris Pistorius, sociálny demokrat z vládnej strany SPD, si vybudoval rešpekt. Jeho stranícky a vládny

šéf kancelár Scholz oznámil onú zásadnú zmenu nemeckej zahraničnej a bezpečnostnej politiky s tým, že na prestavbu všetkých druhov ozbrojených síl sa vynaloží sto miliárd eur. Teda nastala nová éra.

■ OBROVSKÝ OBCHOD

Za ten rok Nemecko dodalo o. i. desiatky obrnených bojových vozidiel, hŕnic a tankov. Medzi iným protiletcké tanky Gepard, vybavené elektronikou a raketami na boj proti lietadlám, helikoptéram či dronom. Zbrojovka Rheinmetal dostala objednávku na 300-tisíc špeciálnych protiletckých nábojov len pre tento druh zbrane. Minister Pistorius okrem toho nalieha na nevyhnutnú mentálnu zmenu, nový prístup verejnosti k nemeckej obrannej schopnosti. Vyvolal rozruch, keď vyhlásil, že Nemecko musí byť bojaschopné. Použil výraz „kriegstuchtigkeit“. Povedal, že tento výraz obsahuje prišné slovo „Krieg“ (vojna), ale to neznamená, že Nemecko chce viesť vojnu, ale to, aby bolo schopné ju viesť, ak by bolo napadnuté.

Podľa nemeckej tlačovej agentúry DPA vládlo spočiatku nadšenie. Vojna sa stala pre zbrojársky priemysel obrovským kšeftom. No zo sto miliárd eur zatiaľ prišlo málo objednávok najmä preto, že vládna politika sa prednostne zaoberala problémami s rozpočtom. Tento rok to malo byť „len“ osem miliárd zo sto, takže prezbrojenie Bundeswehru by nenastalo rýchlo.

Nemecký zbrojársky priemysel sa teší novej povesti, má nový imidž. Prestali sme byť tými zlými v nemeckej ekonomike, vyhlásil šéf KNDS, nemecko-francúzskeho výrobcu tanku Leopard, 64-ročný Frank Haun. Podľa neho len tento jeden výrobca dodal na Ukrajinu tristo kusov techniky, obrnencov. Prezbrojili aj tie z čias studenej vojny. Podľa neho sa ruské letectvo vyhýba priestorom, kde predpokladá, že sú nasadené tanky Gepard. Ukrajina sa stala aj prvým odberateľom osemkolesového bojového vozidla s plne automatizovanou paľbou i počas jazdy. Je to ojedinelá zbraň, tvrdí Haun. Podľa neho Američania budú potrebovať najmenej jednu dekádu, aby vyrobili niečo podobné. Zároveň vyrobili nový typ tanku Leopard, ktorý veľmi vysoko posunul, zdvihol bojový štandard v rámci NATO. Avšak určiť iba dve percentá ročného HDP na obranu nebude v nijakom prípade stačiť. Napokon práve preto už vo februári 2022 kancelár oznámil vytvorenie osobitného stotomiliardového fondu pre armádu.

Nemecký odborník vonkoncom nepredpokladal, že je možné, aby sa počas poldruha roka presadil taký štýl pozemnej vojny, aký poznáme z prvej či druhej svetovej vojny. V každej vojne ide totiž o územie, o teritórium. Vojny sa vyhrávajú alebo prehrávajú na zemi, tvrdí nemecký zbrojársky manažér s bohatými skúsenosťami z vojny v Afganistane.

GLOSA

Pamätná tabuľa na obecných úradoch v Plešivci od akademického sochára Frica Motošku zviditeľňuje Daxnera, Francisciho a Bakulínyho a stále nám pripomína, že títo národovci pred stosedemdesiatimi rokmi urobili niečo zásadné pre našu ďalšiu budúcnosť s nasadením vlastných životov. Na troch slovenských sokolov, národných veľikánov, spomínali v tomto malohontskom mestečku 6. novembra 2023.

Nezabudli na troch sokolov

Ako podrobne píše na inom mieste v týchto novinách predseda MS Marián Gešper, 10. októbra 1848 maďarské orgány za účasti v revolučnom diani uväznili Jána Vratislava Francisciho, Štefana Marka Daxnera a neskôr i Michala Miloslava Bakulínyho, tiež ďalších vyše štyridsiatich slovenských národovcov. Expresne rýchlo „troch sokolov“ po pár dňoch od 3. do 5. novembra 1848 odsúdil štátarálny súd v Plešivci na trest smrti. Ďalších slovenských revolucionárov odviekli v reťaziach v decembri 1848 z Plešivca do povestného žalára s popravisťkou v honvédskejších kasárňach Neugebäude v Pešti, kde čakali v žalostných podmienkach na svoj biedny koniec aj Janko Kráľ, Ján Alexander Rotarides, Ján Vratislav Francisci, Štefan Marko Daxner, Michal Miloslav Bakulíny a iní, ktorí sa opovážili postaviť na odpor proti maďarskej zlovině a viedli odboj za národnosť a sociálne práva Slovákov. Keď začiatkom januára 1849 vstúpilo cisárske vojsko do Pešti, oslobodilo týchto hrdinských Slovákov a tí sa okamžite ponáhľali domov na Slovensko, aby vstúpili do slovenského dobrovoľníckeho zboru pod krídla povstaleckých vodcov Štúra a Hodžu ešte počas jeho druhej zimnej výpravy.

Vďaka dobrej spolupráci Matice slovenskej s Obecným úradom v Plešivci pod vedením starostky Ivety Šušánovej, ako aj spolupráci s okresným a oblasťným výborom Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov na čele s Jurajom Bernárom si v Plešivci opäť pripomenuli tieto dejinné udalosti. Tak ako to už tradične býva zvykom, k spomienkovej akcii sa pripojili aj školáci z miestnej základnej školy s vyučovacím jazykom slovenským pod vedením riaditeľa Jozefa Mikuša.

Text a foto:
Zlatica HALKOVÁ
a Tatiana TOMKOVÁ

Vzácné klenoty Martina a Turca v nevšednej videoprezentácii Jedinečné spojenie tradícií a avantgardy

Michal SITNIK – Foto: Ivan PANÁK

Oblasťná organizácia cestovného ruchu Turiec dlhodobo propaguje tento región rôznymi formami. Pozornosť venuje tiež prezentácii histórie a historických budov či objektov Martina. Počas tohtoročných Martinských hodov prišla s úplne novou jedinečnou formou zviditeľnenia histórie, ale i významnej matičnej budovy.

Originálna videoprojekcia na priečelí druhej budovy Matice slovenskej

Pri príležitosti stošesťdesiateho výročia založenia Matice slovenskej pripravila v spolupráci s touto inštitúciou videomapping, čiže oživenie fasády druhej budovy Matice slovenskej zvukom, obrazom a nevšednými svetelnými efektmi.

Predseda predstavenstva organizácie cestovného ruchu Dalibor Steindl nám o tom povedal: „Spoločným zámerom bolo netradičnou, emocionálne pôsobivou formou priblížiť verejnosti výročie založenia našej významnej národnej inštitúcie a tiež deväťdesiate výročie postavenia druhej budovy Matice slovenskej.“

Realizáciu zámeru zverili Ivanovi Panákovi, s ktorým Matica slovenská spolupracovala už v predchádzajúcom období na

tvorbe vydarených videoprezentácií regiónu. Ivan Panák so svojím tímom pripravil videomapping pod značkou Lumalab. Napriek zlému počasiu a miernemu zdržaniu si diváci vychutnali unikátny zážitok. Aby si ho mohli návštevníci užžiť v čo najväčšom počte, rozhodli sa organizátori zopakovať videoprojekciu vo večerných hodinách aj v sobotu 11. novembra. No tým sa to nekončí. Vyhodený záznam, fotografie a sprievodné texty budú

umiestnené na sociálne siete. Nevšednú prezentáciu bude môcť kedykoľvek vidieť neobmedzený počet ľudí. Aj touto formou bude OO CR Turiec naďalej prispievať k propagácii historických klenotov Martina.

Vo Vavrišove liptovskomikulášski matičiari spomínali na Petra ZAŤKA Národohospodár s citom pre potreby Slovenska

Michal SITNIK – Foto: D MS v Liptovskom Mikuláši

Pri pamätnej tabuli v rodnej obci Vavrišovo pripravili matičiari z Liptovského Mikuláša spomienku na Petra ZAŤKA pri príležitosti stodvadsiateho výročia narodenia tohto národohospodára a politika. Tabuľu odhalili v roku 1998, ale nie na jeho rodnom dome, keďže ten bol v minulosti zbúraný...

Pri pamätnej tabuli v rodnej obci Vavrišovo pripravili matičiari z Liptovského Mikuláša spomienku na Petra ZAŤKA pri príležitosti stodvadsiateho výročia narodenia tohto národohospodára a politika.

Na pietnom stretnutí sa zúčastnil aj podpredseda Matice slovenskej Marek Nemeč, ktorý okrem iného povedal: „Je našim samozrejým poslaním pripomínať si a nezabúdať na významné osobnosti nášho národa. Peter Zaťka možno nepatrí k osobnostiam, ktoré by boli širokej verejnosti úplne známe, lenže jeho prínos v oblasti národného hospodárstva a politiky bol nezanedbateľný.“ Aj napriek ťažkému osudu, keď mu ako sedemročnému umrel otec a starostlivá matka ostala na

výchovu detí sama, dokázal sa svedomitou a pracovitou presadiť.

Dr. Ing. Peter Zaťka (*17. október 1903 Vavrišovo – †10. január 1978 Bratislava) sa narodil v rodine Mateja Zaťka a jeho manželky Zuzany, rod. Abrahámovej. Základnú školu vychodil v Liptovskom Hrádku. Študoval na meštianskej škole v Liptovskom Mikuláši a na Obchodnej akadémii v Martine. V roku 1926 absolvoval Vysokú školu obchodnú v Prahe. V rokoch 1926 –

1929 pracoval ako tajomník v Česko-slovensko-maďarskej obchodnej komore v Prahe. V roku 1929 prišiel do Bratislavy, kde pracoval ako tajomník Obchodnej a priemyselnej komory až do roku 1936. Tu sa stal spolupracovníkom Imricha Karvaša, s ktorým v roku 1931 iniciovali založenie časopisu Politika, na ktorého stránkach mladá slovenská inteligencia zdôvodňovala teóriu regionalizmu, ktorá požadovala väčší zreteľ na špecifické potreby Slovenska. Výsledkom bolo založenie Národohospodárskeho

ústavu Slovenska (NÁRUS), na zasadaniach ktorého sa Zaťka zúčastňoval ako ekonomický odborník. V rokoch 1936 – 1940 bol generálnym tajomníkom a podpredsedom Ústredného združenia slovenského priemyslu. V decembri 1938 mu zvolili za poslanca slovenského autonómneho snemu. V rokoch 1939 – 1944 bol poslancom snemu Slovenskej republiky. V marci 1939 mu ponúkli aj miesto ministra hospodárstva, ktoré odmietol. Bol však ministrovým poradcom a usiloval sa o obmedzenie vplyvu nemeckého finančného kapitálu na slovenské hospodárstvo. V rokoch 1941 – 1942 pôsobil ako predseda Ústredne pre hospodárstvo priemyselné a surovinové. Spolupracoval s občianskym krídlom odboja. Bol členom ilegálnej SNR. Preraboval hospodárske zabezpečenie Slovenského národného povstania tajným premiestňovaním materiálových zásob na stredné Slovensko. Počas povstania bol členom povstaleckej SNR a Rady na obranu Slovenska. Koncom roka 1944 ho za účasti v SNP odsúdili na smrť. Začiatkom roka 1945 sa stal poverenikom pre zásobovanie, obchod a priemysel. Po oslobodení pracoval ako podpredseda Štátneho plánovacieho a štatistického ústavu (1945 – 1948). V rokoch 194 – 1951 bol generálnym dozorcem Evanjelickej cirkvi a. v. Potom pracoval v rôznych podnikoch. V roku 1958 ho uväznili a odsúdili na tri roky za údajné podvracanie republiky. V roku 1960 ho prepustili na amnestiu a v roku 1968 rehabilitovali. Zomrel 10. januára 1978 v Bratislave.

Pred desiatimi rokmi zomrel popredný výtvarný umelec Milan LALUHA

Daroval mi svoj namaľovaný nos

Text a foto: Anna SLÁVIKOVÁ

Namiesto očakávanej vône farieb ma uvítal odporný pach. Šírila sa vôkol starca, zhrbeného nad bledomodrý predmet, ktorý vyzeral ako papier. Ticho som sa postavila zaňho a ponad plece som nakúkala. Reku, čo to robí? V ľavej ruke držal starú konzervu s akousi mazľavou hmotou. Pravou načieral štetcom do plechovky a mútnou smradľavou hmotou v nej natieral kus sololitu, opretý o stenu terasy...

„To je smrad, čo?“ zodvihol na chvíľu hlavu od roboty a nevinne na mňa pozrel.

„To sú rozvarené konské kopytá, teda glej,“ vysvetlil mi. „Aspoň vidíte, čo všetko musí umelec vytrpieť, aby ho konečne uznávali.“ A opäť sa vrátil k natieraniu sololitovej dosky. Svoj huncútsky úsmev skryl za sivú dlhú bradu.

■ OBRÁZOK Z ATELIÉRU

Poniatieral ešte niekoľko dosiek, kým vošiel do svojho ateliéru, ktorý tvoril súčasť domu. Kývol ledbabolo hlavou na znak, že aj mne dovolí vojsť do tejto komnaty. Vyzeralo to tam ako v nejakom sklade preplnenom obrazmi, rámami, gitarami, husľami a všelijakými haraburdami. Dlážka plná túb s farbami, niektoré

PROFIL

povytláčané do polovice, iné celkom, mnohé z nich boli roztečené v plechových konzervách i priamo na zemi. Porozhadzované štetce a kúsky šmirgľového papiera sa váľali na kope spolu s torzami jeho malieb. Zohla som sa a z dlážky som zodvihla malý štvorec sololitovej dosky s prekrásnou olejomalbou tetky z Mičinej...

„Majstre, a čo tie obrazy tak váľate v smetiach, akoby to bol odpad,“ vyčítala som mu priateľsky. „Odpad?“ zopakoval po mne prekvapene. „Veď všetko toto, čo tu vidíte, je odpad,“ prekvapoval ma a ukázal pritom na prekrásne obrazy vôkol seba svojou dlhokáskou chudou rukou.

■ MALBY NA SOLOLITE

Rada som ho pozorovala pri práci. Lenže túto výsadu poskytol málokomu. Zvyčajne pri navštevách robil iba základné mechanické roboty – ako nanášanie podkladu, teda napustenie sololitovej dosky glejom, čo-to pogumoval, ošmirgľoval zaschnutú zvyšnú farbu alebo si pripravoval materiál.

„Prečo maľujete na sololit, a nie na plátno?“ hrýzla ma otázka, keď sa stále zaoberal len tým tvrdým vrstveným zlisovaným papierom, aj to iba jeho rubom s nerovným, štruktúrovaným povrchom.

„Pretože sa mi naň lepšie maľuje. Na plátno sa robia valéry. Farby prenikajú do seba, aj keď to nechcem,“ objasnil mi záhadu.

„A čo sa vám na ňom neľúbi?“ zodvihol zo zeme kus sololitovej dosky a uprel na mňa svoje jasné modré oči pod dlhým bielym obočím. „Bazovský maľoval aj na noviny. A na hocičo, čo mal poruke. Nemal kedy zľadnúť a šepsovať plátno, ušla by mu medzičasom vidina,“ odôvodnil svoje počínanie aj na konkrétnom príklade veľkej osobnosti nášho výtvarného kumštu.

■ OBDIV K BAZOVSKÉMU

Miloša Bazovského mal veľmi rád. Netajil, že mu jeho tvorba bola najbližšia zo všetkých kolegov i dávno zomretých predchodcov. Osobne sa dobre poznali, navštevovali sa a navzájom si radi prezerali práce. Mala som pocit, že ich spája aj obľuba teplej jasnej oranžovej, žltej a červenej farby. Dodávala ich obrazom jas a cítila som, že aj optimizmus a akési nadšenie, ktoré ma k nim tak silno priťahovalo.

Prakticky všetkých členov legendárnej skupiny Galandovcov charakterizoval svojím originalitami. Azda najviac vybočoval z noriem a dogiem socialistického realizmu vo výtvarnej tvorbe Milan LALUHA.

Ibaže mňa priťahoval aj starec. Priťahoval a fascinoval. Liezla som za ním do toho kopca ako najatá. Býval kdesi na konci sveta, hneď pri lese, kam ani nijaká doprava nechočila. Človek bol nútený šliapať do prudkého vrchu, ak chcel byť pri ňom aspoň na chvíľu. Spotená som vždy trpla, v akej nálade ho zastihnem.

„Keď ma bude bolieť brucho, tak vás neprijmem,“ povedal mi raz pri rozlúčke. Odvtedy som si želala, aby ho brucho nikdy nebolelo, lebo by to marilo možnosť nadýchať sa jeho prítomnosti. Odvážila som sa zájsť k nemu iba raz za dlhý čas, aj keď by som si tam najradšej zriadila trvalý pobyt.

■ FAREBNÁ SPOVEDĽ

Neviem vysvetliť, čo ma k nemu tak priťahovalo. Predovšetkým obrazy, ktoré maľoval. Na tie zdanlivo rovnaké variácie toho istého – akýchsi abstraktných tetiek z Mičinej, namaľovaných raz sprava, potom zľava, inokedy sprostredku, s guľatou či so špicatou šatkou na hlave, som sa tak rada dívala. Pôsobili na mňa radostne. Pri pohľade na ne mi bolo tak dobre. Čím viac ich tam mal nahádzaných na kopách alebo nesúrodo porozkladných na terase, kde ich vysúšal na slnku, tým väčšie potešenie som pocítovala.

„Čo už len na tých farebných poloblúkoch vidíš? Veď sú všetky rovnaké. Ten chlap maľuje stále to isté,“ vyčítala mi známa, keď som jej ukazovala nádhernú knižku o ňom, ktorá vyšla v Tatrane. Na kvalitnom papieri, vytlačené modernou technikou, sa mi zdali reprodukcie jeho obrazov verné, a teda aj krásne.

„Pozri sa! Tuto uprostred vždy nakreslí puknuté vajce,“ škľabila sa známa, keď ukazovala na elipsoidný útvar zložitých farieb, často sa vyskytujúci v jeho maľbách. Prstom pritom dobala do reprodukcie. Čo som jej mala povedať? Buď človek isté veci prijme, alebo neprijme. Vzťah k čomusi takému krehkému, ako je kumšt, sa nedá vnútiť. Mňa oslovoval tento človek viac, ako je bežný štandard. Skrátka, podmanil si moju dušu.

Prekvapila ma jeho kritika na vydanú knihu. „Toto nie sú moje farby,“ tvrdil. „Nedokážu verne prekopírovať pravý farebný odtieň. Ani sa im to nemôže podať, pretože

na niektorých miestach používam nemiešané pravé farby. Ako napríklad túto...“ Ukázal na jasnú oranžovú, potom na žltú a napokon sytočervenú ako višňa.

„Vytláčim farby priamo z tuby a nanesiem na podklad.“

Chvíľu zostalo ticho. „Pozrite na tie valéry, ktoré vznikli pri reprodukcii. Tie prechody svetla do tmy a, naopak, na pôvodnom obraze nie sú,“ dodal po chvíli.

„Samozrejme, nie je možné docieľiť, aby reprodukcia vyzerala ako originál,“ pomyslela som si zasa ja. „Inak by nikto za obraz nedal toľko, koľko dá.“

■ ŠTEKLENIE INVCIE

Neboli to však iba jeho obrazy, ktoré mi učarovali. Bol to aj on sám. Jeho reakcie a najmä ohromne vtipné odpovede, študentským žargónom povedané priam hlody, na ktorých som sa chichotala ako pominutá. Pravdaže, že som do neho nerýpala. Nechcela som si ho pohnevať, veď ani nebolo prečo. Ale veľa vecí ma zaujímalo, takže podchvíľou som sa na čosi vypytovala. Mohol ma kamsi poslať, aj som sa niekedy čudovala, že tak neurobil, veď som sa okolo neho obšmietala a chodila za ním ako tieň. Nuž, ale keď on sa stále pohyboval – raz bol v ateliéri, kde čosi šmirgľoval, inokedy na terase gumoval ceruzou načrtnuté kruhy, na ktoré potom nanášal farbu, občas čosi opravoval na obrázku, s ktorým nebol spokojný, o chvíľu nato prešiel na iné miesto, kde reparať nejaký starý obrazok, potom odbehol do obývačky, z nej do záhrady...

Nabehala som sa za ním ako maratónec. No behala som rada.

Mala som možnosť dívať sa, ako fixoval škie nakreslené rukou jeho obľúbenca a možno trošku aj vzoru Miloša Bazovského. Priniesol ich k nemu istý vášnivý zberateľ a Bazovského obdivovateľ počas mojej prítomnosti. Z malej obdĺžnikovej písanky s oranžovými pergamentami (obalom) na bielych stránkach sa na mňa dívali pôvabné, ceruzkou načrtnuté kresby. Akoby tie výjavy zachytil jedným tahom. Krajiny, gazdovské dvory, domy, nakreslené vzácnou rukou, ktorá dokončila svoje dielo už pred štyrmi desiatkami rokov. Zato potešenie bude rozdávať,

pokým obrázky nezhltnú nemilosrdný zub času a pokiaľ sa nájdú takí, čo si budú vedieť tvorbu veľkého umelca vážiť.

„Ten papier si neberte. Je roztrhnutý,“ chcela som mu zabrániť v tom, aby nalial roztopený glej na kus poškodeného a dokrkvaneho sololitu. Namiesto neho som mu podávala druhý kusok. „Dajte to sem. Práve taký potrebujem. Urobím na ňom opitého s hrčavým nosom. A tento rozdrapený kusok mi k tomu posluží. Možno ma aj k niečomu vyinspiuje.“

Milan LALUHA bol zakladajúcim členom skupiny Mikuláša Galandu, činnosť ktorej bola ukončená v roku 1968. Zúčastnil sa na všetkých skupinových výstavách Galandovcov.

Ako sa ukázalo, stačilo malé pošteklenie invencie a hneď bol na svete nový obrazok. Jeho opilci s veľkými červenými nosmi neraz vyvolávajú v diváckom sa dobrú náladu, akoby sa aj on sám zúčastnil na akejsi pitke. Opravdivý majster štetca kriedových i olejových farieb dokáže využiť všetky podnety na nové veci. Maľoval na netradičné podklady, ako je šmirgľový papier či zvyšky kartónov.

„Viete, že veľakrát práve na náhodu je založený celý kumšt? Taký Picasso. Náhodou jedol na novinách a urobila sa mu tam škvrna. A práve tá masť škvrna ho inšpirovala, aby namaľoval nový obraz. Preto by som sa mal ja brániť náhodám, ktoré ma, možno, privedú na dobrý nápad? Náhoda hrá v živote podstatnú úlohu.“

Ďalšie vysvetlenie, ďalšie priblíženie k jeho vnútru, ktoré je pre mňa aj tak stále nepoznané. Bol to nevysspytateľný, svojrázny tvor s veľkým duchom a so sviežim vtipom.

■ SÚBOJ S NEPOHODOU

Aj obyčajný vietor dokáže nímavému tvorivému človeku skomplikovať život. Keď som sa jedno jesenné snečné popoludnie objavila pri plote jeho domu, kývol na mňa z vyvýšenej terasy, aby som šla ďalej. Zastihla som ho nie práve v najlepšej nálade. Zachmúrené nebové oči zosiveli a uzol hnevu na zvráštenom čele ma takmer vrátili späť za bránku. Vyľakala som sa, či ten výraz nemá preto, že ma vidí.

„Pozrite sa, čo mi ten šľakom trafený vetrík vyvádza,“ zohol sa a z terasovej dlážky zodvihol obdĺžnikovú sololitovú dosku, ktorá ako na potvoru padla práve čerstvo natretou podmalbou na dláždice.

„Či by človeka neporazilo pri takej robotě!“ Oprel dosku o stenu pod oknom, a len čo tak urobil, už capla na zem ďalšia. Akože inak, zasa tým natretým dolu.

„Bodaj ho porantal!“ zahrešil a obrátil hlavu dohora. „Načo si stvoril ten vietor? Há? Len aby si mi robil naprotieň?“ Adresoval to zrejme Pánu Bohu, pretože tam hore nad ním som nič iné nevidela.

„Krucifix!“ A zohol sa k ďalšej spadnutej doske. „Dnes nič iné nerobím, len otáčam dosky.“ Podložil pred ňu kameň, len aby ju trochu zaťažil, no nebolo to nič platné. Lhké sololitové dosky sa poddávali vetru a padali na zem ako hniličky.

Najedovaný vošiel do ateliéru a kývnutím hlavy ma pozval dnu. Na okennej doske, pozdĺž celej jednej strany miestnosti, boli vedľa seba

naukladané miniatúry jeho motívov. Pod oknom na zemi sa váľali na kope tiež také obrážky a vedľa kresla, ktoré mi ponúkol, sa takisto na seba tlačili malé, milé a radostné obrázky. Ak by človek nemal zmysel pre detail, dušoval by sa, že je na nich to isté. No len čo sa lepšie prizrie, vidí, že ide o variácie toho istého alebo približného motívu. Najradšej by som ich mala všetky. Dokázala by som sa na ne dívať do zbláznenia.

„Maľujete aj viac rovnakých obrázkov?“ spýtala som sa, keď som sa premývala v tej hĺbe umenia.

„Nikdy. Aj keď ich urobím dvetisíc zdanlivo rovnakých, nikdy nenájdete dva presne rovnaké. Každý z nich je iný. To iba slepi a tupí tvrdia, že sú rovnaké.“

„Ako viete, že ste vyčerpali všetky možné varianty?“ vyzvedala som ďalej.

„Viem to veľmi ľahko. Maľujem dovtedy, kým ma to baví. Keď ma istý motív prestane baviť, začnem maľovať čosi iné.“

Logické vysvetlenie. Nenápadne som zisťovala, či by bol ochotný odpovedať na moje otázky aj obsiahlejšie. Plánovala som s ním totiž urobiť rozhovor do časopisu a on mi zakaždým poskytol iba veľmi úsporné odpovede. Len čo pochopil môj úmysel, už aj hľadal výhovorky.

„Môžete za mnou prísť, kedy chcete. Ale sama. Bez toho vášho mikrofónu.“

Takto sa vykrúcal hádam päť rokov. Medzičasom, vždy keď som sa u neho ukázala, priniesla som nejakú maličkosť. Keď som už vymýňala celú svoju fantáziu, vytiahla som z tašky bonboniéru.

„Och, tak toto ste nemali,“ namietal. „Z takýchto sračiek ma bolí brucho.“ – „Nuž, tak čím by som vám urobila radosť?“ vyzvedala som. „Keď tak veľmi chcete, prineste mi višne. Tie mám rád.“ – „Ale veď sú trpké“ namietala som v dobrom. „A život nie je trpký?“ uviedol moje obavy na pravú mieru.

Zohnať chutné višne nie je vonkoncom jednoduché. Dostať ich iba raz do roka na začiatku leta, a aj to iba na niektorých trhoviskách. Ale zohnala som.

Ešte stihol mať kopy výhovoriek, kým privolil, aby som si nahrála zopár jeho odpovedí. Podchvíľou som vypla diktafón, akože končíme, keď som pobadala, že už má toho plné zuby. A to som ten malý strojček zakaždým položila na iné miesto, len aby ho nemal na očiach. Celý som ho mala zababraný od farieb a glejov.

Potrebovala som však k profilu o ňom aj fotky. Mój stály fotograf Juraj Velebír, obdarený úžasným darom umeleckého videnia, ale aj pokojnou povahou, sa nenápadne (akože si obzerá obrazy) tmolil okolo umelca so zaujímavými stareckými rysmi tváre, zvlášť s výraznými očami a Marxovou bradou, oblečeného ako vždy v tepláčkoch a papučkách, až sa mu podarilo vystihnúť ten správny moment. Portréty esenciálne dokreslovali majstrovu myšlienku: „Dnes, keď spravíte čiaru nakrivo, ešte ju aj prečiarknete, už je to veľdielo.“

Nebanujem, že som do jeho ateliéru, ktorý bol súčasťou domu na kopci vysoko nad mestom, merala cestu veľakrát. Každé stretnutie s ním bolo pre mňa podnetné. A ako som sa pri ňom nasmiala. Ten chlap mal aj v osemdesiatke iskriky humor. Bol to huncút na pohľadanie. Mohla som si vychutnať aj jeho virtuóznou hru na husliach, keď mu prsty behali po hmatníku rovnako dobre, ako keď v nich držal štetec. Moju galériu rozhovorov s osobnosťami obohatil o svoju autenticitu. A pridal aj miniatúry obdĺžnikových obrázkov svojho nevšedného pestrofarebného, oranžovo-žltého-červeného nosa. Unikátne čosi. Vzácné najmä tým, že ide o jedinú olejomalbu jeho nosa, ktorú v ateliéri mal...

Výtvarníci sa usilujú na Vianoce pomôcť malým pacientom

Umenie na krídlach maliarov nádeje

Ivan KRAJČOVIČ – Foto: autor, unikatneobrazy.sk

V piešťanskom centre Adeli Medical Center, kde sa snažia prinavrátiť pacientom zdravie, sa konal tohto roku už tretí ročník projektu Unikátne obrazy. Jedinečné podujatie sa snaží skĺbiť tvorbu detí s profesionálnymi výtvarníkmi, ktorí ich diela dotvoria. Výťažok z aukcie obrazov s podpismi detí a umelcov pred Vianocami putuje späť na ich liečbu.

Projekt sa začal v roku 2021 nesmelým pokusom, z ktorého výťažok z aukcie podporil skvalitnenie neurorehabilitácie u piatich malých pacientov. Obrazy maľovali pacienti a dotvorili ich výtvarníci Marek Ormandík a Zbyšek Felix. Finančnú pomoc z ich predaja dostali na rehabilitáciu bábätká so zameškvajúcim vývinom a mladí pacienti po devastujúcich dopravných nehodách. Na druhom ročníku sa už zúčastnili ako garanti traja slovenskí profesionálni výtvarníci – Katarína Vavrová, Fero Lipták, ktorý si s deťskými kresbami veľmi porozumel, a Pavel Herman.

■ PLÁTNA PRE DETI

Na tretí ročník som sa bol pozrieť osobne. Večerná atmosféra bola neformálna. Pre deti, ale aj dospelých boli pripravené profesionálne maliarske plátna. Kto z pacientov chcel, mohol prísť a maľovať, čo ho práve napadlo. „Maľujem iba srdiečka,“ zveril sa mi jeden z nádejných malých umelcov. Ďalší svoj výtvar dotvoril odtlačkami svojich rúk, ktoré namáčal do farby, pretože nemohol držať štetec v zdeformovanej ruke.

Medzi deťmi na vozíčkoch a dospelými sa v tomto roku pohy-

Maliar Pavel HERMAN s malými pacientmi

boval trnavský výtvarník Pavol Herman. Nezasahoval do ich snahy, ale v podvedomí už rozmyšľal, ako by mohol ich obrazy dotvoriť. „Musím si ten obraz prečítať, odhadnúť, čo chcel možno budúci výtvarník ním povedať. Ja nechcem ich výtvar opravovať, ale dokončiť myšlienku, ktorú dal na plátno.“ Pred výtvarníkmi, ktorí si na konci

stretnutia ešte mokré obrazy odviezli do svojich ateliérov, potom stojí náročná úloha. Dotvoriť kresby pacientov, ktorí neraz držali štetec v rukách prvý raz, tak, aby z ich myšlienky vznikli diela, ktoré oslovia tých, ktorí kúpou diel podporia ich liečbu. „Máme rodinného priateľa ortopéda doktora Mariána Nosála z Piešťan,“ spomína na začiatky ich

Autorka projektu Zuzana CYPRIČOVÁ s mladou pacientkou

zapojenia do tohto projektu jeho manželka Gabika, ktorá bola tiež na akcii prítomná. „Raz, keď sme sa stretli, spomenul toto podujatie, pretože do sanatória chodil za pacientmi. Tak sme s manželom rozmyšľali, ako tie deti podporiť – či už venovaním obrazov, alebo niečím iným. Táto myšlienka umeleckej spolupráce s nimi sa nám zapáčila.“

■ AUTORKA PROJEKTU

Projekt vymyslela a do konkrétnej podoby rozvinula riaditeľka a správkyňa Nadácie Adeli Zuzana Cypričová.

„Raz sme tak sedeli s kolegami a rozmyšľali, ako získať finančné prostriedky na liečbu malých pacientov. Vyše osemdesiat percent máme z dvoch percent daní a tie sú určené pre konkrétneho pacienta,“ približuje príjmy nadácie Zuzana Cypričová. „Potom sú to napríklad príbehy pacientov na webe, ktorí zdieľaním svojho príbehu oslovia sponzorov. Máme spolupracovníkov aj veľké súkromné firmy. Rozmyšľali sme viac nadčasovo nad tým, ako do získavania financií

vtiahuť aj pacientov. Dať im pocit, že aj oni môžu prispieť na svoju liečbu. Maľovanie obrazov im dalo pocit seba-vedomia. Prvý raz ma to napadlo, keď sme fotili pacientov v ateliéri módnej fotografky Ivany Oreškovej, ktorú som na to nahovorila. Veľmi sa tešili, akí sú slávni, a tak sme sa rozhodli, aby si užili toho mediálneho lesku ešte viac. Keď som videla to šťastie v ich očiach, povedala som si, že to musíme rozvíjať ďalej.“

■ MENEJ PODPORY

Treba však povedať aj to, že liečba v centre je krátkodobá, a nie je lacná. Hradia si ju buď rodičia detí zo svojich úspor, alebo prostredníctvom vlastných nadácií, poukazovaním dvoch percent z dane a podobne. Mnohé firmy od financovania liečby pre zhoršené ekonomické podmienky dokonca v posledných rokoch odstúpili. Zmenšili sa množstvá filantropov a podporovateľov. Aj Trnavský samosprávny kraj, ktorý prostredníctvom Nadácie Dar Adeli centrum štedro podporoval, od financovania odskočil. Okresný súd v Trnave vo februári tohto roka v právnej veci na návrh poskytovateľa ubytovacích služieb začal konkurzné konanie voči dlžníkovi ubytovania Adeli Center. Dôvodom bolo zvýšenie cien energií zapríčinené okrem iného aj reštriktívnymi opatreniami bývalej vlády počas pandémie. Hlavný akcionár piešťanského centra z Dubaja Emirates hospitals group zvýšenie kapitálu vtedy nezabezpečil.

Pred Vianocami bude internetová aukcia obrazov malých umelcov, kúpou ktorých môže prispieť na liečbu pacientov každý z nás. Za štát a tých, ktorí tak nemienia robiť.

Peter VRLÍK zaujal knihou najstarších slovanských bájí, legend a povestí

Pútavá novinka z matičnej edičnej dielne

PERIODIKÁ

Slovanských národov je veľa a každý z nich si uchováva svoje kultúrne dedičstvo, kam patria aj literárne útvary – báje, legendy a povesti. Spolupracovník SNN, spisovateľ a matičný dramatik Peter VRLÍK nezostal iba pri ľudovej slovesnosti a do svojho najnovšieho knižného výberu vložil tiež texty, ktoré vznikli aj iným spôsobom, ako len ústnym podaním.

Práve tak ako aj inde v Európe prví slovanskí kronikári a letopisci zachovali informácie o pôvode svojho spoločenstva v písanej podobe. Nie menej dôležité miesto v týchto záznamoch zaujímajú legendy, v ktorých ich autori hľadajú posvätné korene predkov práve vládnucich dynastií. K týmto pridal aj ďalšie príbehy, v ktorých oslávili hrdinské a vznešené činy tých, ktorí si kroniky objednali. Takmer vo všetkých súčasných európskych národoch sa najstaršie legendy a báje zachovali v univerzálnom jazyku stredoveku, ktorým bola latinčina. To však celkom neplatí pre naše územie. Od príchodu svätého Konštantína Filozofa a jeho brata svätého Metoda k našim slovanským predkom existujú o vtedajších spoločenstvách starých Slovákov i písomné záznamy v našom vlastnom prvom literárnom jazyku, ktorý poznáme aj pod názvom staroslovenčina. Peter Vrlík načrel do tejto slovanskej truhlice s bohatstvom, v ktorom sú zachytené príbehy z dávnej minulosti a niektoré z nich prekladá čitateľom v publikácii Najstaršie slovanské báje, legendy a povesti z produkcie Maticy slovenskej, ktorú si až do vypredania nákladu môžete objednať prostredníctvom emailu periodika@matica.sk, telefonicky na tel. č. 0918 904 931 alebo v knižnom e-shope www.vydavatel.sk. Bežná pultová cena knihy je 15,90 eura, teraz ju však môžete získať so zľavou 29 percent za 11,20 eura. Na obálke je zaujímavá razba so striebornou fóliou, a tak kniha môže byť pekným darčekom (nielen) pod vianočný stromček.

Michal SITNIK

HUMORESKA

Podobnosť s epizódkou v krčme U kalicha je čisto náhodná. V predvečer Prvej, tiež zvanej Veľkej vojny v hostinci U kalicha v Prahe sedel budúci dobrý vojak Švejka a neznámy fúzatý pán. Bol to civilný strážnik Bretschneider. Teraz sa to volá príslušník SIS, investigatívny novinár alebo angažovaný aktivista. Krčmár Palivec, známy hulvát, umýval tácky. „Tu kedysi visel obraz cisára pána,“ ozval sa Bretschneider, „práve tam, kde teraz visí zrkadlo.“ – „Áno, to majú pravdu,“ odpovedal pán Palivec, „visel tam a srali naň muchy, tak som ho dal na povalu. To viete, ešte by si niekto mohol dovoliť nejakú poznámku a mohli

by z toho byť neprijemnosti.“ A to krčmár Palivec nemal povedať, lebo tajný Bretschneider vytiahol odznak a krčmára zbalil. Pretože zvesil obraz pre nespornú činnosť, ktorú muchy

a ani nešiel do basy. Súdni lekári konštatovali „úplnú duševnú otupeľnosť“ a vrodenný kreténizmus Josefa Švejka,“ ktorý sa prejavoval slovami ako: „Nech žije cisár pán a pod ...!“

a odstraňovať vlajky nie je len tak mirnicks-dirniks. Vtedajšie súdy sa odsudzovaním veľmi netrápili. Vinní boli všetci. Keďže sme sa prehlpli do pokrokového demokratického

Podobnosť so Švejkom je čisto náhodná

robia na všetky obrazy. Nielen na obraz cisára pána a jeho nasledovníkov. Špeh NAKA, pardon, pán Bretschneider, zbalil aj Švejka. Toho za výklad pravdepodobného vývoja situácie v Európe, inak povedané za zločin vlezrady. Nasledovali súdy. Palivec vyfasoval desať rokov. Známy pražský politik sa údajne vyjadril: „Švejka musí visieť!“ Treba priznať, že Švejka zostal nazíve

Ako sa na začiatku románov alibisticky zvykne písať – ide o fikciu, všetky osoby, charaktery a deje v tejto knihe sú vymyslené. Akákoľvek podobnosť so skutočnými osobami, situáciami alebo realitou je čisto náhodná. Samotný Hašek píše o Švejki: „Historik bude zaujímať, že videl ďaleko do budúcnosti.“ Už vtedy sa ukázalo, že vešať alebo zvesovať obrazy mocnárov

tisícročia, systém súdnictva v predvečer Tretej, tiež zvanej Poslednej vojny treba zlepšiť. Vytvoriť Historicko-výkladový súd so sídlom v Norimbergu alebo tam, kde štát kúpi od politiky za dobrý peniaz budovu. Rozsudky historicko-výkladového súdu definitívne uzavrujú špekulácie o veciach, na ktorých sa prostí ľudia a rafinovaní historici či vedci nevedia dohodnúť.

Čiastočne to už funguje. Historický súd dá definitívnu bodku aj za výmysliami, čiže hoaxami. Aby sa do lochu nedostávali ľudia, ktorí, nedajbože, by mali škodlivý iný názor. Príkazy na rozsúdenie. Bol Svätopluk kráľ alebo knieža? Bol Mao Ce-tung revolucionár? Mal Che Guevara na baretke červenú hviezdu? Obsahujú párky mäso? Bolí Američania na Mesiaci? Čo bolo prvé: vajce alebo sliepka? Vírus covidu je z nedovarenej netopierej polievky alebo z laboratória? Veľa otázok a ešte viac riskantných odpovedí. Rozhodnutím súdu sa nebezpečné diskusie ukončia. Ako hovoril pán Palivec pred vyše sto rokmi – aspoň nebudú z toho neprijemnosti.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

MEDAILÓN

Matica slovenská, jej periodikum SSN a krajský život – to všetko je dlhé roky spolu zákonite a logicky prepojený fenomén. Nie tak dávno sme si pripomenuli na tomto mieste jubileum významného muža reverenda Dušana Tótha, ktorý svoj osobný krajský osud spojil s osudom slovenskej komunity za hranicami Slovenska a takpovediac so starou vlasťou. Takéto spojenie, či skôr prepojenie, v plnej sile plnohodnotných prejavov a pôsobenia stelesňuje dlhé desaťročia ďalší jubilat – zhodou okolností v Kanade – Marián Mark STOLÁRIK, ktorý v tomto roku v apríli osláv

Pevné spojivá so starou vlasťou

osemdesiate narodeniny. Univerzitný profesor na Katedre slovenských dejín a kultúry na Ottawskej univerzite, rodák z Martina, ktorý žije na vzdialenom kontinente väčšiu časť života. Ved' už osem rokov po narodení s rodičmi začal svoj nový kanadský život. V rokoch 1979 – 1991 pôsobil ako predseda, vedúci riadiaci pracovník a riaditeľ tlače Balchského inštitútu pre etnické štúdiá vo Filadelfii, od roka 1992 ako univerzitný profesor na Katedre slovenských dejín a kultúry na Ottawskej univerzite. Je veľký odborník na dejiny imigrácie do Severnej Ameriky a jej etnické skupiny. S dôrazom, pravdaze, na slovenskú societu. Z tejto problematiky publikoval viacero kníh a desiatky článkov v periodikách. Zapálene editoval monografiu *The Slovak Republic: A Decade of Independence* a či *Where is my home*, ktorá sa venuje histórii slovenskej emigrácie do Severnej Ameriky v rokoch 1870 – 2012. Založil a redigoval *The Slovak Studies Newsletter* (1977 – 1987), podobne aj vedeckú ročenku *Slovakia*. V rokoch 1993 – 1999 bol predseda Kanadskej Slovenskej ligy. Za neúnavnú schopnosť upevňovať národné povedomie aj našu kultúrnu identitu za hranicami vlasti bol právom veľakrát ocenený, napríklad Medailou Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí i Maticou slovenskou. Aj pri jeho významnom okrúhlym výročí M. Stolarikovi srdečne blahoželáme a želáme mu, aby ešte dlho dvíhal (nielen) pomyselnú slovenskú zástavu všade tam, kde pôsobí!

Igor VÁLEK, Foto: archiv

Trojdnové turné na východe s veľkým záujmom o knihy Matice slovenskej

Aj samostatnosť Slovenska bola kedysi utópia

Text a foto: Ján BESKYDOV

Globálne utópie a národné utópie, sen a skutočnosť, politická vízia a praktická realizácia, riziko dystopickej Európy či vízia lepšieho Slovenska boli témy, ktoré začiatkom novembra rezonovali na východe Slovenska. Predseda MS M. Gešper a vedecký pracovník SLÚ MS L. Perný navštívili mestá Prešov, Košice a Bardejov s cieľom propagovať vlastnú tvorbu, ako aj celkovo vedeckú a osvetovú činnosť Matice slovenskej.

Diskusie sa venovali slovenským, ale aj svetovým vizionárom, ktorí hľadali odpovede na to, ako by mohla vyzerat' spravodlivejšia, slobodnejšia a rovnoprávnejšia spoločnosť. Marián Gešper pripomenul, že práve v čase štúrovcov utopická vízia o tzv. slovenskom Okolí je dnes už realizovaná, ba dokonca prekročená existenciou samostatnej Slovenskej republiky. Lukáš Perný v kontexte priblíženia k utópii ocenil zakladateľa prvého slovenského družstva Samuela Jurkoviča, o ktorom práve vydal knihu, a presunul jeho prínos so svetovým utopistom Owenom, ktorý približne v tom istom čase vybudoval prvý sociálny podnik New Lanark či uskutočnil prvý pokus o sebestačnú utopickú

Autori M. Gešper (vpravo) a Lukáš Perný (vľavo) na turné po východnom Slovensku

komúnou New Harmony. Okrem toho spomenul aj ostatných vizionárov sociálnych práv, ako boli Bolzano, Cabet,

Fourier či samotného autora Utópie, filozofa a patróna štátnikov a právnikov sv. Thomasa Moora.

Autori nezabudli aktualizovať problém aj do kontextu naplňania utópie v súvislosti s verejným priestorom a poukázali na jeho kritický stav v Bratislave – popraskané chodníky, burina, graffiti, rozbité a zničené budovy, neobývaný hotel Kyjev, neriešenie bezplatných verejných WC na hlavnej stanici, zbúranie modernistických stavieb ako Istropolis a pod. V závere autori predstavili svoje ďalšie plány. Lukáš Perný má v pláne dopísať svoju knihu esejí, vytvoriť zborník o bernolákovcoch a ďalší zborník k stodvadsaťročniciam Novomeského a Horvátha. Predseda Matice pripravuje knihy o Daxnerovi, Slovákoch v česko-slovenských légiách a východoslovenskom roľníckom povstaní.

Matica v Poprade pripravila Deň spisovnej slovenčiny

Slovo o rodnej reči pod Tatrami

Rastislav ZACHER, OP MS v Poprade

Oblastné pracovisko Matice slovenskej v Poprade v spolupráci s Podtatranskou knižnicou, PSK a Mladou Maticou zorganizovali 14. novembra v Podtatranskej knižnici v Poprade Deň spisovnej slovenčiny s podtitulom Slovo o rodnej reči. Podujatie bolo určené najmä žiakom a študentom popradských škôl, ale aj širokej verejnosti.

Vedúci OP MS Rastislav Zacher a podpredseda MS Marek Nemeč sa usilovali na podujatí, na príprave a priebehu ktorého mala nemalú zásluhu predsedníčka MO MS v Poprade Ludmila Hrehorčáková, odovzdať popradským školákovi a tamojšej verejnosti bohaté poznatky o našom materinskom jazyku, našej krásnej reči, ale aj o súčasnom poslaní a význame Matice slovenskej. Marek Nemeč priblížil prítomným svet štúrovcov aj reci-

táciou ich nádherných básní. Oživením a spretrením Dňa spisovnej slovenčiny bol aj sprievodný kultúrny program v duchu ľudových zvykov a tradícií, ktorý v nádherných krojoch uviedli súrodenci Peter a Kvetka Šalingovci z Batizoviec. Záujem o rôzne materiály o MS, o jej aktivity, ako aj o pracovné listy pre žiakov prejavili samotní pedagógovia, ktorí si ich odnášali na využitie vo vyučovaní na hodinách slovenského jazyka.

Podpredseda MS Marek NEMEČ sa prihovára účastníkom popradského podujatia.

Vo Valči odhalili pamätník obetiam Veľkej vojny

Na oslavách boli aj vojnoví veteráni

Ján LUČAN, člen Vlastivedného odboru MS

Valču nezviditeľňuje len známe lyžiarske stredisko vo Valčianskej doline, ale aj aktivity tamojšieho agilného matičného odboru. Miestni matičári tu symbolicky 11. 11. na sto-piate výročie ukončenia prvej svetovej vojny odhalili Pamätník padlým občanom obce, na ktorom je trinásť mien obetí Veľkej vojny. Slávnosť odhalenia pamätníka, ktorého autorom je člen Vlastivedného odboru MS a spolupracovník nášho dvojtyždenníka Jaromír Meriač, otvorili štátnou hymnou členovia spevokolu Valčan. Nasledoval

prihovor poslanca obecného zastupiteľstva Štefana Varchola. S kolegom poslancom Jozefom Balekom položili veniec k novému pamätníku, ktorý je umiestnený v areáli, kde sa nachádza aj Pamätník SNP. Čestnými hosťami na slávnostnom akte boli členovia Únie vojnových veteránov Slovenska, poslanec ŽSK Pavel Slota, riaditeľka Vlastivedného odboru MS PhDr. Dáša Daneková a tajomník MS Viliam Komora. Valčania chcú pamätníkmi pripomínať budúcim generáciám krutosť vojen, v ktorých prídu o životy tisícky mladých mužov.

Polemika v Literárnom týždenníku bez názoru druhej strany

Útoky na Maticu pre Mons.FUGU pokračujú

Spracoval: (mrs) – Foto: archív

Predseda a správca Matice slovenskej – Marián GEŠPER a Maroš SMOLEC – zaslali otvorený list predsedovi Spolku slovenských spisovateľov (SSS) Borisovi Brendzovi. Ide o sťažnosť, že Literárny týždenník, ktorý vydáva SSS, uverejnil útočný článok heraldika L. Vrteľa na adresu ustanovizne, ktorá si odhalením busty uctila výročie významného slovenského kňaza a zahraničného Slováka, autora prvého neoficiálneho návrhu slovenskej vlajky Ladislava Fugu, bez toho, aby sa mohla Matica k téme vyjadriť. V periodiku uverejnila článok pod rubrikou Polemika, avšak bez názoru druhej strany.

Rozhodli sme sa preto v SNN zverejniť protest hlavných predstaviteľov Matice slovenskej smerom k Spolku slovenských spisovateľov: „Reagujeme na útočný útok na najstaršiu kultúrnu a vedeckú ustanovizňu Maticu slovenskú, ktorý sa udial v článku uverejnenom v Literárnom týždenníku č. 25 – 26 (2023, 36. ročník), teda v oficiálnom periodiku Spolku slovenských spisovateľov. Išlo o problematiku týkajúcu sa aj predsedu Zahraničnej Matice slovenskej Františka Jozefa Fugu, ktorý bol významným predstaviteľom slovenskej emigrácie a matičného života v zahraničí i tvorcom prvého návrhu novodobej slovenskej vlajky (1984), vtedy slúžiaci ako vlajka Zahraničnej MS. V tomto článku, bohužiaľ uverejnenom zjavne so súhla-

som šéfredaktora, autor veľmi nepríjemným spôsobom a neeticky zaútočil na Maticu slovenskú, a to podotýkam v čase, keď si pripomíname 160. výročie jej založenia v roku 1863 vo vtedajšom Turčianskom Svätom Martine.

OHROZENÁ SPOLUPRÁCA

Bohužiaľ musíme konštatovať, že uverejnenie tohto článku prichádza práve v dobe, keď sa vzťahy medzi Maticou slovenskou a Spolkom slovenských spisovateľov priateľsky prehĺbili a rozvinuli sa do budúcej spolupráce. Paradoxne došlo k tomu v čase, keď sa zo strany Matice slovenskej zvažujú formy pomoci pre Literárny týždenník. Šéfredaktor Literárneho týždenníka takto vedome či nevedome deštruoval dobre

nastavenú spoluprácu a rozvoj ďalších spoločných aktivít.

Ide o poľutovaniahodný akt aj z dôvodu, že práve v dobe zverejnenia článku matičná delegácia navštívila Maticu srbskú v Novom Sade a Združenie srbských spisovateľov v Belehrade. Matica slovenská rozšírila delegáciu o kolegu Dr. Lukáša Perného, podpredsedu Spolku slovenských spisovateľov, ktorý tam vystupoval za Vašu organizáciu a dohodol konkrétne formy spolupráce so Združením srbských spisovateľov. Nadviaže sa tým na predchádzajúce spoločné aktivity s významnými srbskými autormi, ktoré dávnejšie začal Dr. Miroslav Bielik. Ide o významnú medzinárodnú spoluprácu, ktorá by sa však bez matičného podnetu neobnovila.

KONŠPIRÁCIE AUTORA

Takisto rázne odmietame konšpirácie a dohady autora článku o tzv. ľudáckom charaktere Matice slovenskej. Jednak si Matica slovenská pravidelne pripomína SNP, ctí si demokratické princípy, ako aj historické osobnosti, ktoré sa postavili proti fašizmu. Nehovoriac o tom, že mnohí matičári v SNP bojujú a padli a tiež že istý čas z budovy Maticy v Bratislave vysiela slobodný rozhlas.“

Na záver M. Gešper a M. Smolec požiadali vedenie o uverejnenie ich zaslaného stanoviska v Literárnom týždenníku v rovnakom rozsahu. Potom to bude skutočná novinárska polemika. Zatiaľ je to len útok na Maticu, ktorá ho práve zo strany SSS a Literárneho týždenníka nečakala.

MATIČNÉ DEPEŠE

ČERNOVSKÝM MARTÝROM

V Kaplnke Svätej rodiny v Kotešovej sa pri príležitosti 116. výročia Černovskej tragédie uskutočnila pietna spomienková slávnosť. Kaplnku a areál tamojšieho kaštieľa, v ktorej sa pri tejto príležitosti prvýkrát slávila svätá omša, vybudoval operný spevák Gustáv Beláček s rodinou. Na slávnosti privítal Danielu Suchú, predsedníčku o. z. CYRILOMETODIADA, historika Antona Hrnka, konateľu nadácie Pro Patria, Miroslava Minárčika, primátora mesta Bytča, Štefana Klusa, starostu Predmiera, Antona Barčika, zakladateľa Skalného Sanktuária na hore Butkov, podporovateľa kultúry – filantropa Kornela Snadíka a všetkých prítomných.

SPOMIENKA NA HATTALU

Pri príležitosti 120. výročia úmrtia teológa a lingvistu Martina Hattalu pripravil MO MS v Trstenej prednášku PhDr. Mareka Ďurča, PhD., ktorý mapuje dejiny mesta s cieľom priblížiť život a dielo tohto reformátora štúrovskej slovenčiny a tvorcu učebníc slovenského jazyka žiakom základných škôl, matičiarom aj obyvateľom mesta, tiež študentom a pedagógom Gymnázia Martina Hattalu.

POÉZIOU A HUDBOU

Literárnym a hudobným pásmom s vystúpením FS Senior – Matičiar si v MO MS v Nitre-Chrebovej pripomenuli 30. výročie vzniku SR, ale aj životné výročia a jubileá literátov J. Kollára, K. Bendovej, M. Haľamovej, J. Smreka, Š. Barťošovej, M. Růfusa, V. Beniaka a P. Koyša. Na podujatí pod taktovkou matičnej predsedníčky T. Moravčíkovej zazneli verše v podaní recitátorov J. Galabu, J. Garlika a R. Buriovej, ktorá programom aj sprevádzala. Podujatie dopĺňala výstava o predsedoch Matice slovenskej, ktorú pripravil Dom MS v Nitre pri príležitosti 160. výročia našej najstaršej kultúrnej ustanovizne.

STRETNUTIE SENIOROV

Vekom starší členovia MO MS v Králi a sympatizanti sa v nedeľu 12. novembra v tamojšom zborovom dome zúčastnili na Spoločenskom stretnutí seniorov, ktoré zorganizoval miestny matičný odbor v spolupráci s dcérocirkvou Král-Abovce. Matičári sa venovali rôznym aktivitám, súťažili v biblickom kvíze a rozjímali nad slovom Božím, ktorým poslušil kaplán M. Korenko.

ZEMPLÍNSKE DYCHOVKY

Prvá dychová hudba na Slovensku vznikla v roku 1838 v Hronci pri Podbrezovej. Dlhoročnú tradíciu tohto žánru udržiavajú aj na Zemplíne. V nedeľu 22. októbra sa v Nižnom Hrabovci uskutočnil festival dychových hudieb a orchestrov, na ktorom účinkovali Orchester Východňarov Nižný Hrabovec, Dychová hudba Sninčanka, Dychová hudba Východňare z Humenného, Mestský dychový orchester Chemlon Humenné a Mestská hasičská dychová hudba Sečovce. Organizátormi festivalu boli domáci muzikanti, Obec Nižný Hrabovec, Matica slovenská a Hornozemplínske osvetové stredisko Vranov nad Topľou.

OCENIA UMELCOV

Tatranská galéria v Poprade usporiada 8. decembra vo svojich priestoroch slávnostný večer s udelením cien za dlhodobý prínos v oblasti kultúry. Poctu si prevezmú Štefan Koval', Božena Malovcová, Zuzana Kollárová a Vincent Polakovič

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Sála Galérie Matice slovenskej v D MS v Bratislave sa naplnila v novembri priaznivcami literatúry, hudby a výtvarného umenia. Podujatie uviedol tajomník Matice slovenskej Peter Schvantner, ktorý pripomenul, že sa koná pri príležitosti stošesťdesiateho výročia vzniku Matice slovenskej, storočnice Spolku slovenských spisovateľov a storočnice bratislavskej Živeny. V úvode podujatia priblížila tajomníčka Živeny a predsedníčka bratislavskej Živeny Radka Semanová historické zaujímavosti z fungovania spolku.

Matica, Živena a spisovatelia

V ďalšej časti prebehla diskusia matičného kulturologa Lukáša Perného s docentom Pavlom Pareničkom. Bola predstavená jeho knižná tvorba, ale aj spolupráca na dokumentoch Matice slovenskej a výstavných projektoch Matice (160 rokov Matice, Odkaz štúrovej generácie). Dominovala téma štúrovcov, slovenských spisovateľov a okružie jubileá organizácií.

Pavol Parenička oboznámil prítomných i s okolnosťami vzniku jeho knihy o Petrovi Kellnerovi-Hostinskom, ktorý má v tomto roku dvestoročnicu. Priblížil súvislosti medzi štúrovským hnutím a Bratislavou, zaspomínal si na spisovateľov, ako boli Rúfus, Petrik, Maťovčík, Ťažký či Mináč. Na záver spomenul, že pracuje na novej knihe o súvislostiach medzi Maticou a Slovenským národným povstaním. Druhá časť podujatia obsahovala hudobné vystúpenie Stanislava Janičkoviča a Karin Dunajskej a predstavenie výtvarných umelcov Matice slovenskej, ktorých uviedol predseda Výtvarného odboru Matice slovenskej Ladislav Skrak. Predstavil tvorbu už zosnulého majstra Milana Medúza (pop-artové spracovanie galérie slovenských osobností), jeho dcéry Jany Košťálovej (spirituálne ladené obrazy), výtvarníčky bulharského pôvodu Mariny Ercegovej (pravoslávne ikony) a napokon Silvie Petrovej (malby ženských portrétov a taktiež kvetov).

Ján BESKYDOV

Letopis a Slovenské pohľady začínajú intenzívnu literárnu výmenu
Kultúrna spolupráca Matice slovenskej a Matice srbskej

Text a foto: Peter SCHVANTNER

Matica slovenská bola začiatkom novembra na oficiálnej návšteve Matice srbskej v Novom Sade. Pozval ju významný predstaviteľ srbského kultúrneho a vedeckého života profesor Dragan Stanić, ktorý je dlhoročným predsedom Matice srbskej. Matica srbskej bola prvá historická matica medzi slovanskými národmi a založili ju v roku 1826. Matičnú delegáciu tvorili Marián Gešper, Peter Schvantner, Radoslav Žgrada, Lukáš Perný a Lukáš Havlík.

Predseda MS Marián Gešper a predseda Matice srbskej Dragan Stanić

Už v úvode návštevy zazneli slová predsedu Matice slovenskej M. Gešpera o osobnosti, ktorá spojila srbskú a slovenskú kultúru – P. J. Šafárikovi, ktorý práve z Nového Sadu poslal list Hamuljakovi v roku 1827 s myšlienkou založiť Maticu slovenskú. Pavol Jozef Šafárik bol spoluzakladateľom a členom Matice srbskej i Matice českej (1831) a aktívne prispieval aj do prvého srbského časopisu Letopisu Matice srbskej.

■ PODPORA ŠTÁTU

Na stretnutí sa za srbskú stranu zúčastnili Dragan Stanić (predseda Matice srbskej), Selimir Radulović (šéfredaktor Letopisu Matice srbskej), Zdenka Valent Belić (Novi život a preklad), Jela Maricević (predsedníčka srbských mladých matičiarov), Zoran Đerić (spisovateľ a riaditeľ Kultúrneho centra Vojvodiny) a Nenad Šaponja (vydavateľ, básnik) i ďalší. Kým Matica slovenská čelila zo strany štátu v dejinách neustálym útokom, Matica srbská je Srbskou republikou uznávaná a široko podporovaná. Predseda Matice slovenskej vyjadril nádej, že nová vláda podporí Maticu sloven-

R. Žgrada na pôde Združenia srbských spisovateľov v Belehrade predstavuje dejiny Slovenských pohľadov.

skú, tak ako srbskú matičnú ustanovú podpora srbská vláda. Navrhol vytvorenie rubriky kultúrnej výmeny v Slovenských pohľadoch, kooperáciu pri vydávaní spoločných dvojazyčných kníh, uskutočnenie vedeckej konferencie o vzájomných dejinných priesečníkov a stretnutie mladých srbských a slovenských matičiarov.

Vedeckú časť podujatia uviedol profesor Stanić, následne dal slovo predsedovi MS Dr. M. Gešperovi, ktorý podrobne oboznámil prítomných s historickou cestou Matice slovenskej. Profesor Harpaň hovoril v srbsčine o histórii časopisu Slovenské pohľady, R. Žgrada o jeho histórii a súčasnosti a Dr. L. Perný o funkcii a význame.

■ SRBSKÍ SPISOVATELIA

Ďalší deň navštívila delegácia metropolu Srbska, kde sa nachádza sídlo Združenia srbských spisova-

teľov. Preklad zabezpečil vynikajúci slovenský spisovateľ a publicista Martin Prebudila. Delegácia sa zoznámila s významnými osobnosťami srbskej literatúry, ako sú Veselin Misnic, Radomir Andrić a ďalší.

Po diskusii nasledovala vedecká časť spojená s príhovormi podpredsedu Združenia srbských spisovateľov Vidaka Maslovarića, predsedu matic, šéfredaktora SP R. Žgrada a podpredsedu SSS L. Perného. Po oficiálnej časti delegácia navštívila miesto odpočinku Josipa Broza Tita v Dome kvetín, ktorý vytvorením Juhoslávie po roku 1945 významne prispel k slovenskej myšlienke spoločného štátneho života južných Slovanov, čo predpovedali slovenskí vizionári z druhej vlny národného obrodovania Kollár a Šafárik.

■ CENTRUM PRE SLOVÁKOV

Poslednou zastávkou matičiara bola Matica slovenská v Srbsku, ktorú vedie Branislav Kulík v Báčskom Petrovci. Na stretnutí sa zúčastnil aj Vladimír Valentík (Slovenské vydavateľské centrum), ktorý pripomenul, že je to presne desať rokov od uzavretia dohody o spolupráci, čo je symbolikou na jej obnovu. Na podujatí vystúpil aj multitalentovaný klavirista Marek Stupavský.

PREDPLATNÉ NA ROK 2024

Ročné predplatné: 24,- €
Polročné predplatné: 12,- €
Štvrťročné predplatné: 6,- €

Objednávajte telefonicky:

043/ 3812 838
0918/ 904 925

emailom: snnredakcia@matica.sk

cez formulár:

<https://snn.sk/redakcia/predplatne-2>

poštou:

Slovenské národné noviny

P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

platba predplatného na účet:

IBAN: SK28 7500 0000 0040 0786 8337

Variab. symbol: 821024

Do poznámky uveďte meno a priezvisko odberateľa.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAZ

Miesto, ktoré je ohniskom konfliktu a krvavých bojov medzi palestínskym hnutím Hamas a izraelskou armádou, sa nazýva GAZA. Takto mali odpovedať účastníci našej súťaže na kvízovú otázku v SNN č. 22. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov Richard Tencer, Martin; Ján Janoško, Krupina; Ivana Danková, Hlohovec.

• Ktorú krajinu nedávno navštívila a absolvovala v nej bohatý pracovný program matičná delegácia vedená predsedom MS Mariánom Gešperom?

Svoje odpovede posielajte na známe redakčné kontakty, ktoré nájdete v tíraži týchto novín aj elektronicky našej administrátorke Ľubici Rišiaňovej do vydania ďalšieho čísla SNN 25. (se)

PRIPOMÍNAME SI

2. decembra

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodil novinár Karol Ježík (1953 – 1998), spoluzakladateľ a prvý šéfredaktor denníka SME

– šéf dohodovej vojenskej misie v Budapešti pplk. Vyx v roku 1918 požiadala maďarskú vládu, aby jej vojsko odišlo z územia Slovenska

4. decembra

– pred šesťdesiatimi rokmi sa narodil krasokorčuliar Jozef Sabovčík (1963), je prvým krasokorčuliarom v histórii, ktorý skočil na medzinárodnej súťaži štvoritý skok; je historicky tretím slovenským krasokorčuliarom, ktorý získal na zimných olympijských hrách medailu

6. december

– v roku 1918 československý vyslanec v Budapešti M. Hodža dohodol s maďarskou vládou demarkačnú čiaru, za ktorú sa malo stiahnuť maďarské vojsko

7. decembra

– pred sedemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil hudobník a spevák Pavol Hammel (1948), v roku 1963 stál pri založení legendárnej hudobnej skupiny Prúdy a slovenská populárna hudba by bez jeho príspevku bola dnes neúplná

8. decembra

– pred dvesto rokmi sa narodil advokát, podnikateľ a verejný činiteľ Ján Čipka (1823 – 1902); zakladajúci člen a člen prvého Výboru Matice slovenskej, v roku 1863 člen deputácie Matice u cisára vednej Štefanom Moysesom; publikoval v Slovenských národných novinách

– v roku 1989 po nežnej revolúcii odstúpila slovenská vláda, poverenie zostaviť novú vládu dostal M. Čič

9. decembra

– pred šesťdesiatimi rokmi sa narodil politik VPN, diplomat, politológ a historik, jeden z lídrov študentského hnutia v novembri 1989 Svetoslav Bombík (1963 – 1995), zakladateľ a prvý riaditeľ Slovenského inštitútu medzinárodných štúdií

10. decembra

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil básnik a prekladateľ Milan Rúfus (1928 – 2009), už jeho debut zbierka Až dozieme znamenal výrazný posun dobového chápania poézie; bol trikrát navrhnutý na Nobelovu cenu za literatúru, od roka 1998 je po ňom pomenovaná planétka

11. decembra

– pred tridsiatimi rokmi boli na zoznam Svetového dedičstva kultúrnych pamiatok UNESCO zapísané tri lokality zo Slovenska: Banská Štiavnica, Vlkolínec a Spišský hrad so Spišským Podhradím a Spišskou Kapitulu (1993)

– pred stodväsťdesiatimi rokmi zomrel jazykovedec Martin Hattala (1821 – 1903), účastník stretnutia, na ktorom Štúr, Hurban, Hodža rozoberali problémy gramatiky slovenského jazyka, ho poverili vtedy vypracovaním novej podoby slovenskej gramatiky, ktorú zhmul v publikácii Krátka mluvnica slovenská (1852)

– V. Dvortsák vyhlásil v Košiciach Slovenskú ľudovú republiku

15. decembra

– pred päťdesiatimi piatimi rokmi zomrel maliar a grafik Miloš Alexander Bazovský (1899 – 1968), klasik slovenského moderného maliarstva; vo svojej tvorbe sa pokúsil zachytiť podstatu slovenskosti, pričom polemizoval s jej koncepciou od Martina Benku, tradičný ľudový žáner uchopil krajne subjektívnym psychologickým spôsobom

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.